K
39
Den H. Regel
van S. H. V.
Augustinus

Süster
Maria
Verlÿsen
1737

Desen lock
heeft in
gebruyck suster
anna maria
de pelsmacker
sweste suster
tot aalst

DEN H. REGHEL VANDEN H. VADER AVGVSTINVS GHEGHEVEN VOOR DE NONNEKENS,

Met d'Vyt-legginghe van dien.

By een vergadert uyt verſcheyden HH. Vaders ende Leeraers; midtſgaders een korte maniere van een dagelijckſche Oeffeninghe, ſeer profijtigh voor alle Religieuſen.

Door den Eerw. H. BALDUINUS DE BEER, *Eerſt Paſtoor, ende nu Canonick vande Cathedrale Kercke van* S. Baefs, *Biecht-vader van verſcheyden Clooſters binnen Ghendt.*

T'HANTWERPEN,
By de Weduwe van JAN CNOBBAERT, 1651.

AEN DEN

HOOGH-WEERDIGHSTEN

ENDE

DOORLUCHsten HEERE

ANTONIVS TRIEST

BISSCHOP VAN GHENDT,

GRAVE VAN EVERGHEM,

Raedt van Staeten van Sijne Majesteyt, &c.

Hooghwsten ende Doorluchsten Heere,

DE Parabole, inde welcke *Christus* onsen Salighmaecker verghelijckt het Rijcke der Hemelen by eenen menschdie goedt saedt in sijnen acker gesaeytheeft, waer op den vvandt onkruydt gesaeyt heeft, magh alsoo wel verstaen worden vande geestelijcke Vergaderinghen ende Cloosters, als van gneheele de wereldt ofte de H. Kercke. Want wy moeten bekennen, dat niet alleen *Christus* ende Matth. 13.

ſijn HH. Apoſtelen aen de H. Catholijcke Kercke, ende aen de Chriſtenen veel Godt-vruchtighe leeringhen verkondight hebben, maer oock dat de HH. Vaders *Auguſtinus*, *Baſilius*, *Antonius* ende meer andere Inſtelders van het Clooſterlijck leven, veel profijtighe onderwijſinghen ende ordonnantien ghegheven hebben aen de Religieuſen, begrepen in hun Regels. Maer ghelijck oock als de menſchen ſliepen, den vyandt inden acker des Heeren onkruydt ghefaeyt heeft; aldus bewijſt oock de experientie, dat door d'onachtſaemheyt ende traeghheydt, alſoo wel der Overſten als vande Onderſaeten, allenghskens ettelijcke miſ-bruycken ende over-tredinghen des Reghels, inde Clooſters door den duyvel in-ghekropen zijn. Het ſchijnt dat den Propheet *Hieremias* dit voor-ſien ende beklaeght heeft, als hy met een groote verwonderinghe ende droefheydt ſeyde: *Hoe is't goudt verduyſtert? hoe is de beſte verwe verandert? hoe zijn de ſteenen der alder-heylighſte plaetſe verſtroyt? de heerlijcke kinderen* Thren. 4.

van

van Sion ghekleedt met den beſten goude, hoe zijn ſy gheacht voor aerden vaten? Den H. *Hieronymus* verſtaet ſeer wel deſe klachte vande gheeſtelijcke perſoonen des nieuwen Teſtaments, als ſeer leelijck vervallen zijnde van hun eerſte vyerigheydt ende heyligheydt. Wie kan-men oock beter verſtaen door het goudt (weſende het koſtelijckſte onder alle de metaelen) als den ſtaet der Religie, alle andere ſtaeten in weerdigheydt te boven gaénde? Maer met reden beklaeght hy dat dit goudt verduyſtert is, om dat veele perſoonen van deſen ſtaet hun eerſte heyligheydt verlooren hebben. Deſe zijn oock verciert gheweeſt met de beſte verwe, oft het ſchoonſte coleur, als ſy door hunlieden ghemaniertheydt, ſtil-ſwijghen, ende ſeeghbaerheydt, de wereldtſche menſchen tot de deught waeren verweckende, die nu door hun wereldtſche propooſten ende onghemanierde ſeden dickmael de ſelven ontſtichten. Zijn oock de Religieuſen niet gheweeſt de levende ſteenen, met de welcke den In cap. 4. Thren.

gheeſtelijcken Tempel Godts, oft H. Kercke, ghebouwt is, aen malckanderen vaſt hanghende door de Charitate, die nu menighmael door onpeys ende tweedracht verſtroyt oft ghescheyden worden? Het is oock seker, ende een-ieghelijck moet oock bekennen, dat de Religieuſen levende naer hun in-ſtellinghe ende Reghel, zijn de heerlijckſte ende heylighſte kinderen van Sion, ofte van onſe Moeder de H. Kercke, bekleedt met het beſte goudt, oft puere liefde tot Godt. Maer wy beklaghen datter ettelijcke volghende hun ongheregheldе affectien ende eyghen wille verandert zijn in aerden vaten, nerghens toe bequaem als om gheſtraft ende ghebroken te worden, ghelijck den Propheet Pſal. 2. *David* voor-ſeydt heeft: *O Heere ghy ſult-ſe regeeren met een yſeren roede, ende ghelijck een pot-backers aerden vat ſuldy-ſe in ſtucken breken.* Wie iſſer nu inde Religien die Godt met een puere liefde, ende ſijnen naeſten om Godt is beminnende? Wie bidt nu niet alleen met den monde, maer oock metter herten ende affectien?

fectien? Wie isser die de wereldt met alle de wereldtsche goederen, ende bekommernissen, midtsgaders sijnen eyghen wille oprecht verlaeten, ende alle eere, hoogheydt, ende glorie versmaedt heeft? Den H. *Bernardus* seght al klaghende: Een groot abuys vindtmen nu inde Cloosters; de meeste sorghe is, om dat het lichaem wel soude voor-sien ende naer den Reghel ghekleedt zijn; maer teghen den Reghel wordt de ziele van haer kostelijck cieraet oft kleederen berooft. Alsser iet inde kleederen, inde ceremonien, inden noodt-druft des lichhaems, oft in het uytwendigh te kort komt, het wordt terstont ghebetert: maer alsser oodtmoedigheydt, charitate, ghehoorsaemheydt, ende Godtvruchtigheydt, by den Reghel ghehoden, ghebreckt, wie moet besorght zijn om die te her-stellen? Godt Almachtigh seydt aen sijnen Propheet: *Ick hebbe u voor eenen toe-siender ende wachter ghegheven den huyse van Israël.* Waer door verstaet den H. Paus *Clemens*, de Bisschoppen, van Godt ghestelt om te waec-

Cap. 33. Ezech.

Lib 2. const. Apost. c. 6.

waecken, niet alleen over de schapen, maer oock over de lammerkens oft Religieusen. Den H. *Chrysostomus* leert oock, dat de Bisschoppen niet alleen en moeten sorghen voor de mans persoonen, maer oock voor de vrouwen, 't welck om veele redenen besonderlijck plaetse heeft inde ghene die de Cloosters bewoonen; de welcke seer wel den Paus *Clemens* den vijfden verghelijckt by een Schip, ende den Oversten by den Stier-man, ende den Reghel by het Roer, ende seght, dat sulck een Religie oft Clooster moet schip-brake lijden, daer dat het Roer ofte Stier-man ghebreeckt. Het is waerachtigh dat den Reghel van een Clooster is ghelijck het Roer in een Schip, ende dat de Bisschoppen ende gheestelijcke Oversten zijn den Stierman; ende daerom soo isser seer veel gheleghen aen den eenen ende aen den anderen. Het Roer van het Cloosterlijck leven heeft den H. *Augustinus* seer veerdigh ende bequaem ghemaeckt in sijnen Reghel, die hy eerst ghescheven heeft voor een seker vrouwe-

Lib. 6. de Sacerd.

vrouwe-Clooſter by hem op-ghebouwt, ende gheregeert door ſijne Suſter, het welck vervallen was vande eerſte vyerigheydt in groote onruſte ende tweedracht, dat nochtans metten ſelven Reghel terſtont ſeer gheſtilt is gheworden, ende noch eens her-ſtelt in peys ende ruſte. Uwe Hooghweerdigheydt heeft nu ontrent de dertich jaeren als eenen gheeſtelijcken Stier-man het Roer van deſen Reghel ghehandelt ende ghegouverneert inde vrouwe-Clooſters vande Ordre vanden H. *Auguſtinus* onder hem ſtaende, ſulck een werck niet te kleyn achtende voor de qualiteyt van ſijne conditie, ende de verheventheydt van ſijnen ſtaet. Heeft oock met menighvuldighe viſitatien, ende anderen grooten gheduerighen arbeydt, bethoont, hoe dat hy de wel-vaert van ſijne Clooſters was ter herten nemende, ende de menighvuldighe op-vallen die hy uytter oorſaecke van ſijne viſitatien, goede correctien, ende reformatien, ſoo menighmael gheleden heeft, konnen

ghetuygheniſſe gheven van ſijnen grooten yver, ſoo oock mede de goede vruchten daer uyt gheſproten.

Maer om uwe Hooghweerdigheydt in ſulck eenen ſwaeren laſt wat behulpſaemigh te weſen, ſoo hebb' ick oock begheert naer mijn kranck vermoghen wat mede te wercken; ende daerom ter handt ghenomen hebbende den voor-ghemelden Reghel vanden H. *Auguſtinus*, hebbe dien uytgheleyt naer andere verſcheyden Schrijvers, alſoo wel naer de letter als naer den gheeſt, daer by voeghende eenighe profijtighe onderwijſinghen ende beweegh-redenen op de Religieuſen paſſende, ende dienende om het onkruydt der miſ-bruycken uyt te roeyen, ende het goedt ſaedt der deughden inden Reghel begrepen te doen op-groeyen. Ende alſoo het uwe Hooghweerdigheyt belieft heeft dit mijn voor-nemen goedt te vinden, ſoo kome ick oock alſ-nu dit kleyn werck legghen aen ſijne voeten, op dat het door ſijne authoriteyt, jonſte, ende approbatie, ſoude moghen bequaem

quaem gevonden worden om deught te doen inde zielen, het welck is net eenigh eynde dat ick vooren hebbe. Oorlof vraghende om nefiens dit boecksken oock mijnen perſoon te mogen aen uwe Hooghweerdigheydt gheheel toe-eyghenen, ende verklaeren dat ick ben ende inder eeuwigheydt wil blijven,

Hooghweerdighſten ende
Doorluchtighſten Heere,

Uwe Hooghweerdigheydts alder-oodtmoedighſten ende alder-minſten dienaer ende Onderſaet,

B. DE BEER.

VOOR-

VOOR-REDEN TOT DEN LESER.

Lib. 2. GHelijck den Doorluchtighſten Cardinael *Bellarminus* ſeer wel betoont dat d'Apoſtelen zijn gheweeſt de eerſte Autheurs oft Inſtelders vanden Religieuſen ſtaet: alſoo magh-men oock metter waerheydt ſegghen, dat den Reghel vanden H. Vader *Auguſtinus* ſijnen oorſprongh van hen ghenomen heeft. Het welck ſeer wel te kennen gheeft ſijnen Diſcipel *Poſſidius*, als hy ghetuyght dat den voor-worp vanden ſelven H. Vader, ſchrijvende ſijnen voor-ſeyden Reghel, gheweeſt is, ſijne Religieuſen te doen leven naer de maniere by de ſelve HH. Apoſtelen in-gheſtelt. Waer op paſt het ghene datter gheſchreven ſtaet inde wercken der Apoſtelen, ende 't ghene daer naer uyt *Philo Iudæus* beſchrijft den H. *Hieronymus* vande Cloosterlijcke maniere van leven die den H. *Marcus*, Diſcipel vanden H. Apoſtel *Petrus*, onderhouden heeft binnen Alexandrien, met een groote menighte van Diſcipelen ende naer-volghers; ſoo dat *Caſſianus*, *Soſomenus*, *Beda*, ende meer andere, ghetuyghen, dat de eerſte Monicken van Egy-

Poſſid. in vit. cap. 5.

pten

pten uyt deſe inſtellinghe gheſproten zijn, de welcke langhe ghefloreert hebben onder den H. *Antonius, Hilarion*, ende andere: ende inden Ooſten onder den H. *Baſilius*. Het welck alſoo gheduert heeft tot dat in die landen het Clooſterlijck leven heeft begonſt te verflouwen ende vergaen door de Diſcipelen van *Origenes*, ende namentlijck door eenen *Evagrius*, die veele Monicken mette dolinghe vanden ſelven *Origenes* was beſmettende. Ende alſoo daer in Egypten gheen *Pauli, Antonii, Hilariones*, ende *Macarii* meer te vinden en waeren, ſoo is deſe ſaecke her-nomen gheweeſt by den H. Vader *Auguſtinus*, die nu bekeert ende ghedoopt, weder-keerende uyt Italien naer Afriken, heeft aldaer eerſt inghebrocht het Apoſtolijck leven, ende inghеſtelt verſcheyden Clooſters, alſoo wel van het ſolitarie ende contemplative als van het werckende leven, ende dat binnen de ſteden ende buyten inde woeſtijnen, ſoo wel van Reguliere als Eremijten, ende alſoo wel van vrouwen als van mans-perſoonen, voor alle de welcke hy gheſchreven heeft deſen Reghel oft maniere van leven, conform aen 't leven vande Apoſtelen ende eerſte Chriſtenen. Baron. ann. 388.

Daer-en-tuſſchen ſoo onderſoecken veel Schrijvers, welcke Religieuſen alder-beſt naer-volghen, oft op welcke den voor-ſeyden Reghel vanden H. *Auguſtinus* alder-beſt paſt;

paſt; te weten, op de Reguliere oft op de Eremijten, op de Norbertijnen ofte op de Predick-heeren? Maer ick, achter-laetende dit diſpuyt (dat my dunckt ſonder profijt te weſen) ſal ſeggheu met den devoten *Thomas à Kempis*: *Wat raecken ons veel ſubtijle redenen ende diſpuyten, daer wy in't oordeel Godts niet en ſullen moeten rekeninghe van gheven? Och oft alle menſchen ſoo waeren arbeydende om alle quaedt te verdrijven ende alle goedt in te planten, ghelijck ſy doen om alle dinghen t'onder-vraghen! daer en ſoude ſoo groote ongheſchicktheydt inde Clooſters niet weſen: maer om datter veel meer arbeyden om veel te weten dan om wel te leven, daerom krijghen ſy luttel vruchten: ende over-ſulcks moet-men boven al achten een goede conſcientie ende een deughdelijck leven.* Ende daerom ſoo verantwoorden wy aen duſdanighe curieuſe vraghen met *Fordanus de Saxonia*, dat die Religieuſen alder-beſt naer-volghen, ende dat op hun alder-beſt paſt den voor-ſchreven Reghel, die den ſelven metter daedt ende mette wercken alder-beſt onderhouden ende meeſt beſorght zijn om hunne conſcientie daer naer te reguleren.

De Imit. Chriſti lib. 1.

Lib. 2. in vit. frat. cap. 12.

Over-ſulcks en ſullen wy in deſe Uyt-iegginghe niet voorts brengen curieuſe hiſtorien, ofte hooghe Theologale queſtien, noch oock verheven gheeſtelijcke ſinuen: maer alleenelijck klaerder uyt-legghen 't ghene ſchijnt duyſter te zijn, beriſpen de misbruycken ende over-

over-tredinghen, handelen de ordinarie ende daghelijckſche ghevallen, ende met korte beweegh-redenen alle Religieuſen verwecken om den voorſeyden Reghel in alle, oft immers in ſijne principaelſte puncten volkomentlijck te onderhouden.

Ende om de ſelve hertelijcke verweckinghe te beghinnen, ſoo ſegghe ick aen alle Religieuſen levende onder den voor-ghemelden Reghel vanden H. Vader *Auguſtinus*, 't ghene dat *Chriſtus* ſeyde aen de Ioden: *Zijt ghy kinders van Abraham, doet de Wercken van Abraham.* Want ghelijck de Ioden hen beroemden op de deught van hunnen Voor-vader *Abraham*, alſoo verheffen hen eenighe Religieuſen op hunnen gheeſtelijcken Vader *Auguſtinus*, den welcken ſy met reden ſegghen te weſen den Arendt onder alle de heylighe Vaders, den verlichten Cherubin ende brandenden Seraphin onder alle andere Doctoren ende heylighe mannen. Ick belijde wel gheerne, dat om ſulcke redenen deſen ſijnen Reghel ſeer hooghe te achten is, ende behoort weerdelijck te worden onderhouden: maer by ghebreke van dies, ſoo en zijn dierghelijcke beroemers maer te verghelijcken by de Ioden, ſoo voorſeydt is: maer begheeren ſy waerachtighe kinders van ſulcken grooten Vader ghehouden te worden, ſoo moeten ſy neerſtelijck naer-volgen ſijne wercken en̄ leeringen.

Daerom

Homil.4.super Ezech. Daerom sluytende met den ouden *Origenes*, soo vermaene ick alle de Religieusen, dat niemandt sich en betrouwe op sijnen heylighen Voor-vader ofte salighe Mede-suster; maer saligh is den mensch die sijne hope stelt op den rechten wegh aengheweesen by den H. Vader *Augustinus* voor sijne Religieusen in desen sijnen Reghel. Den welcken indien sy wel onderhouden, soo belove ick hen, met den Ad Gal. 6. H. Apostel *Paulus*, den peys der conscientien, de bermhertigheydt ende gratie des Heeren, met hier naemaels het eeuwigh leven: voor den loon van mijnen kleynen arbeydt niet anders begheerende dan deelachtigh te weesen van hunne goede ende vyerighe ghebeden.

LOF-DICHT

Ter eeren vanden Eerw. Heere *Balduinus de Beer*, Canonick vande Cathedrale Kercke van S. *Baefs*, ende tot prijs vanden Boeck by hem ghemaeckt, in-houdende d'Uyt-legginghe vanden Reghel vanden H. *Auguſtinus*.

Door P. B. Canonick vande ſelve Kercke.

SOo wie de deught bemindt, ſoo wie ſich wilt begheven
Tot Clooſterlijcken plicht, oft ſoo wie tracht te leven
Naer Auguſtini Leer'; leent t'ſaemen hert en ſin,
Godtvruchtigh vrouwe-volck, en ſiet dit boecksken in.
Hier is op't beſt volbracht daer ſoo veel' goede menſchen
Naer haeckten over langh met jammerlijcke wenſchen:
Den Reghel *die eerſt gaf den grooten* Auguſtijn,
Hoogh-ſinnigh, doet de Beer *klaer en begrijpigh zijn.*
'T is wel waer (ick bekent) daer waeren oock voor deſen
Veel' Schrijvers over al, gantſch weerdt te zijn gepreſen,
Die in verſcheyde tael des Reghels *waer-beſluyt*
En op ſeer goede wijs' ten beſten leyden uyt.
Doch eenen ſchreef alleen voor Godts-gheleerde lieden:
Een ander, 't ghen' men noyt oft ſelden ſiet gheſchieden:
Een derde naer 't ghebruyck byſonder van ſijn landt,
Dat by dien niet en kan beleeft zijn t'allen kandt,
Van yder, t'allen tijdt. Maer de Beer *heeft gheſchreven*
Recht hoe een Maghet moet in vrouwe-Clooſters leven:
Hoe ſy ſich in dit landt, hoe ſy op de en tijdt
Van haer beloofde plicht wel naer den Reghel *quijt:*
Hoe ſy ſal ſchouwen 't quaet, het goet gheſtaegh aencleven
En oeffenen de Deught, daer s'haer heeft toe begheven.

In't kort al Wie den sin van dit kleyn boecksken raeckt,
(Schoon leest hy anders geen) sal Wordē heel volmaeckt.
Dat niemant onder dies en schijnt een seldsaem dinghen
Dat desen Heer de Beer *aen ons in't licht komt bringen*
Dit Wel ghetrefte Werck: ghemerckt hy menigh jaer
*Ghe Weest heeft inde Biecht' den ghees*telijcken *Vaer*
Van Cloosters binnen Ghendt die naer des' Regels *leven:*
Waer toe hem Was de macht en het ghebiedt ghegheven
*Vanden grooten Prelaet, die met recht Wordt ghesey*t*
*Het Hooft van onse Stadt, 't Licht der Ghees*telijckheyt*,*
Den Vader van't Gemeynt', den Troost van d'arme lieden,
Het Heyl der Triesten *stam' (aen Wie Godt Wille bieden*
Langh en saligh gheluck) die van sijn goeden plicht
En yverighen dienst ten vollen onderricht
Op 't hooghste sich belooft: te meer soo hy noch heden
Van alle Cloosters Wordt aensocht, en vast ghebeden
*Om ghees*telijcken *raedt. VVat Wonder is het dan*
Dat hy soo Wel gheluckt e ghemerckt de Weerde Man
'T gen' by ons hier laet sien, heeft dickmaels van te vooren
In menigh schoon Sermoon aen Cloosters laeten hooren?
Maer nu berst sijne Liefd' en zielen-yver uyt
Als hy door desen Boeck nu preeckt sonder gheluyt
Aen heel het Nederlandt, *aen al de Cloosters t'saemen*
Die van des' Ordre zijn. Laet ons dan naer betaemen
Danckbarigh van sijn moeyt, sijn leeringh' vatten aen,
(Dit sal als ydel lof hem beter t'sinne staen)
Op dat hy door den Druck ons oock haest Wil' verthoonen
Syn ontgonst grooter Werck van Neerlantsche Sermoonen,
Van't Welcke men seer Wel dit boecksken seggen magh
Een schoonen Dagheraet van een den schoonsten dagh.

APPRO-

APPROBATIE.

DEse Uyt-legginghe op den Reghel vanden Hoogh-verheven Doctoor der H. Kercke den H. *Augustinus*, gegheven aen de Religieuse vrouwe-persoonen, ghemaeckt ende ghetrocken uyt de leeringhe der HH. Vaders ende schriften van diversche vermaerde Doctooren der H. Kercke by den Eerw. Heere *Balduinus de Beer* Canonick vande Cathedrale Kercke van *S. Baefs*, door ordre ende begheerte vanden Hooghweerdighsten ende Doorluchtighsten Heere *Antonius Triest* Bisschop van Ghendt, sal profijtelijck tot meerder eere Godts, troost ende gherustigheydt der consciencien, als verrijckt ende ghestoffeert met korte ende klaere onderwijsinghe noodtsaeckelijck ter saligheydt dienende, in drucke ghestelt worden. Biddende den Al-moghende Godt, dat den wensch oft benedictie vanden H. *Augustinus* over alle de Religieuse vrouwe-persoonen magh daelen begrepen in het twee-en-twintighste Capittel vandē voornoemden Reghel. De Heere gheve dat ghy al dese dinghen met liefde houden mooght als lief-hebbers der gheestelijcker schoonheydt ende wel-rieckende met den goeden reuck *Christi* vande goede conversatie, niet als slaven onder de Wet, maer als vrye onder de Gratie ghestelt; ende op dat ghy u als in eenen spiegel in dit boecksken in-sien mooght &c. Als ghedaen tot Ghendt desen 3. April 1651.

NICOLAUS BREYDEL *Licentiaet inde H. Godtheydt, Canonick ende Cantor van de Cathedrale Kercke van* S. Baefs, *Visiteerder der Boecken.*

Tafel

Tafel vande Capittelen.

I. VAn eendrachtigheydt ende in't ghemeyn te leven.
II. Vande oodtmoedigheydt.
III. Van het Ghebedt.
IV. Van 't vasten, ende abstinentie.
V. Vande siecke te tracteren.
VI. Van het habijt.
VII. Vande gheschicktheydt, ende vande reynigheydt.
VIII. Van de ooghe niet te vestighen.
IX. Van onsen naesten te vermaenen.
X. Van brieven ende giften heymelijck niet te ontfanghen.
XI. Van de kleederen in't ghemeyn te hebben.
XII. Van de giften in't ghemeyn te brenghen.
XIII. Van het wasschen der kleederen.
XIV. Van het wasschen des lichaems.
XV. Van der siecken sorghe.
XVI. Van kijvagien te schouwen.
XVII. Vande versoeninghe.
XVIII. Van ongheschickte liefde te schouwen.
XIX. Vande ghehoorsaemheydt.
XX. Vande beteringhe der ghebreken.
XXI. Van het officie der Overste.
XXII. Van het onderhouden ende lesen des Reghels.

DEN

DEN REGHEL VAN DEN H. AVGVSTINVS VOOR DE NONNEKENS

In XXII. Capittelen bedeelt.

HET I. CAPITTEL.

Van eendrachtigheydt ende in't ghemeyn te leven.

DIt zijn die dinghen die wy u ghebieden te onderhouden, ghy die in de Clooſters gheſtelt zijt.

D'eerſte, waerom ghy te ſaemen vergadert zijt, is, op dat ghy eenmoedelijck ſoudt woonen in het huys, ende hebben een ziele ende een herte in Godt. Ghy en ſult gheen dinghen eyghen heeten; maer allen dinghen ſullen u ghemeyn zijn.

Eenen ieghelijcken ſal bedeylt worden van uwe Overſte koſt en kleederen, niet alleen ghelijckelijck (want ghy en zijt niet alle even-wel te paſſe) maer elcken alſoo 't haer van noode is. Want alſoo leeſt ghy inde wercken der Apoſtelen: *VVant allen dinghen waeren hen ghemeyn, ende men deylde ieghelijcken alſoo hy behoefde.* Die iet hadden in de wereldt, ſullen gheerne willen dattet ghemeyn zy als ſy in't Clooſter gegaen zijn; maer die niet en hadden, en ſullen niet ſoecken te hebben in't Clooſter dat ſy daer buyten niet hebben en koſten. Maer nochtans ſalmen haerder kranckheydt gheven dat noodelijck is, al en koſte oock haere armoede, doen ſy daer buyten waeren, haere noot-druft niet gekrijghen. Ende ſy en ſullen haer daerom niet gheluckigh achten te zijn, om dat ſy koſt ende kleederen vonden hebben, ſoodanigh ſy buyten niet vinden en koſten: noch ſy en ſullen haer niet verheffen om dat ſy met alſulcke verghefelſchapt zijn, daer ſy noch buyten zijnde niet toe en dorſten

ſten gaen; maer ſy ſullen haere herten opwaerts hebben, ende niet ſoecken aerdtſche dinghen; op dat de Clooſters niet en beghinnen oorboorlijck te zijn den rijcken, ende niet den armen: als de rijcke daer oodtmoedigh worden, ende de arme op-ghebla-ſen.

HET II. CAPITTEL.

Van de Oodtmoedigheydt.

MAer wederom oock de ghene die iet gheacht wierden in de wereldt, en ſullen niet verſmaeden haere Mede-ſuſters, die tot dat heyligh Gheſelſchap uyt armen ſtaet ghekomen zijn, maer ſy ſullen haer meer ſoecken te beroemen, niet vande weerdigheydt haerder rijcke ouders, maer van het gheſelſchap der arme Suſters. Noch ſy en ſullen haer niet verheffen iſt dat ſy tot het ghemeyn leven iet van haere goeden ghegheven hebben; noch ſy en ſullen haer van haeren rijckdom niet meer verhooveerdighen, om dat ſy dien den

Clooſter bedeylen, dan oft ſy dien inde wereldt ghebruyckten. Want alderley andere boosheydt wordt in quade wercken gheoeffent, op dat die gheſchieden ſouden: maer hooverdije leyt liſtighe laghen aen de goede wercken, op dat die te niet ſouden gaen. Ende wat baetet, ſijn goedt te verdeylen den armen ghevende, ende arm te worden; als de ellendighe ziele hooveerdigher wordt verſmaedende, dan ſy was beſittende? Hierom leeft onder malkanderen te ſaemen eendrachtighlijck ende eenhertelijck, ende eert Godt in malkanderen, diens Tempels ghy gheworden zijt.

HET III. CAPITTEL.

Van het Ghebedt.

ZYt gheſtadigh inde ghebeden op de gheſette uren ende tijden. Inde bidt-plaetſe ſal niemandt iet doen, dan daer die toe gheſticht is, daer van ſy oock haeren naem ontfanghen heeft: op dat de ghene, die daer iet ſou-

ſouden willen doen, gheen belet en zijn den ghenen, die daer ſouden willen bidden buyten der gheſetter uren, iſt dat ſy de ſtade hebben. Als ghy Godt bidt met Pſalmen ende Hymnen, laet in u herte overleyt worden, dat met de ſtemme gheſproken wordt. Ende en wilt niet ſinghen dan datmen leeſt datmen behoort te ſinghen; maer dat niet alſoo gheſchreven en is datmen ſoude ſinghen, en wilt niet ſinghen.

HET IV. CAPITTEL.

Van 't vaſten, ende abſtinentie.

TEmpt u vleeſch met vaſten ende met abſtinentie van ſpijſe ende van dranck, ſoo veel als de gheſontheydt toe-laet. Maer als iemandt niet vaſten en kan, nochtans en ſal ſy buyten etens tijdt gheen voedſel nemen, dan als ſy ſieck is. Als ghy ter tafelen gaet, hoort ſonder gherucht oft gheſchil datmen u nae ghewoonte leeſt, tot dat ghy vander tafelen op-ſtaet: noch en laet niet alleen den mondt

ſijn voedſel nemen, maer dat oock de ooren Godts Woordt vatten. Die van oudts weeckelijck zijn, iſt datmen die deur ander voedſel onderhoudt, dat en magh niet moeyelijck zijn noch onrecht duncken den anderen, dien andere ghewoonte ſtercker ghemaeckt heeft: noch ſy en ſullen die niet gheluckigher achten, om dat ſy nutten 't ghene ſy-lieden niet en nutten; maer ſy ſullen haer verblijden, om dat ſy vermoghen 't ghene de andere niet en vermoghen. Ende iſt datmen eenighe, den ghenen die uyt teerder ghewoonte ghekomen zijn ten Cloo-ſter, eenigh voedſel, kleedinghe, ſlaep-gherief, oft deckſels gheeft, die-men den anderen ſterckeren, ende over-ſulcks gheluckigher, niet en gheeft; die't-men niet en gheeft, moeten peyſen hoe veel de andere haer uyt-ghegaen hebben van haer wereldtlijck leven tot dit leven, al en konnen ſy noch niet deur met ſoo ſimpel ende ſlecht onderhout als de andere die ſtercker zijn van lichaem: noch die en moeten niet ontſtelt worden, om dat ſy

ſien

ſien dat de teerdere meer ontfanghen: niet om dat ſy gheeert worden, maer om dat ſy verdraeghen worden; op datter gheen laſterlijcke verkeertheyt op en rijſe, dat in't Clooſter, daer de rijcke ſoo arbeydelijck worden als ſy konnen, de arme ſouden lecker ende teer worden.

HET V. CAPITTEL.

Van de ſiecke te tracteren.

VOorwaer ghelijck de ſiecke min moeten nemen, op dat ſy niet beſwaert en worden; alſoo moetmenſe oock ſoo tracteren nae de ſieckte, dat ſy te eer bekomen mochten, al zijn ſy oock komen van de verworpenſte armoede der wereldt, als oft haere verſche-geleden ſieckte gegheven hadde 't ghene den rijcken ghegheven heeft de voorgaende ghewoonte. Maer als ſy haer voorgaende krachten weder ghekreghen hebben, ſullen weder keeren tot haer gheluckigher ghewoonte; die den dienaerſſen Godts des te meer betaemt, hoe

sy min van doen hebben: noch sy nu bekomen zijnde en sullen metten wille niet blijven, daer haer den noot ghebrocht hadde doen sy sieck waeren. Die sullen haer de rijckste achten, die de sterckste sullen wesen in de spaerigheydt te verdraghen: vvant het is beter, min te behoeven, dan meer te hebben.

HET VI. CAPITTEL.

Van het habijt.

VHabijt en sal niet merckelijck zijn: noch ghy en sult niet soecken te behaghen door de kleederen, maer door de seden. Noch en hebt soo sijne hooft-doecken niet, dat de ghebreydde huyfkens daer door ghesien worden. En hebt oock het hayr aen gheender sijden bloot, noch en laet het buyten oft door onachtsaemheydt niet uyt-hanghen, oft met opghesetten wille op-gheschickt zijn.

HET

HET VII. CAPITTEL.

Vande gheſchicktheydt, ende vande reynigheydt.

ALs ghy ergherincks gaet, ſuldy te gader gaen; ende als ghy komen zijt daer ghy henen gaet, ſuldy te gader blijven. In u gaen, ſtaen, habijt, ende in alle uwe verroeringhen laet niet gheſchieden, welck iemandts quade begheerte mochte verwecken; maer 't ghene uwe heyligheydt betaemt. Uwe ooghen al iſt dat ſy vallen op eenighen man, en ſullen nochtans op niemanden gheveſtight worden. Doch men verbiedt u niet, als ghy ergherincks gaet, mans te ſien; maer die te begheeren, oft van die vvillen begheert te vvorden, is ſondighlijck. Ende niet alleen met aen-raecken, maer oock met affectie ende aenſien begheert een vrouvve, ende vvordt begheert. Noch en ſeght niet dat ghy kuyſche herten hebt, iſt dat ghy onkuyſche ooghen hebt. Want een onkuyſche ooghe is den bode van een

onkuyſch herte. Ende als onkuyſche herten haer ſelven aen malkanderen te kennen gheven met aenſien (al ſwijght de tonghe) ende nae de begheerlijckheydt des vleeſchs den eenen ghenuchte ſchept inde liefde des anders; al blijven oock de lichaemen ongheraeckt van onſuyvere ſchendinghe, nochtans vliedt de ſuyverheydt ſelve vande ſeden.

HET VIII. CAPITTEL.

Vande ooghe niet te veſtighen.

OOck die haer ooghe op eenen man veſtight ende gheerne heeft dat hy ſijn ooghe op haer veſtight, en ſal niet meynen dattet van andere niet gheſien en wordt, als ſy ſulcks doet. Het wordt immers doch gheſien vande ghene, daer ſy't niet af en meynt gheſien te worden. Maer ghenomen dattet verborghen waere, ende van gheen menſche gheſien en wiert: wat ſal ſy doen van dien hooghen Aenſchouwer, voor wien niet verborghen en kan zijn? Iſt daerom te meynen dat

dat hy't des te patientlijcker ſiet, hoe hy't wijſelijcker ſiet? Daerom ſal een heylighe vrouwe hem vreeſen te miſhaghen, op dat ſy den man niet en wille qualijck behaghen: ſy ſal peyſen dat hy't alle ſiet, op dat ſy niet en begheere van den man qualijck gheſien te worden. Want in deſe ſaecke oock wordt ſijn vreeſe ghepreſen, daer gheſchreven ſtaet: *Die ſijne ooghen veſtight, is een verfoeyinghe voor den Heere.* Als ghy dan t'ſamen zijt inde Kercke, ende over al, daer oock mans zijn, bewaert door malkanderen de eerbaerheydt. Want in deſer manieren ſal oock Godt, die in u woont, u bewaren door malkanderen.

HET IX. CAPITTEL.

Van onſen naeſten te vermaenen.

ENde iſt dat ghy deſe onghemaniertheydt der ooghen, daer ick af ſpreke, in iemanden van u bevindt, ſuldy haer terſtondt vermaenen, op dat dit quaet beghinſel niet voorts en gae, maer terſtondt ghebetert worde.

Maer

Maer iſt dat ghy ſiet dat ſy nae de vermaeninghe wederom, oft op eenighen anderen dagh het ſelve doet, ſoo ſal elck, die ſulcks heeft konnen bevinden, alſulcken perſoon, nu als ghewont zijnde, over-brenghen ende bekent maecken: op dat ſy gheneſen mochte worden; hebbende nochtans eerſt haer oock aen tweeder oft derder gheweſen: op dat ſy door den mondt van twee oft dry magh ſchultbaer ghetoont worden, ende door bequame ſtraffinghe bedwongen. Noch ghy en ſult u ſelven niet achten quaet-gunſtigh te zijn, als ghy ſulcks te kennen gheeft: want meer en zijt ghy niet min onſchuldigh, iſt dat ghy u ſuſters ſtil-ſwijghende laet verloren gaen, die ghy kenbaer maeckende konſte beteren. Want waer't dat u ſuſter een wonde hadde in't lichaem die ſy woude verborghen, ontſiende pijnelijck geſneden te worden, en ſoudt ghy niet wreedelijcker doen dat ſwijghende, dan bermhertelijck dat kenbaer maeckende? Hoe veel te meer dan moet ghy haer openbaeren; op dat

dat sy niet schadelijcker en verrotte inder herten? Maer eermen't den anderen wijse, door de welcke men haer overwinnen sal, ist dat sy't ontkent, soo moet sy eerst aen de Overste vertoont worden, ist dat sy vermaent zijnde veronachtsaemt haer te beteren; op dat sy heymelijck berispt zijnde, by avontueren den anderen onbekent mocht blijven. Maer ist dat sy't loochent, dan salmen haer die andere by brenghen; op dat sy magh voor alle de ghemeynte, niet van een ghetuyghe berispt, maer van twee oft dry verwonnen worden: ende verwonnen zijnde moeten verdraghen de verbeterende straffinghe naer goetduncken des Overste, oft des Priesters, oft oock des Bisschops. Welcke straffinghe ist dat sy weyghert te verdraghen, salmen haer uyt uwen gheselschappe worpen, al ist dat sy selve niet wegh en gaet: want oock dit selve en wordt niet ghedaen wreedelijck, maer ontfermhertelijck; op dat syer niet veel en bederve met haere schadelijcke ende voort-kruypende quaetheydt.

heydt. Ende 't ghene ick gheſeydt hebbe vande ooghe niet te veſtighen, ſal oock ernſtelijck ghehouden worden in andere ſonden te ondervinden, te verbieden, te mellen, te overtuyghen, ende te ſtraffen met minne der menſchen, ende met haet der ghebreken.

HET X. CAPITTEL.

Van brieven ende giften heymelijck niet t'ontfanghen.

SOo wie tot ſoo grooten quaet ghekomen waere, dat ſy van iemanden brieven, oft eenighe giften heymelijck ontfanghen hadde, iſt dat ſy't van ſelfs bekent, ſoo ſalmen haer ſpaeren, ende voor haer bidden: maer iſt dat ſy bevonden ende overtuyght wordt, ſal ſy ſwaerlijck gheſtraft worden naer goet-duncken der Overſten, oft oock des Biſſchops.

HET

HET XI. CAPITTEL.

Van de kleederen in't ghemeyn te hebben.

VWe kleederen ſuldy op eender plaetſen hebben onder een oft twee bewaerſteren, oft ſoo veel alſſer ghenoegh moghen zijn om die te verſchudden; op dat ſy vande motten niet ghehindert en worden. Ende ghelijck ghy ghevoedt wordt uyt eenen kelder, alſoo ſuldy gekleedt worden uyt eenen kleedt-huyſe. Ende ſoo verre alſt kan gheſchieden, en acht niet wat kleederen men u voor-leyt om aen te doen, naer ghelegentheydt vanden tijdt: 't zy oft elck van u lieden weder-krijghe het ghene ſy afgheleyt hadde; oft wat anders dat een ander ghehadt heeft; als immers ieghelijcken niet ontſeydt en wordt, 't ghene ſy behoeft. Maer iſt dat hier uyt twiſten ende murmuratien onder u lieden op-rijſen; ende dat iemandt klaeght dat ſy iet ſlechters ontfanghen heeft dan ſy te voren hadde, ende haer veronweerdt dat ſy alſoo niet ghe-

ghekleedt en wordt ghelijck een ander haer Suſter ghekleedt wierdt; hier aen beproeft ghy hoe veel u ghebreeckt aen dat inwendigh heyligh habijt des herten, die om het habijt des lichaems kijft. Nochtans iſt dat u kranckheydt verdraghen wordt, dat ghy 't ſelve wederom ontfanght, ſoo ſuldy nochtans 't ghene ghy af gheleyt hadt, hebben op eender plaetſen, onder de ghemeyne bewaerſters. Alſoo voorwaer dat niemandt voor haer ſelven iet en wercke, 't zy om aen te doen; 't zy om op te ligghen, 't zy om mede gegordt oft bedeckt te worden, 't zy om 't hooft te decken; maer alle uwe wercken ſullen in 't gemeyn ghedaen worden, met meerder ernſte ende met meerder vlijtigheydt, dan oft ghy eyghen dinghen voor u ſelven vrochte: want dat van de liefde gheſchreven is, dat ſy haer ſelfs dinghen niet en ſoeckt, wordt alſoo verſtaen, dat ſy ghemeyne dinghen ſtelt voor haers ſelfs dinghen, niet eyghene voor ghemeyne. Ende daerom hoe ghy het ghemeyn meer beſorght dan

u ey-

u eyghen dinghen, sult ghy weten dat ghy soo veel te meer toe-ghenomen hebt: op dat in alle dinghen die den voor-by-gaenden noot gebruyckt de liefde boven uyt steke, de welcke ghestadelijck blijft.

HET XII. CAPITTEL.

Vande giften in't ghemeyn te bringhen.

SOo volght dan hier uyt, dat-men niet heymelijck en sal aenveerden, oock 't ghene iemandt oft mans-persoon oft vrouwe-persoon gheeft aen de sijne, 't zy dochters, 't zy door eenighe vriendtschappe hen aengaende, die in't Clooster ghestelt zijn, noch kleedt, noch iet anders tot den noodt-druft dienende: maer dattet zy onder de macht der Overste, op dat het ghekeert zijnde in 't ghemeyn, ghegheven worde alst van noode sal wesen. Ist dat iemandt verborght eenigh dingh dat haer ghegheven is, die sal ghestraft worden als diefte bedreven hebbende.

HET XIII. CAPITTEL.

Van het wasschen der kleederen.

VWe kleederen sullen ghewasschen worden nae der Overste bescheydentheydt, oft van u selven, oft van de volders: op dat de overgroote begheerte van reyne kleederen, niet en maecke inwendighe onreynigheydt der ziele.

HET XIV. CAPITTEL.

Van het wasschen des lichaems.

HEt wasschen oock der lichaemen, ende 't ghebruyck van het badt en zy niet ghestadigh; maer sal toe-ghelaeten worden op de ghewoonelijcke stonden des tijdts, dat is, eens ter maendt. Maer soo wie door den noodt der kranckheydt gedwonghen wordt om d'lichaem te wasschen, en sal-men 't niet langher uyt-stellen. Het sal gheschieden sonder murmuratie by raedt vanden Medicijn; oock al waer't dat sy niet en wilde, alst de Over-

Overſte ghebiedt, ſal ſy doen het ghene men om de gheſontheydt moet doen. Maer iſt dat ſy't wilt, ende het by aventueren niet goedt en is, dat-men haere begheerte niet en volghe: want ſomtijdts meynt-men iet gheſont te weſen, dat ſchadelijck is, om dattet behaeghelijck is. Ten leſten, iſſer eenighe verborghen pijne in het lichaem der dienaerſſe Godts, als ſy verklaert wat haer wee doet, ſal-men haer ſonder twijfelinghe ghelooven: maer nochtans ſal-men den Medicijn te rade gaen, iſt onſeker, oft't ghene behaeghelijck is, oock dienen ſoude tot ſulcke pijne te gheneſen. Noch ſy en ſullen tot de bat-ſtoven, noch daer het noodt is te gaen, niet min gaen, dan drye. Ende die noodt heeft ergherincks te gaen, ſal moeten gaen, niet met die ſy begheert, maer die de Overſte ghebiedt.

HET XV. CAPITTEL.

Van der ſiecken ſorghe.

DE ſorghe der ſiecken, oft der ghener die nae de ſieckte op te koe-

ſteren zijn, oft die noch eenighe kranckheydt oft kortſen hebben, moet iemanden bevolen worden, op dat ſy uyt den kelder eyſche het ghene ſy ſiet dat elck behoeft. Maer de ghene die gheſet worden oft over den kelder, oft over de kleederen, oft over de boecken, ſullen haere ſuſters dienen ſonder murmureren. Alle daghen ſullen de boecken gheeyſcht worden ter ſekerder uren: ende dieſe eyſchen buyten der uren, en ſullen niet ontfanghen. Maer kleederen ende ſchoenen, als ſy den behoeftighen noodelijck zijn, ſullen de ghene die de bewaerniſſe daer van hebben, ſonder vertreck uyt-reycken dat-men haer eyſcht.

HET XVI. CAPITTEL.

Van kijvagien te ſchouwen.

GHy en ſult oock gheene kijvagien hebben onder u; oft ſult die ſeer haeſtelijck neder-legghen: op dat vande gramſchap gheenen haet en waſſe, ende maecken van een ſplinter eenen balck, ende maecke de ziele

ziele een doodt-slaeghster. Want het en raeckt niet alleen de mans aen, datter gheschreven is: *Die sijnen broeder haet, is eenen doodt-slagher.* Maer onder den mans-persoon, dien Godt eerst gheschaepen heeft, hebben oock de vrouwe-persoonen ghebodt ontfanghen.

HET XVII. CAPITTEL.

Van de verſoeninghe.

SOo wie een ander heeft veronghelijckt, het zy met toe-naem, oft met vloeck, oft met betichtinghe van eenigh mis-daedt; sulcke sal ghedencken te gheneesen dat sy ghedaen heeft, met ghenoegh-doen, soo haestelijck als sy kan: ende die veronghelijckt is, sal ghedencken te vergheven sonder scheldinghe. Maer ist dat sy malckanderen veronghelijckt hebben, soo moeten sy onderlinghen haere schuldt malckanderen vergheven; om uwe ghebeden wille die ghy voor-waer soo veel heyligher doen moet, hoe ghy-se dickwilder doet.

Maer ſulcke is beter, die, al wordt ſy dickwils ghetemteert tot gramſchap, nochtans haer ſpoeyt om verghiffeniſſe te krijghen van de ghene die ſy bekent onghelijck ghedaen te hebben, dan die ſpayer toornigh wordt, ende qualijcker ghebooght wordt om ghenade te verſoecken. Die haerder ſuſter niet vergheven en wilt, en derf niet hopen te verkrijghen de vruchte des Ghebedts. Maer die nimmermeer ghenade verſoecken en wilt, oft uytter herten niet en verſoeckt, die is te vergheefs in het Clooſter, al en wordt ſy daer niet uyt-gheworpen. Daeromme wacht u van herde woorden: de welcke iſt dat uyt uwen mondt ghekomen zijn, en laet u niet verdrieten uyt den ſelven mondt daer de wonden mede gemaeckt zijn, voort te brenghen medicijne. Maer als u den noodt der diſciplijnen dwinght herde woorden te ſpreken om de Onderſaeten te bedwinghen, iſt dat ghy gevoelt dat ghy oock daer in over de maete ghegaen zijt, en wordt van u niet gheeyſcht dat ghy ghe-

ghenaede verſoeckt van uwen Onderſaeten, op dat 't gheſagh der regeeringhe niet ghebroken en worde by de ghene die onderworpen moeten zijn, als te ſeer groote oodtmoedigheydt ſoude onderhouden worden. Maer nochtans moet-men ghenaede verſoecken van den alder Heere, dien bekent is, met hoe grooten goedt-gunſtigheydt ghy-ſe bemindt, die ghy miſſchien meer dan te recht beriſpt.

HET XVIII. CAPITTEL.

Van ongheſchickte liefde te ſchouwen.

MAer onder u moet weſen niet vleeſchelijcke, maer gheeſtelijcke minne. Want dinghen die de onbeſchaemde doen oock vrouwen met vrouwen, ongheſchicktelijck jockende, ende ſpelende, en moghen niet alleen niet gheſchieden van weduwen, ende ongheſchende dienaerſſen *Chriſti*, die in heyligh voor-nemen gheſtelt zijn; maer oock gheenſins van ghehoude vrouwen, noch van maeghden die houwen ſullen.

HET XIX. CAPITTEL.

Van de ghehoorsaemheydt.

DEr Overste sal-men ghehoorsaem zijn als eender Moeder, eere bewijsende; op dat-men Godt in haer niet en vertoorne : maer veel meer den Priester, die voor u allen sorghe draeght.

HET XX. CAPITTEL.

Van de beteringhe der ghebreken.

OP dat dan alle dese dinghen onderhouden moghen worden; ende soo verre iet niet wel ghehouden en wordt, 't selve niet onachtsaemelijck voor-by ghelaeten, maer ghebetert ende ghestraft worde, staet sonderlinghe der Overste toe, alsoo dat sy aen-bringhe tot den Priester die over u lieden toe-sicht heeft, het ghene haer maete oft krachten te boven gaet.

HET

HET XXI. CAPITTEL.

Van het Officie der Overſte.

MAer die u Overſte is, en ſal haer ſelven niet gheluckigh achten om de heerelijcke macht; maer om de dienende liefde. Voor de menſchen ſal ſy boven u ghe-eert worden; voor Godt ſal ſy in vreeſe onderworpen zijn uwen voeten. Sy ſal haer ſelven voor een-ieghelijcken gheven tot exempel der goede wercken. Sy ſal de ongheruſte ſtraffen, de kleyn-moedighe trooſten, de krancke verdraghen, tot hen allegader lijdtſaem zijn. Sy ſal gheerne gheſtraft zijn, ende met achter-dencken ſtraffen. Ende al iſt beyde van noode, nochtans ſal ſy meer ſoecken van u bemindt te zijn, dan ghevreeſt; peyſende altijdt dat ſy Godt voor u ſal rekeninghe gheven. Hierom te meer ghehoorſaem weſende ſuldy niet alleen uws ontfermen, maer oock haers: die onder u in ſoo veel meerder perijckel is, als ſy in hoogheren ſtaet leeft.

HET XXII. CAPITTEL.

Van het onderhouden ende leſen des Reghels.

DE Heere gheve dat ghy alle deſe dinghen met lieſde houden mooght, als lief-hebbers der gheeſtelijcker ſchoonheydt ende wel-rieckende met den goeden reuck *Chriſti*, vande goede converſatie, niet als ſlaven onder de wet, maer als vrye onder de gratie gheſtelt. Ende op dat ghy u als in eenen ſpieghel in dit boecksken in-ſien mooght; ende dat ghy door vergetentheydt niet en verroeckelooſt, ſoo ſal-men't u eens ter weken leſen. Ende als ghy bevonden hebt dat ghy doet de dinghen die hier geſchreven zijn, danckt dan den Heere, den milden ghever van alles goedts: maer als iemandt ſiet dat haer iet ghebreeckt, dat ſy rouwe hebbe van 't ghene dat gheleden is, verhoede 't ghene noch gheſchieden mochte, biddende dat de ſchuldt vergheven worde, ende dat ſy niet en worde gheleydt in bekoringhe. Amen.

DEN

DEN REGHEL
VAN DEN
H. AVGVSTINVS
VOOR DE
NONNEKENS

In XXII. Capittelen bedeelt.

HET I. CAPITTEL.

Van eendrachtigheydt ende in't ghemeyn te leven.

DIt zijn die dinghen die wy u ghebieden te onderhouden, ghy die in de Clooſters gheſtelt zijt.

D'eerſte, waerom ghy te ſaemen vergadert zijt, is, op dat ghy eenmoedelijck ſoudt woonen in het huys, ende hebben een ziele ende een herte in Godt. Ghy en ſult gheen dinghen eyghen heeten; maer allen dinghen ſullen u ghemeyn zijn.

Eenen

Eenen ieghelijcken ſal bedeylt worden van uwe Overſte koſt en kleederen, niet alleen ghelijckelijck (want ghy en zijt niet alle even-wel te paſſe) maer elcken alſoo 't haer van noode is. Want alſoo leeſt ghy inde wercken der Apoſtelen: *VVant allen dinghen waeren hen ghemeyn, ende men deylde ieghelijcken alſoo hy behoefde.* Die iet hadden in de wereldt, ſullen gheerne willen dattet ghemeyn zy als ſy in't Clooſter gegaen zijn; maer die niet en hadden, en ſullen niet ſoecken te hebben in't Clooſter dat ſy daer buyten niet hebben en koſten. Maer nochtans ſalmen haerder kranckheydt gheven dat noodelijck is, al en koſte oock haere armoede, doen ſy daer buyten waeren, haren noot-druft niet gekrijghen. Ende ſy en ſullen haer daerom niet gheluckigh achten te zijn, om dat ſy koſt ende kleederen vonden hebben, ſoodanigh ſy buyten niet vinden en koſten: noch ſy en ſullen haer niet verheffen om dat ſy met alſulcke verghefelſchapt zijn, daer ſy noch buyten zijnde niet toe en dorſten

ſten gaen; maer ſy ſullen haere herten opwaerts hebben, ende niet ſoecken aerdtſche dinghen; op dat de Cloo-ſters niet en beghinnen oorboorlijck te zijn den rijcken, ende niet den armen: als de rijcke daer oodtmoedigh worden, ende de arme op-gheblaſen.

Vyt-legghinghe van't I. Capittel.

DEn Regħel gheſchreven aende Religieuſen Mans perſoonen ghetrocken uyt den Regħel der Vrouw-perſoonen beghint met deſe ſententie: Dat-men voor alle dinghen Godt beminne, ende daer naer onſen even-naeſten: want deſe gheboden zijn ons principalijck ghegheven. Al-hoe wel deſe woorden vanden H. Vader Auguſtinus niet gheſtelt en zijn voor den Regħel der Religieuſe Vrouw-perſoonen (om reden van Umbertus ende andere gheroert) ſoo iſt nochtans dat die alſoo wel de vrouwen zijn raeckende als de mans / overmidts alle Religieuſen moeten leeren dat ſy eerſt ende voor al moeten weſen goede Chriſtene menſchen / ende dien volghende als ſulcke leven: ende iſt dat ſy moeten leven als goede Chriſtene menſchen / ſoo moeten ſy alder-eerſt onderhouden de ghemeyne Wet van het nieuwe Teſtament / de welcke volbraght wordt in deſe twee gheboden der liefde; te weten: Van Godt te beminnen boven al, ende onſen even-naeſten ghelijck ons ſelven: daer inne dat Chriſtus oock ſeght dat hanght de gheheele Wet ende de Propheten. Matth. 22.

Maer om noch klaerder dit uyt te leggen / ſoo

soo doet 't aenmercken dat de Theologanten leeren/ dat de Wet Christi ghegheven in het nieuwe Testament/ in haer begrijpt particulierlijck dry verscheyde gheboden; te weten: alder-eerst/ de gheboden der naturen/ begrepen inde thien gheboden Godts: ten tweeden/ de gheboden die raecken de HH. Sacramenten: ende ten derden/ de gheboden van het Gheloove.

Maer ter handt nemende dit derde punct/ te weten vande gheboden van het Gheloove/ (overmidts daer inne de alder-meeste abuysen/ oock in Gheestelijcke persoonen ende in Clooosters zijn gheschiedende/ soo de daghelijcksche experientie maer al te seer en bewijst) soo is te noteren voor waerachtigh/ dat alle Christene menschen zijn schuldigh te weten ende te gheloouen de principaele mysterien des Gheloofs besloten inden Credo: t'onderhouden de voorseyde thien gheboden Godts: de vijf gheboden der H. Kercke/ ende op sijnen gheseetten tijdt behoorelijck t'ontfanghen de HH. Sacramenten. Ende al-hoe-wel de Religieusen noch meer andere verbintenissen zijn hebbende/ soo en moghen sy nochtans niet onwetende oft onachtsaem wesen in al het ghene hier voren beschreven. Het welck bysonderlijck te kennen ghegheven heeft de H. Moeder Theresa, als sy naer haer overlijden haer veropenbarende aen eenen weerdighen persoon van haere Ordre/ hem belastede dat-men de Religieusen voor eerst wel onderwijsen ende oeffenen soude inde Christelijcke leeringhe oft Catechismus/ ende dat om groote redenen. Want sommighe puncten van het Gheloove/ vande HH. Sacramenten/ vande Hope/ vande Goddelijcke Liefde/ ende eenighe andere/ zijn

soo

soo noodigh gheweten te worden/ datter niemandt sonder die te weten ende te beoeffenen tot sijne salighepdt en kan ghekomen: waerinne nochtans datter oock onder de Religieusen/ende onder de ghene die meynen wel gheestelijck ende volmaecktelijck te leven/ seer groote ende onspreckelijcke onwerentheydt bevonden wordt/ ende meerder dan dat-men soude derven bysonderen. Boven dat het van weynigh verstaen wordt dat het Gheloove moet wesen een Goddelijck Gheloove/ ende niet een meenscheliick: dat is/ dat-men de selve noodighe artijckelen moet vastelijck gelooven om de sekerheydt die wy moeten hebben vande eerste ende onbedriegelijcke Waerheydt Godts/ die de selve is bozen-stellende ende kenbaer maeckende door sijne H. Kercke/ ende soo voorts/ daer van dat de Biechtvaders ende Predikanten hunne Ondersaeten dickmaels behoorden te onderwijsen/ ende de selve Ondersaeten oock behoorden te versoecken onderwesen te worden. Want al dit/ is een soo groot punct/ dat het te vreesen is dat het is de oorsaecke van het eenwigh verlies van veel zielen. Daer van dat de ghelcerde meer moghen lesen in Tribunal. Sacrament. P. Marchant. tom. 2. Tract. 2. tit. 2 sect. 1. & 2.

Maer om noch eene andere redene ist dat den voorseyden H. Augustinus sijnen Reghel is beghinnende met het ghebodt der Liefde; te weten/ om alle Religieusen aen-te-wijsen de volmaecktheydt daer toe sy door het onderhouden vanden Reghel ende Statuten moeten trachten/ de welcke in eene oprechte Liefde ende vereeninghe met Godt gheleghen is/ ende niet soo seer in vasten/waecken/ lijfkastijden/ ende andere swaere lichaemelijcke

peni-

penitentien/dan voor soo veel als de selve ons tot de Liefde Godts zijn verughende/ ofte upt de selve zijn voort-komende. Ten-volghende den voorschreven H. Vader en ordonneert in synen Reghel gheene austeriteyten ofte swaere penitentie/ noch en vereyscht dat synne Religieusen vasten gheliick de arme Clarissen/ silentie houden gheliick de Carthuysers/ armoede lijden gheliick de Cappuchynen/ ende soo voorts: maer versoeckt dat sy met eene volkomen ende upt-werckende Liefde alle hunn' verbintenissen ende Reghel onderhouden.

Waer op seer wel past dese consideratie; te weten/ datter zijn drij bysondere beweeghredenen krachtigh om den mensch te stouwen tot de deught. De eerste is/ de vreese vande eeuwighe verdoemenisse: de tweede/ de hope vanden eeuwighen loon: de derde/ de Liefde Godts. Maer hier tusschen is te bemercken dit verschil: dat de vreese/ de Christenen maeckt slaven: de hope des loons/ huerlinghen: maer dat alleen de Liefde/ hen maeckt kinderen Godts. Ende gheliick de upt-werckinghe der Liefde veel krachtigher ende soeter is/ soo maeckt sy oock de zielen veel volmaeckter ende hepligher; al-hoe-wel dat de vreese ende hope gheensins en zijn te verwerpen/ maer moghen/ jae moeten dickmaels voren gaen als dispositien tot de Liefde Dan alsoo de Liefde het volmaecktste is/ behoorden alle Religieusen hen te begheven om desen Reghel met een suyvere ende stercke Liefde te beleven ende volbrenghen.

Dit zijn de dinghen die wy u ghebieden te onderhouden, ghy die in dit Clooster ghestelt zijt.

Hier op soo is te bemercken dat de puncten

des Reghels gheboden zijn / ende verbinden inde conscientie. Dien-volghende soo isser groot verschil tusschen den Reghel ende de Statuten vande Cloosters; want inde Statuten wordt ghemeynlijck gesepdt dat sy niet en verbinden op sonde / maer alleenlijck op peyne: Maer ter contrarie den H. Vader / beghinnende den Reghel / seght / dat dit dinghen zijn die hy ghebiedt te onderhouden: door welcke maniere van spreken / ende door het woordt ghebieden, de Doctoren verstaen verbintenisse inde conscientie. Jae / dit wordt van sommighe soo hooghe ghenomen / dat sy leeren dat alle de puncten des Reghels verbinden op doodelijcke sonde. Dan ick en beghere dit soo swaer niet op te nemen / maer segghe met andere: dat eenighe puncten des Reghels verbinden op doodelijcke sonde / eenighe op dagheliickesche sonde: ende datter oock wel zijn / maer weynighe / die op gheene sonde en verbinden. Ende van dese leste soorte zijn de ghene die zijn buyten het ghebruyck / ghelijck in het 14. Capittel van desen Reghel is het wasschen in het bat / ende andere diergheliicke. Dan tot meerder klaerheydt sullen wy hier naer op elcke plaetse aen-teeckenen bysonderlijcke / welcke verbinden op doodelijcke / ende welcke op dagheliickesche sonde.

Henr. à Gand. quot q. 17. Silvester verbo Religio.

Daer-en-tusschen soo bemerckt uyt den H. Thomas, dat-men niet en kan overtreden eenighe puncten vanden Reghel oft Statuten / hoe kleyne die oock zijn / sonder dagheliickesche sonde / als dat geschiedt uyt onachtsaemheydt ofte ongheregelde affectie: ende niet sonder doodelijcke sonde / als de overtredinghe (oock van kleyne puncten soo voorsepdt is) geschiedt uyt versmaethepdt ofte formele ou-

ghehoorsaemheydt. Dit leste gheschiedt als een Religieuse den Reghel/ Statuten/ oft het ghebodt vande Overste/ overtreedt om dieswille dat sulcks aen haer gheboden ofte verboden is/ ende dat sy sulck een ghebodt oft verbodt verwerpt ende veracht uyt een onweerdigheydt/ ofte anderssins/ aldus versmaedende de wet ende de authoriteydt der Overheydt. Maer alsoo dit weynigh overkomt aen Religieusen die ghewilligh belooft hebben/ ende pooghen t'onderhouden de belofte der ghehoorsaemheydt/ soo en sullen wy hier van niet breeder handelen. Doch vermaenen alle Religieusen uytter herten met de sententie vanden H. Athanasius lib. de Virg. ende seggen: Uwen Reghel suldy draghen alle den tijdt uws levens; ghy sult hem draghen in u herte om dien te bedencken/ in uwen mondt om dien te lesen/ in uwe handen door d'uytwerckinghe/ gheene puncten voor kleyne achtende die-men soude konnen overtreden sonder sonde: ghedenckende 't ghene den H. Apostel Paulus seght/ Rom. 2. tribulatie ende banghigheydt aen alle ziele vanden mensch die quaedt doet.

D'eerste, waerom ghy te saemen vergadert zijt, is, op dat ghy eenmoedelijck soudt woonen in een huys, ende hebben een ziele ende een herte in Godt. Door dese woorden houdt den H. Vader voren het ghebodt der Liefde tot onsen even-naesten/ volghens het exempel vande eerste Christenen ten tijde vande Apostelen/ ghelijck den H. Evangelist Lucas beschrijft/
Act. 4. segghende: De menighte der ghene die gheloofden, hadden een herte ende een ziele: 't welck quam door dien sy elckanderen beminden/ ende leefden in peys ende eendrachtigheydt/ henlieden

lieden volkomentlijck onderwoerpende onder den wille Godts/ ende de regeeringhe vanden H. Apostel Petrus, wesende haer Over-hooft. Ende hier inne hebben sy achter-ghelaeten een schoone modelle van leven/ bysonderlijck voor de Religieusen. Van d'Apostelen ende Discipelen Christi ghetuyght oock den selven H. Evangelist: dat sy t'samen eendrachtelijck waeren in een huys / sittende ende biddende/ als sy ontfanghen hebben den H. Gheest/ende synne overvloedighe gratien. Dit neme ick op voor een figuere van het Clooster lijck leven/ ende segghe dat sulcke Cloosters van Godt sullen bysonderlijck ghebenedijdt worden/ in de welcke de Religieusen door den bandt der liefden t'samen vereenight zijn/ ende in peys ende eendrachtighevdt Godt dienen. Den H. Hieronymus vergheliickt de Cloosters/ inde welcke de Liefde ghecoffent wordt / by het Paradijs/ende de Religieusen elckanderen beminnende / by de Enghels: ende ter contrarien / de ghene levende in twist ende tweedracht/ by de duyvels: ende oversulcks moetmen sich wel wachten vande sonden ende sauten strijdende teghens de Liefde: welcke niet alleen en zijn gramschap/verbitterthevt/ haet ende nijdt; maer oock overdraghen / achterklap/ quade suspicien/ oordeelen / ende kaerschap. Den Wijse-man seght dat sijn ziele verfoept den ghenen die onder de broeders oft susters het zaet der vpandtschap stropt ofte twist maeckt: 't welck gheschiedt alsmen overdraeght het quaet dat iemandt segyt/ aen den persoon daer het af-ghesevdt wordt/ niet om te verbeteren / maer voorsiende oft vreesende datter ander qu'aedt upt-spruyten sal; oversulcks is hy schuldigh ende occasie van

Act. 1. & 2.

alle de sonden daer door gheschiedende / en doet sulcke doodelijcke ofte daghelijcksche sonden/ ghelijck hy vreesde ofte voor-sagh dat uyt sijn overdraghen souden volghen. Ick wensche desen gheest vanden Wijse-man aen alle Religieusen/ ende dat sy insghelijcks versoeyen ende schouwen dese overdraghinghe als een occasie daer grooten twist ende veel andere sonden uyt-spruyten.

Ghy en sult gheen dinghen eyghen heeten, maer alle dinghen sullen u ghemeyn zijn. Dese woorden besluyten de materie ofte substantie der beloften van armoede/ de welcke onsen Salighmaecker seer aen-ghepresen heeft aen den
Matth. 19. rijcken Jonghman/ hem segghende: Begheert ghy volmaeckt te zijn, gaet ende verkoopt al het ghene ghy besit, ende gheeft het aen den armen, ende volght my naer. Om noch veel andere redenen wordt dese ghewillighe armoede by de HH. Vaders seer hooghe verheven/ ende gheseydt dat sy is den wortel ende het beghinsel vande volmaecktheydt. Daer teghen oock straffen sy den eyghendom als een bederffenisse der Religie; in sulcker voeghen dat Cassianus ghetuyght vande oude Religieusen/ dat onder hen voor groot misdaedt gherekent wierdt als iemandt seyde: Mijnen boeck / mijn kleedt / mijn penne/ ofte dierghelijcke. De H. Kercke heeft oock swaere straffeng heordonneert voor de proprietarissen / begheerende dat sulcke berooft worden vande H. Communie der gheloovighen / ende des Antaers/ ende begraven inden mes-poel.

Vraeght iemandt wat de belofte van Armoede begrijpt? Soo antwoorde ick/ dat een Religieuse niet eyghens noch en hebbe / noch en besitte / maer alle dinghen in't ghemeyn.

Noch

Noch klaerder: Een Religieuse en magh niet ontfanghen/ bewaeren/ nemen/ besitten/ leenen/ ofte gheven/ sonder behoorlijcken oorlof van haere Overste; veel min iet verborghen ofte verquisten/ ofte breken / ofte eenighe tijdelijcke schade doen aen haer Clooster: dienvolghende doet sy twee doodelijcke sonden / eene teghen haer belofte / d'ander teghen de rechtveerdigheydt/als sulcks gheschiedt inde tijdelijcke dinghen vande weerde van eenen gulden.

Bemerckt oock dat de Doctoren eendrachtelijck leeren dat d'Overste noch gheven noch consenteren en magh dat d'Ondersaeten iet wegh gheven sonder rechtveerdighe redenen: dien-volghende dat sy gheensins en magh toestaen ofte ghewillighen inde giften/ streckende tot verquistinghe / ydelheydt / ofte overvloedigheydt; veel min inde ghene die dienen tot het maecken ofte onderhouden van wereldtsche ofte schadelijcke vriendtschap ofte sinnelijcke affectien. Jae al waer't dat een Overste in dierghelijcke giften oock ghewillighde/nochtans en magh een Religieuse sulcken oorlof niet ghebruycken sonder te sondighen teghen de belofte der armoede. Sanchez in Decal. lib.

Een-ieghelijck sal bedeylt worden van u Overste kost ende kleederen, &c. Het officie der Oversten wordt hier mede te kennen ghegheven/ aen de welcke toe-komt de administratie ende het uyt-deylen der tijdelijcke goederen; in sulcker voeghen nochtans dat sy daer over gheen volkomen Meester ofte Vrouwe/ noch besitter af en is / noch oock dat sy die naer haeren lust en believen / maer alleen naer d'ordonnantie vande Gheestelijcke Rechten / Reghel/ ende Statuten des Convents magh

upt-repcken / vande welcke eenighe ordonneren dat d'Overste met den raedt der Onderlinghen ende communicatie van andere persoonen het tijdelijck goedt administrere ; al het welck d'Oversten schuldigh zijn te onderhouden. Maer bysonderlijck beschrijft den H. Vader inden Regel / dat dese upt-deylinghe gheschiede naer een iegheliickx behoeven / alsoo wel aen de ghene die arm van te vozen gheweest hebben inde wereldt / als aen de rijcke ; op sulck' eene maniere nochtans dat-men schouwe de overvloedighepdt ende de vzeckhepdt. Hugo de Sancto Victore, eenen upt-legher van desen Reghel / leert / dat de Religie haer Ondersaeten soodanighlijck schuldigh is te voorsien van spijse ende dranck / kleederen ende andere noodsaeckelijckheden / dat het voor eenen armen inde wereldt weeldigh / voor eenen rijcken verdraghelijck / ende voor eenen siecken veel soude wesen. Oversulcks dan soo moet-men alleen upt-bannen d'overvloedighepdt / curieushepdt / lecherije / verquistinghe / ende van d'ander zijde de ghierighepdt. Jacobus Alvarez de Pas seght / dat een Overste schuldigh is te voorsien haer Ondersaeten ghelijck de wijse vzouwe van Salomon soo hoogh ghepreesen / die haer huysghenooten
Prov. 31. bekleedde met dobbel kleederen.

Een kleedt is ghenoegh voor den noodt / maer niet ghenoegh voor een Religieuse van desen Reghel ; want die moghen wel van twee kleederen ende van spijse ende andere dinghen naer advenant / voorsien zijn / als de tijdelijcke middelen van het Convent daer toe genoeghsaem zijn. Men kan de Oversten gheen beter denght hier toe dienende oen-prijsen als de mildthepdt / de welcke de middel-maete houdt tus-

tusschen de verquistinghe ende vreckheydt / door welcke deught men wel bemerckt / wat dat-men gheeft / aen wie / wanneer / waerom / ende maeckt dat-men het gheeft met een ghewilligh ende blijde herte.

Wierden dese conditien van alle Oversten wel onderhouden / men soude somwijlen d'Ondersaeten niet hooren klaghen dat-men aen hen / die de kinderen vanden huyse zijn / ontreckt / ofte sonder reden / ofte om aen vremde te gheven / ende datter somtijdts meer ghegheven ofte verteert wordt voor de gasten / bloedt-vrienden / ende aen de tafels oft kamers van d'Oversten als in't Convent. Insghelijcks dient aen de Ondersaeten het ghebedt van Salomon, begheerende van Godt noch overvloedighe rijckdommen / noch armoede / maer wel al het ghene hem noodigh was. Aldus en moghen de Religieusen noch hebben / noch begheeren d'overvloedighheydt / curieushevdt / leckernije ende verquistinghe ; maer moeten te vreden zijn met het ghene hen dient tot een eerlijck / matigh / ende deughdelijck leven. Gheluckigh zijn de Religien / inde welcke de Oversten / ghelijck voren-ghesevdt is / met discretie liberael zijn / ende sorghvuldigh voor hun Ondersaeten / ende inde welcke de Religieusen hen daer mede genoeghen : maer om dat-men menighmael by experientie bevindt dat de ghene die d'armste inde weereldt waeren / in het Clooster zijnde / de onghemanierste ende leckerste zijn / ende meer klaghen ende murmureren als andere : daerom vermaent sulcke bysonderlijck den Reghel / dat sy te vreden souden wesen met het ghene dat de Religie hen gheeft. Den H. Hieronymus oock sulcke berispende / seght : Veel

willen meer hebben onder den armen Christus, dan sy souden ghehadt hebben onder den rijcken dupvel; 't welck sonder twijfel een groot ende schadelijck abuys is voor de Cloosters.

Sy en sullen haer daerom niet geluckigh achten, om dat sy kost ende kleederen vonden hebb n.

Ioan.6. Christus Jesus onsen Salighmaecker berispt de Joden/ om dat sy hem ghevolght waeren inde woestijne/ niet om sijn leeringhe te hooren ende te onderhouden/ maer om dat hy hen soo mirakeleuselijck ende overvloedighlijck ghespijst ende versaedt hadde. By de welcke te verghelijcken zijn/ die de wereldt verlaetende/ aen-nemen het Cloosterlijck leven om ghemacklijcke daghen ende goede spijse te ghenieten; oft de ghene die Religieusen zijnde/ meer soecken ende hen verblijden inde ruste ende ghemack spruytende upt het tijdelijck/als upt het gheestelijck. Voor sulcke

Ad Rom. 14. seght Paulus: Het rijcke der Hemelen en is noch spijse noch dranck, maer rechtveerdigheydt, vrede, ende blijdschap inden H. Gheest. Niemandt en woordt godtvruchtigh/noch hepligh/noch gheluckigh/ om dat hy wel voorsien is van spijse ende dranck/ maer om dat hy door de rechtveerdigh-maecktende gratie ende ruste der zielen de gheestelijcke blijdschap gheniet vanden H. Gheest. Oversulcks segghe ick met Paulus aen alle Religieusen: En wilt om de spijse/ Godts werck niet bederven: want het is door Godts werck ende gratie des H. Geests/ dat sy het gheestelijck leven aen-ghenomen hebben/ het welck hen niet veel en sonde baeten als sy meer besorght souden zijn voor de spijse oft het lichaem als voor d'upt-werckinghe van haere vocatie. Begheert haer een

Reli-

Religieuse te verheughen/ soo segghe ick aen haer met Christus: Verblijdt u om dat uwen loon overvloedigh sal wesen inden Hemel / ist by aldien dat ghy mede-werckende met de gratie des H. Gheests devoir doet om u ziele te suyveren vande sonden / ende te vercieren met de deughden. Wat sy dan lacte de oude heretijcken Novatianen voren-staen de spijse/ ende de Heydensche Philosophen Epicureen verblijden inde leckernije/ maer dat sy segghe met den Prophect David: Het is voor my seer goedt, gheluckigh ende saligh, Gode aen te hanghen. Psal. 72.

HET II. CAPITTEL.

Van de Oodtmoedigheydt.

MAer wederom oock de ghene die iet gheacht wierden in de wereldt, en sullen niet versmaeden haere Mede-susters, die tot dat heyligh Gheselschap uyt armen staet ghekomen zijn, maer sy sullen haer meer soecken te beroemen, niet vande weerdigheydt haerder rijcke ouders, maer van het gheselschap der arme Susters. Noch sy en sullen haer niet verheffen ist dat sy tot het ghemeyn leven iet van haere goeden ghegheven hebben; noch sy en sullen

haer van haeren rijckdom niet meer verhooveerdighen, om dat sy dien den Clooster bedeylen, dan oft sy dien inde wereldt ghebruyckten. Want alderley andere boosheydt wordt in quade wercken gheoeffent, op dat die ghescheden souden: maer hooverdije leyt listighe laghen aen de goede wercken, op dat die te niet souden gaen. Ende wat baetet, sijn goedt te verdeylen den armen ghevende, ende arm te worden; als de ellendighe ziele hooveerdigher wordt versmaedende, dan sy was besittende? Hierom leeft onder malkanderen te saemen eendrachtighlijck ende eenhertelijck, ende eert Godt in malkanderen, diens Tempels ghy gheworden zijt.

Uyt-legginghe van't II. Capittel.

DEn Wijse-man seght: Mijn ziele versaecke eenen hooveerdighen armen mensch, ende eenen loghenachtighen rijcken. Het schijnt te wesen teghen de reden dat eenen armen hooverdigh is/ die niet en heeft oft en besit weerdigh om sy-selven daer op te verheffen: Insghelijcks dat eenen rijcken met loghentaele omgaet/ daer hy nochtans gheen ghebreeck en hydt. Dese twee verscheyden conditien begheert

gheert den H. Vader Augustinus gantschelijck te bannen uyt sijn Cloosters; oversulcks ghelijck hy in't eerste Capittel des Reghels ghestraft heeft den armen hem verhessende inde Religie/aldus oock berispt hy in't tweede/den hooverdighen/ loghenachtighen/ ende beroemenden rijcken. Ick verstae door eenen hooverdighen armen alle Religieusen belooft hebbende de gheswilligghe armoede / hen verhessende om eenighe tijdelijcke goederen/ ofte beroemende van hunne rijcke vrienden ende edele gheslachten. Ick seggghe dat alsulcke Religieusen loghenachtigh zijn/om dat sy niet en volbringhen't ghene sy aen Godt in hun professie belooft hebben; te weten / de bekeeringhe van hun wereldtsche manieren ende seden. Zijn't niet wereldtsche manieren-spselven te beroemen op den verlaetenen rijckdom/ edeldom/ schoonheydt ende andere conditien die inde wereldt groot gheacht zijn ende versmaedt moeten wesen inde Religie? Zijn't dan niet hooverdighe armen oft loghenachtighe rijcke die hen selven op dusdanighe conditien verhessen teghen hunnen Reghel? De Cloosters / inde welcke desen Reghel wel onderhouden wordt / verghelijcktmen seer wel by de Arcke van Noë, inde welcke ten tijde vande Sindvie veel-derhande ghedierten van verschepden/ jae contrarie conditien ende humeuren met eenkanderen in peys leeden. Aldus vergaderen oock inde Religie persoonen van veel-derley ende onghelijcke qualitepten ende humeuren / die nochtans schuldigh zijn met eenkanderen in liefde ende peys over-een te komen: 't welck ghemeynsins gheschieden en kan sonder de versterbinghe ende oodtmoedigheydt soo seer vanden H. Da-

der

der Augustinus in dit tweede Capittel vanden Reghel aen-ghepreesen.

Bysonderlijck aen-wijst hy de schade die de heroeminghe doet aen de goede wercken/ met dese woorden: D'hooverdije leyt listighe laghen aen de goede wercken, op dat die te niet souden gaen. De HH. Vaders verghelijcken dese heroeminghe oste ydel glorie by eenen dief oft roover/om dat sy den mensch beneemt de verdiensten van syn goede wercken. Den H. Basilius heeft bewerckt dat de ydel glorie den mensch een ellendighe slave maeckt/ ende niet alleen en berooft vanden loon der goeder wercken/maer verandert het goet in't quaet/ den loon in straffe / ende maeckt dat den mensch in plaetse vanden Hemel/ verdient de Helle. Dien-volghende vermaent seer wel den H. Bernardus: dat een-ieghelijck vreese ende schouwe desen senijnighen pijl / den welcken soo schadelijck quetst de zielen der Religieusen.

In const. mor. c. 11.

Serm. 6. in Psal. Qui habitat.

Eert Godt in malkanderen, wiens Tempels ghy gheworden zijt. Den H. Apostel Paulus ghebiedt: Voorkomt elckanderen met behoorlijcke eere. D'hooverdighe verwachten van een ander eerst gheert te worden / noch en begheeren aen niemandt eere te bewijsen als die hen vereeren. Het komt aen de Religieusen toe/ elckanderen te voorkomen met eerbiedinghe ende oodtmoedighe uptwendighe teeckenen ende wel-ghemanierde woorden/ voor haer / ende achter haer/ loffelijck sprekende: 't welck seer lichtelijck gheschieden sal / ist by aldien dat sy bedencken dat Godt door syn teghenwoordighepdt ende wesen / boven dien oock door syn gratie de zielen van haere Medesusters bewoont/ aen welcken Godt seer aenghenaem

Ad Rom. 12.

ghenaem is dat sy elckanderen beminnen/ eeren / ende grootelijcks achten. De wereldtsche menschen estimeren de Religieusen boven al andere persoonen. De Romeynen oock hier voor-tijdts bewesen meerder eere aen de maeghden Vestales als aen hun Keysers. De Keyserinne Helena, moeder van Constantinus den Grooten / besoeckende het Heyligh-landt / heeft haer voor seer gheluckigh ende vereert gehouden/ om dat sy de Religieusen mochte dienen. Ist dan niet betaemelijcker dat de Religieusen elckanderen vereeren / ende met eer-biedinghe voor komen/niet alleen met uptwendighe teecktnen/ maer met respect / ghemanierthepdt / ende liefde met haere Mede-susters/ achter haer/ ofte van haer/ ende van haere Oversten/ ende Clooster seer loffelijck spreckende? 't welck een groote liefde ende ghestichtighepdt onder elckanderen ende aen de persoonen van buyten sal ver-oorsaecken.

HET III. CAPITTEL.

Van het Ghebedt.

ZYt ghestadigh inde ghebeden op de ghesette uren ende tijden. Inde bidt-plaetse sal niemandt iet doen, dan daer die toe ghesticht is, daer van sy oock haeren naem ontfanghen heeft: op dat de ghene, die daer iet souden willen doen, gheen belet en zijn den ghenen, die daer souden willen

len bidden buyten der gheſetter uren, iſt dat ſy de ſtade hebben. Als ghy Godt bidt met Pſalmen ende Hymnen, laet in u herte overleyt worden, dat met de ſtemme gheſproken wordt. Ende en wilt niet ſinghen dan datmen leeſt datmen behoort te ſinghen; maer dat niet alſoo gheſchreven en is datmen ſoude ſinghen, en wilt niet ſinghen.

Uyt-legginghe van't III. Capittel.

OM dat het Ghebedt aen alle menſchen noodſaeckelijck is / als weſende eenen middel / door den welcken Godt Almachtigh ſijn gratien ende weldaeden heeft gheſchickt te gheven / ſoo iſt dat den H. Vader Auguſtinus begheert dat ſijn Religieuſen gheſtadigh zijn ende gheduerigh in't Ghebedt. Maer om dat het niet ghenoegh en is dat-men met den monde oft uytwendigh bidt / ſoo ghebiedt hy dat-men oock metter herten ende affectie bidde: jae ſelfs inde bidt-plaetſe buyten den tijdt van't Ghebedt verſoeckt hy ſtilligheydt / verbiedende alle gheruchte ofte occaſien van verſtroptheden: want daer ſtaet gheſchreven: Mijn huys ſal een bede-huys ghenoemt worden. Dien-volghende en magh het niet ghebruyckt worden om te kouten / lacchen / ſlapen / ofte om eenigh ander gheruchte in te maecken. Ick laet alleen bemercken aen alle Chriſtenen / met wat eenen yver ende be-

Matth. 21.

coninghe

toonunghe van gramschap dat den Heere Jesus Christus met een sweepe gheslaghen heeft de Koopers ende Verkoopers/ van het ghene nochtans dat diende tot de Sacrificien vande oude Wet/ ende ick verseckere hen/ dat sy schroomen sullen van inden Tempel te doen eenighe irreverentie ofte te gheven eenighe occasie van verstroptheydt/ door spyckten/ lacchen/ ofte andere gheruchten.

Op de woorden / Zijt ghestadigh inde ghebeden op de ghesette uren ende tijden, staet te bemercken dat den H. Vader Augustinus gheen seker maniere noch tijdt ofte ure van bidden in synen Reghel gheboden en heeft: maer sulcks wordt bysonderlijck in alle Statuten ende by de H. Kercke gheordonneert: de welcke belasten aen alle Oversten / dat sy op pene van doodelijcke sonde de seven Ghetijden sullen alle daghen doen / ende dat ontrent den ghesetten tijdt / in hunlieden Kercke; al-hoewel dat alle de Religieusen altijdts daer niet schuldigh en zijn teghenwoordigh te zijn/ als sy om redene hun Ghetijden in't particulier lesen. Daer-en-boven en magh-men niet lesen oft singhen sulck een officie oft op sulcke tijden ende uren alst elck belieft / maer wel ghelijck den Reghel seght: Men moet singhen oft lesen dat-men behoort te singhen op de ghesette uren/ ende tijden / het welck hen by de ordonnantien der H. Kercke Rubrijcken ofte Statuten belast is: al-hoe-wel de verandering van uren in het Roomsch Officie voor iemandt die alleen leest / niet lichtelijck groote sonde en kan zijn / ende gheene sonde en is / als de verandering gheschiedt om wetteliycke redene. Lessius de inst.

Maer besonderlijck wordt inden Reghel ende

ende vande H. Kercke belast / dat-men lese / singhe ende bidde met aendachtighepdt / ende dat-men in't herte overlegghe het ghene met de stemme ghesproken wordt. Innocentius den derden / in't Generael Concilie van Lateraenen / belast inde kracht der Obedientie / dat-men in het Officie ende alle Goddelijcke dienſten sal onderhouden dese twee conditien: *Studiosè pariter & devotè*, aendachtelijck ende devotelijck. *Studiosè*, verepscht dat-men alle woozden wel ende klaer upt-spzeke / sonder eenighe woozden ofte letters ofte spllaben achter te laeten. Ick wenschte dat alle Religieusen op dit punct wel wilden letten; want noch hedendaeghs by sommighe de Ghetijden soo rasselijck gheleſen oft ghesonghen wozden dat den eenen Chooz het berskten beghint / al eer den anderen eyndt / met een groote irreverentie / ende oock niet sonder doodelijcke sonde / als veel gheheele woozden aldus dickmaels verraschт wozden.

Met het woozdeken devotelijck, belast den Paus dat alle officien moeten geschieden / niet alleen met aendachtighepdt / maer oock met reverentie ende eerbiedinghe; want het officie is een ghebedt tot Godt / ofte ghelijck S. Augustinus leert / Een aen-sprake aen Godt. Oversulcks moet-men een groot ghescheil maecken tusschen aendachtelijck te leſen in eenen boeck / ende tusschen aendachtelijck te bidden; welck ghescheil niet te vinden en is by de ghene die oock in hunnen Chooz hun Ghetijden soodanighlijck leſen dat het schijnt meer een t'samenspzake met de menschen te zijn als met Godt / ende dat sy hun Ghetijden meer seghen oft snabbelen dan leſen als biddende. Welcke misbzupcken dienen al dooz d'Over-

ste ver-

ste verbetert te worden; insgelijcks oock den hooghen-sanck/ die meer een gheschreeuw oft gheroep/ in't welck men noch woorden noch syllaben en verstaet/ schijnt te wesen / als eenen lof-sanck des Heeren / contrarie teghen d'instellinghe vanden H. Vader/ den welcken ghetuyght dat inde Kercke van Alexandrien den sanck geschiedde met een leeghe verheven stemme / soo dat de stemme middelmatigh was tusschen het lesen ende hooghe singhen ; by den welcken oock Baronius den lof-sanck van Africa vergelijckt / alwaer Augustinus Bisschop was. L. 10. conf. c. 33. Circ. an. 60.

Maer daer valt een swaere questie/ Hoedanighlijck konnen de Nonnekens in't herte overlegghen/ dat sy met de stemme singhen/ naer-de-maet dat sy Latijnsche lof-sanghen singhen? oft op wat maniere konnen sy aendachtigh de Ghetijden lesen die sy niet en verstaen? De Doctoren antwoorden / dat-men op dry verschepden manieren aendachtelijck kan de Ghetijden lesen ofte singhen : voor eerst / aendachtigh zijnde ofte lettende op de woorden, ten tweeden, op den sin der woorden; ten derden / op Godt oft eenighe Goddelijcke mysterien. Ende al-hoe-wel d'een veel beter is als d'ander / nochtans de eerste oft de slechtste van dien is ghenoeghsaem om wel te bidden ende sonder sonde. Over-sulcks voor alle persoonen ist ghenoegh dat sy beghinnen de Ghetijden met een meyninghe om Godt te bidden/ ende upt-wendigh haer daer toe eerbiedelijck voeghen/ aendachtelijck lettende om de woorden recht ende wel upt te spreken / hupten-sluytende alle andere ydele ghepeysen / ende oock upt-wendighe bekommeringhen oft wercken / belettende de in-

wendighe aendachtighepdt. Welck leste / te weten van upt-wendighe wercken / is van meerder importantie; want veel leeraers ontschuldighen van doodelijcke sonde den mensch upt-wendigh met behoorlijcke eerbiedinghe het Officie lesende / al ware hy inwendigh al willens oock voor eenen merckelijcken tijdt verstropt. Maer alle Doctoren leeren dat den mensch groote sonde doet / die lesende oft singhende het Officie/upt-wendigh besich is met eenighe andere affairen/ ofte lesende andere boecken oft brieven/oft sprekende ende hoorende een ander / oft sulcks iet doende / 't welck niet t'saemen staen en kan met de inwendighe aendachtighepdt ende devotie. Aen alle dese seght den Saligh-maecker: Dit volck vereert my met de lippen, maer hun herte is verre van my. Ende noch meer beswaert sulcke den Prophect Hieremias, seghende: Vermaledijdt zy den mensch die het werck des Heeren onachtsaemelijck doet. Ick wenschе dat alle gheestelijcke personen/verbonden zijnde inde dagheliickschе Ghetijden / dese sware woorden wel bedenckten ende alle hun devoiren deden om met een rechte intentie / aendachtelijck / distinctelijck / claerlijck ende wel op de woorden lettende/ het Goddelijck Officie te lesen ende te singen. Beghceren sy dit noch op een volmaeckter maniere te volbringhen/ dat sy voor het boven-schreven voeghen een behoorlijcke berepdinghe tot het Ghebedt/ hen stellende inde teghenwoordighepdt Godts / oft van een mysterie vande mensch-wordinghe Christi, met het welck sy ghedurende het upt-wendigh lesen / inwendigh hen bekommeren / dan of de practijcke in veel Boecken in 't langhe beschreven

Matth. 15.

Cap. 48.

woordt/

wordt / ende hier naer is in't korte by-ghevoeght.

Bysonderlijck moeten wy bemercken dat den Reghel / in dit derde Capittel / jonstigh is aen de ghene die daer souden willen bidden ter ghesetter ure: wel verstaende nochtans datmen hierom gheensins en laete oft en verrassche de ghebeden van obligatie / oft de oeffeninghe der ghehoorsaemheydt / oft noodighe Charitate: ende daerom staet hier by: Ist dat sy de stade (oft daer toe bequamen tijdt) hebben.

Van oudts tijden hebben de Oudt-vaders bysonderen tijdt ghehadt om alle daghen hen te vertrecken in hun eenigheydt / ende hen te begheven tot het Ghebedt. Aldus lesen wy in't Boeck der Vaderen / dat sy het Officie met een groote stilligheydt volbrocht hebbende / hen vertrocken naer de Celle om langher naer hunne devotie te bidden. Maer om dat / verslapt zijnde d'eerste vyerigheydt / desen tijdt seer verquist wierdt; daerom hebben sommighe Oversten by de ordinarisse Ghetijden noch andere ghevoeght / ghelijck het Officie van onse L. Vrouwe / met meer diergheliicke; soo dat eenighe Religieusen soo veel devotien aen-ghenomen hebben / dat sy qualijck tijdt hadden om hun verbintenissen ende ghewoonelijcke gheboden behoorlijck te voldoen; waer door gheschiedde / dat sy noch het een / noch het ander met devotie lesende / Godt Almachtigh meer vergramden als behaeghden. Maer ick prijse d'Oversten / de welcke by de ordinarisse Ghetijden aen-ghenomen hebben het inwendigh Ghebedt ofte Meditatie: ick verheffe de Cloosters / inde welcke men tweemaels 's daeghs gheduerende den tijdt van

een half ure de selve Meditatie houdt. Ick achte de Religieusen die met alle neerstighheydt hen begheven om het gheestelijck Ghebedt te leeren / ende met profijt ende ghestichtigheydt te oeffenen. Ick segghe met den H. Bonaventura, dat eenen Religieus/ niet oeffenende het gheestelijck Ghebedt/ een traghe / verdrietighe/ jae doode ziele draeght in een levende lichaem. Met Cajetanus, dat niemandt en is weerdigh te voeren den naem van eenen Religieus/die ten minsten niet eens 'sdaeghs hem en begheeft tot de Meditatie. Ick beklaghe met Joannes Gerson, dat-men nu soo luttel gheestelijcke persoonen vindt d'eenighheydt ende het innigh Ghebedt beminnende / ende daerom ist oock dat sy soo slappelijck / onvolmaecktelijck/ sonder voort-gangh/ sonder devotie / gheestelijck contentement ende soetigheydt; maer met veel verdriet ende misnoeghen in hunnen staet leven. Ende noch veel meer seght den Doorluchtighen Cardinael Bellarminus, de H. Theresa, ende meer andere hervaeren ende verlichte Leeraers.

De perf. vit. c.5.

2.2.q.82. a.8.

Maer om dat veele met het gheestelijck Ghebedt gheen profijt en doen/soo sal ick uyt den H. Bernardus hier gheven dry fauten belettende dese oeffeninghe. Van de welcke d'eerste is / een knaghende sonde: de tweede/ de faute van behoorlijcke onderwijsinghe: de derde / een quellende oft praemende bekommeringhe. Verstaet door de knaghende sonde/ een verborghen doodelijcke faute/inde welcke den mensch somtijdts valt ofte ghevallen heeft/ ende de welcke hy niet wel oft genoegh opentlijck en kan belijden in't H. Sacrament der Penitentie: dien-volghende een ziele begheerende haer bequaem te maecken tot dese

maniere

maniere van bidden / moet haer conscientie wel ondersoecken ende suyveren van alle sonden / midtsgaders oock haer sinnen ende verstandt van alle onnoodighe ende quellende bekommeringhen / ende haer af-treckende van alle verstroyende occasien / beminnen de gheestelijcke woestijne der eenighepdt. Boven dese twee conditien / moet den menscb wat onderwesen zijn inde Meditatie / ende weten de maniere om die te beghinnen / daer in voort te gaen / ende wel te slupten. Hy moet daer toe weten te ghebruycken sijn memorie om de materie vande Meditatie voren te houden ; sijn verstandt / om dies-aengaende te nemen eenighe krachtighe bemerckinghen dienende om den wille te beweghen tot goede begheerten / affectie / ende proposten. Bysonderlijck moet hy weten / dat het profijt van alle Ghebeden / particulierlijck der Meditatien / voor een groot deel hanght aen de voor-gaende bereydinghe. Waer toe eerst vereyscht wordt een eenigh / stil-swyghende / ende Godtvruchtigh leven: want / ghelijck seer wel ghesepdt heeft de salighe Magdalena de Pazzi, een Godtsoeckende ziele en kan nimmermeer binden eenigh gheestelijck vermaeck oft soetigheydt / alsoo langhe sy niet en bemindt de eenigheydt ende stilligheydt. Over-sulcks segbt den Wijse-man aen alle lief-hebbers deg Ghebedts : Voor het Ghebedt bereydt u ziele, noch en wilt niet wesen ghelijck eenen menscb die Godt temteert. Eccli. 18. Bereydt u ziele met den staet der gratien / suyvert uwen grondt van alle quade passien ende gheneyghentheden / ontbloot u van alle onnoodighe bekommeringhen ende affairen / bemindt het stil-swyghende ende eenigh leven / ende ghedenckt met wie ende in

wiens teghenwoordigheydt ghy gaet bidden / ende ick hope dat u Ghebedt sal wesen aen Godt ghelijck een offerande van wel-rieckende reucken.

HET IV. CAPITTEL.

Van 't vasten, ende abstinentie.

TEmpt u vleesch met vasten ende met abstinentie van spijse ende van dranck, soo veel als de ghesontheydt toe-laet. Maer als iemandt niet vasten en kan, nochtans en sal sy buyten etens tijdt gheen voedsel nemen, dan als sy sieck is. Als ghy ter tafelen gaet, hoort sonder gherucht oft gheschil datmen u nae ghewoonte leest, tot dat ghy vander tafelen op-staet: noch en laet niet alleen den mondt sijn voedsel nemen, maer dat oock de ooren Godts Woordt vatten. Die van oudts weeckelijck zijn, ist datmen die deur ander voedsel onderhoudt, dat en magh niet moeyelijck zijn noch onrecht duncken den anderen, dien andere ghewoonte stercker ghemaeckt heeft: noch sy en sullen die niet gheluckigher achten, om dat sy

nutten

nutten 't ghene sy-lieden niet en nutten; maer sy sullen haer verblijden, om dat sy vermoghen 't ghene de andere niet en vermoghen. Ende ist datmen eenighe, den ghenen die uyt teerder ghewoonte ghekomen zijn ten Clooster, eenigh voedsel, kleedinghe, slaepgherief, oft decksels gheeft, die-men den anderen sterckeren, ende oversulcks gheluckigher, niet en gheeft; die't-men niet en gheeft, moeten peysen hoe veel de andere haer uyt-ghegaen hebben van haer wereldtlijck leven tot dit leven, al en konnen sy noch niet deur met soo simpel ende slecht onderhout als de andere die stercker zijn van lichaem: noch die en moeten niet ontstelt worden, om dat sy sien dat de teerdere meer ontfanghen; niet om dat sy gheeert worden, maer om dat sy verdraeghen worden; op datter gheen lasterlijcke verkeertheyt op en rijse, dat in't Clooster, daer de rijcke soo arbeydelijck worden als sy konnen, de arme souden lecker ende teer worden.

Uyt-legginghe van't IV. Capittel.

DEn H. Apostel Paulus, schrijvende tot de Romeynen/ seght: Ick bidde u Broeders door de bermhertigheydt Godts, dat ghy u lichaemen wilt gheven tot een levende, heylighe, ende Godt-behaeghende offerande, soo nochtans dat uwen Godts-dienst redelijck zy. Den H. Thomas dese woorden uyt-legghende / leert datter dry verscheyden gheestelijcke offerandẽ zijn. D'eerste des lichaems/ gheschiedende door de penitentien van vasten/ disciplijnen/ ende andere lijf-kastijdinghen. De tweede is de offerande der zielen/ gheschiedende door het Ghebedt / Meditatie/ ende Resignatie. De derde gheschiedt door d'uyt-wendighe wercken der Charitate tot synen even-naesten. Dese dry offerandẽ ghebiedt den H. Vader Augustinus aen de Religieusen in den Reghel / ghelijck wy vande tweede bewesen hebben in't voor-gaende Capittel / ende vande derde sullen doen in't naer-volghende ende in noch meer andere. Maer in't teghenwoordigh ghebiedt hy de offerande des lichaems door d'abstinentie ende vasten / seggende: Tempt u vleesch met vasten ende abstinentie van spijse ende dranck. Maer ghelijck den H. Apostel Paulus begheert dat d'offerande des lichaems/ levende/ heyligh/ ende Godt-behaeghende zy; aldus belast oock den H. Augustinus, dat by de gheestelijcke offerandẽ des Ghebedts/ Charitate/ ende bysonderlijck des lichaems/ ghevoeght worden de selve dry condition: want ghelijck Paulus begheert een levende, ende geen doode offerande; aldus ghebiedt oock den H. Augustinus, dat wy door d'abstinentie ende vasten

Ad Rom. 12.

sten ons lichaem niet en krencken/ voeghende daer by: Soo veel als u ghesontheydt toe-laet. Dien-volghende en moghen de lijf-kastijdinghen niet voorder ghebruyckt worden dan om dat-men door die bequamer zy om te weder-staen de quade temtatien/ende om te volbringhen d'oeffeninghen van sijn vocatie. Insghelijcks moet sy heyligh wesen/ door den staet der gratien/ende onbesmet vande sonde/ ende Godt-behaeghen, door een rechte intentie. Welcke twee conditien buyten sluyten de hypocrisije / ende gheveynsde heyligheydt / de welcke ettelijcke zielen somtijdts by de menschen hebben willen verkrijghen door de swaere penitentien des lichaems; de welcke wy verghelijcken by de Phariseen/ van Christus soo seer ghestraft op veel plaetsen. Maer bysonderlijck passen oock op den Reghel dese woorden Pauli, dat uwe Godts-dienstigheydt oft lichaemelijcke offeranden redelijck zijn. Het welck uyt-legghende den H. Basilius, seght/dat alle Godt-vruchtighe oeffeninghen moeten gheschieden met goeden raedt/ ende bedachtelijck. Dien-volghende en behoorde gheen Religieuse aen-te-nemen eenighe lichaemelijcke penitentien / noch oock andere oeffeninghen/ sonder het consent van haeren Biecht-vader ofte Oversten. Om dese redenen en belast den H. Vader Augustinus gheen lijf-kastijdinghen in't particulier/ noch en seght niet hoe / ende wanneer dat-men sal vasten / noch en vermaent van gheen andere penitentien; maer laet sulcks al ter discretien vande Oversten ende Biecht-vaders. De Oversten hebben hun begheerte daer van verklaert inde Statuten/ de welcke al-hoe-wel sy niet en verbinden op sonde / nochtans de penitentien ende

vasten-daghen daer in begrepen / zijn de Religieusen schuldigh te volbringhen op pene van dagheliickschen sonde/ upt krachte van dit ghebodt des Reghels/upt-ghenomen de ghene die sulcks door sieckten/ weeckeliickheydt/oft andere ghenoeghsaeme excusen niet en behoozen te doen: waer op men sal/als de reden niet gantsch klaer oft ghenoeghsaem en is / sich met den Biecht-vader oft den Medicijn beraeden.

Om datter eteliicke Religieusen seer ondiscretelijck gheneghen zijn tot extraordinarisse penitentien ende oeffeninghen/ sal ick hier by voeghen den raedt vanden saligben Franciscus de Sales, ghegheven aen een Religieuse/ seggbende: Dat ick eenen Religieus waere, ick en soude niet versoecken meer penitentien oft abstinentien te doen, disciplijnen te nemen, ende hayre kleederen te draghen, als den Reghel ende Statuten der Religie ordonneren oft toe-laeten. Waer ick oock gheenen Priester, ick en soude niet dickwilder versoecken te communiceren als andere van mijn vocatie, doch wel mijn devoir doen om naer den Reghel ende Statuten uyt te wercken op een volkomen maniere d'oeffeninghen van mijnen staet, schouwende alle singulariteyten oft uytnementheden in penitentien ende devotien. Ick wensche aen alle gheesteliicke persoonen desen gheest van Sales. Insgheliicks dat sy wel onderhouden dit punct des Reghels by de Statuten gheset: Maer als iemandt niet vasten en kan, nochtans en sal hy buyten etens tijdt, by de Statuten gheset / gheen voedsel nemen. Waer mede de deught der matighepdt niet alleen aen de weecke/ maer aen alle Religieusen gheboden wordt; want en moghen de weecke niet eten buyten den gheserten tijdt/ veel min de ghe-

In Epistolis.

de ghesonde. Den H. Hieronymus leert dat de matighepdt verepscht dat-men op sijnen tijdt ghesonde spijse (gheen leckere) niet te veel oft te luttel/ noch oock te rasch en mutte; in soodanighe quantitept als noodigh is/ niet alleen om den noodt ende de ghesonthepdt/ maer oock om sijn oeffeninghen behoorlijck te onderhouden. Doch dit reglement oft dese conditien en behaeghen aen sulcke persoonen niet die volghen willen hunnen appetijt/ ende eten sulcke spijse ende op sulcke tijden alst hen belieft/ ende somtijdts wat recreatien nemen/ oft iet leckers mutten op hun Celle/ voor de traillien/ oft met eleanderen/ buyten tijdts; 't welck niet alleen schadelijck en is aen hen ghesonthepdt/ ende voor de Cloosterlijcke disciplijne/ maer recht teghen de klaere verbiedende woorden des Heyghels. Over-sulcks soo en kan niemandt dierghelijcke overtredinghe ontschuldighen van sonde ende van gulsighepdt. Om dese redenen leert Umbertus, dat alle Religieusen niet kleyn achten en mogen/ maer seer schouwen/ buyten tijdt eenighderhande frupt te eten; ghelijck veel HH. Religieusen oock seer nauwe ende loffelijck onderhouden hebben. Om de matighepdt oock wel te onderhouden/ sal-men de Novitien ghewennen maer twee-maels 's daeghs te eten/ 'ten waer den noodt anders verepschte. Ten tweeden/ niet haestigh/ rasch/ oft te ghierigh eten/ noch soo veel dat sy terstondt naer den eten niet wel bequaem en zijn om te bidden ofte andere oeffeninghen te doen. Ten derden/ te schouwen alle rauwe ende onghesonde spijsen hen schadelijck vallende: wederom/ leckernijen/ ende eten buyten den tijdt/ soo voorseydt is. Ick wenschte dat de Religieusen

gieusen ondiscretelijck gheneghen zijnde tot secrete lijf-kastijdinghen/ seer wel de matighheydt hier by den Reghel gheboden bemerckten. Want sy somtijdts vraghen: Hoedanighe wercken der penitentien sullen wy doen? Ick antwoorde/ dat sy de penitentien der Ordre wel onderhouden / 'smorghens vroegh/ ofte des nachts vlijtighlijck op-staende/ de vastendaghen punctuelijck onderhoudende / somtijdts nemende een discrete disciplijne/ te vreden zijnde met gemeyne spijse des Convents/ bysonderlijck nimmermeer buyten den tijdt by de Statuten oft Costuyme des Cloosters ghestelt etende ofte drinckende/ uyt-ghenomen als de sieckte sulcks vereyscht. Ick verghelijcke ettelijcke Religieusen by den jonghen David, hem wapenende met de grove wapenen vanden Coningh Saul, om teghen den Reuse Goliath te strijden; maer hem die te swaer vallende ende onbequaem maeckende/ heeft hy die uyt-ghedaen / ende mede ghenomen sijn ordinarisse wapenen / eñ victorie verkreghen. Aldus overvallen hen sommighe Religieusen met swaere penitentien ende veel gheestelijcke oeffeninghen/ ende maecken hen allenghskens onbequaem om de noodighe oeffeninghen der Religie vlijtighlijck te volbringhen/ ende voort-gangh te doen in't gheestelijck leven. Ick versoecke aen alle Religieusen/ dat sy wel ghebruycken de wapenen oft oeffeninghen by hunnen Reghel ende Statuten voren-ghehouden / ende ick hope dat sy daer mede seer gheluckighlijck sullen de volmaecktheydt bekomen.

1. Reg. 17.

Als ghy ter tafelen gaet, hoort sonder gherucht ofte gheschil dat-men u naer ghewoonte leest. Den H. Apostel Paulus belast: 'T zy ghy-lieden

1. Cor. 10.

eret,

etet, oft drinckt, doet het al ter glorien Godts. Om dit wel in practijcke te stellen/ hebben de Godt-vruchtighe Christenen vanden tijdt der Apostelen beghinnen aen-te-nemen de maniere van eenighe devote ende profijtighe/ maer gheensins curieuse/ Boecken te lesen over tafel/ ghelijck den ouden Tertullianus getuyght/ ende alle de Insteldersder Religien ghebieden/ als zijnde eenen bequamen middel om sijn herte tot Godt al etende oock te keeren/ ende te rechten sijn intentie om alleen in matigheydt de spijse te nutten/ om bequamer te zijn om Godt te dienen/ ende met danckbaerheydt. Bysonderlijck oock om te beletten alle onnuttighe onstichtighe ende schadelijcke koutenantien ende murmuratien. Om dese reden seght den H. Bonaventura, dat het is een leelijck ghebreck/ over tafel te veselen/ daer-men swyghen ende toe-luysteren moet. Veel swaerder soude Bonaventura straffen die als-dan luyde spreken/ murmureren/ oft gherucht maecken/ de welcke ick gheensins van sonde en ontschuldighe: doch wel die stilswijghende naer de lesse niet en hooren/ die worden beschaemt ghemaeckt door Carolus Magnus, die over sijn tafel ende maeltijden dede lesen de Boecken vanden H. Vader Augustinus vande Stadt Godts/ wiens exempel noch veel andere treffelijcke ende gheleerde mannen ghevolght hebben.

Die van oudts weeckelijck zijn. Den H. Apostel Paulus vereyscht boven al de Charitate/ ende beschrijvende haer oeffeninghen/ seght: Dat de liefde gheen quaedt en denckt noch niet en benijdt, maer alle dinghen siet ende verdraeght. 1. Cor 13. Dese uyt-werckinghe vande liefde recommandeert den H. Vader Augustinus bysonderlijck

lijck aen alle Religieusen/ op dat/ als d'Oversten de weerkelijckheydt ende kranckheydt van eenighe te ghemoete komen door spijse/ dranck/ oft andere noodt-druften / de andere sulcks niet alleen en aensien sonder murmuratie/ maer ock met een goedertierenheydt ende medelijden aen hen sulcks sonnen. Den Propheet Job leert dat de kleyne kinders door de nijdigheydt sterven/ siende dat een ander kindt eenen appel oft een kleyne gifte meer heeft als sy. De Religieusen en moghen dese kinderen niet ghelijck zijn / noch met gheen nijdighe ooghe aensien / als aen de weerkelijcke wat sonste gheschiedt; maer door een uyt-werckinghe der liefden (de welcke / ghelijck Paulus seght/ goedertieren is) sulcks uytter herten hen sonnen.

Cap. 5.

HET V. CAPITTEL.

Van de siecke te tracteren.

VOorwaer ghelijck de siecke min moeten nemen, op dat sy niet beswaert en worden; alsoo moetmense ock soo tracteren nae de sieckte, dat sy te eer bekomen mochten, al zijn sy ock komen van de verworpenste armoede der wereldt, als oft haere versche-geleden sieckte ghegheven hadde 't ghene den rijcken ghegheven heeft de voorgaende ghewoonte.

woonte. Maer als ſy haer voorgaende krachten weder ghekreghen hebben, ſullen weder keeren tot haer gheluckigher ghewoonte; die den dienaerſſen Godts des te meer betaemt, hoe ſy min van doen hebben: noch ſy nu bekomen zijnde en ſullen metten wille niet blijven, daer haer den noot ghebrocht hadde doen ſy ſieck waeren. Die ſullen haer de rijckſte achten, die de ſterckſte ſullen weſen in de ſpaerigheydt te verdraghen: vvant het is beter, min te behoeven, dan meer te hebben.

Uyt-legginghe van't V. Capittel.

VOor-waer ghelijck de ſiecke. Chriſtus Jeſus onſen Saligh-maecker gebenedijdt/ heeft met een ſtercke beweegh-reden de bermhertigheydt ende goedertierenheydt tot de ſiecke gherecommandeert/ als hy/ beſchrijvende de ſententie die in't leſte oordeel ghegheven ſal worden/ leert dat den Rechter ſal ſegghen aen de ghene die aen de rechte handt ſullen weſen: Komt ghebenedijde mijns Vaders, beſit het rijcke dat voor u bereydt is van het beghin des wereldts; want ick hebbe ſieck ende kranck gheweeſt, ende ghy hebt my beſocht. By faute oock van dien/ verwijſt hy die vande ſlincke handt tot de eeuwighe verdoemeniſſe. Over-ſulcks oock met groote redenen recommandeert den H. Vader Matth. 25.

Augu-

Augustinus dickwils inden Reghel/dat-men de weecke Religieusen/ende noch meer de siecke/ te gemoete soude komen in spyse ende dranck sonder op-sicht der persoonen / oft sonder te aensien oft sy arm oft rijck inde wereldt ghewees zijn. Dien-volghende wordt belast by den Reghel aen alle Oversten / bysonderlijck sorghe te draghen voor de siecke / om die te voorsien van bequame ghedienstighepdt ende tractement/ in spijse/ dranck / medicijnen ende andere noodt-druften. Ribera prijst seer hooghe de H. Theresa, om dat sy seer besorght was voor haer siecken/ aen die bewijsende alle teeckenen van Charitate / door besoeckinghen/ vertroostinghen/ ende bequame noodt-druften : ende niet teghen-staende de uyterste armoede van haer Couvent/voorsagh sy haer soodanighlijck van alle dinghen naer ziele ende lichaem/ dat aen haer niet en ghebrack : jae sy heeft bekent/ dat Christus Jesus door een openbaeringhe aen haer begheerde / dat sy particulierlijck de siecke soude besorghen; ende dat Christus de Oversten/ niet seer sorghvuldigh ende troostelijck zijnde aen de siecken/ berghelceck by de vrienden van Job, die in plaetse van troosten/ hem meer beswaerden : ende aldus zijn eenighe Oversten by faute van sorghe / troost/ ende mildthepdt / occasie dat de siecken de patientie verliesen ende meer bedroeft worden / om de klepne liefde die-men aen hen bewijst / als over de pijnelijckhepdt van een langh-duerighe siecktc. Ick laete alle Oversten bedencken / hoe bysonderlijck dat de Charitate tot de siecke aen hen by den Reghel belast / ende van Christus het oordeel beschrijvende/gherecommandeert worde/ ende ick hope dat sy achter-volghende

In vita.

de exem-

de exempelen vande verlichte Heylighen met een meerder liefde sullen voorsien hun siecken van een bequame plaetse / ghedienstighepdt / noodt-druften / ende hen voor-komen met troost ende liefde. Jck laete hen weghen dese woorden Christi in't favenr der siecken ghesproken: Voor-waer ick segghe u, soo langhe als ghy 't aen eenen van desen mijnen alder-minsten broeders oft susters gedaen hebt, soo hebdy 't my ghedaen. Waer uyt blijckt / dat dese Charitate ende ghedienstighepdt tot de siecke eenen krachtighen middel is om de gratie ende glorie Godts te verkrijghen / insghelijcks om van d'Ondersaeten seer bemint te worden.

Maer den Reghel belast oock aen de siecke ghenesen zijnde / dat sy de Charitate ende goede onthaelinghe aen hen gheschiedt / ghedurende hunnen noodt / niet en misbruycken / seggende: Als sy haer voor-gaende krachten weder-ghekreghen hebben, sullen sy weder keeren tot haer gheluckighe ghewoonte, ende tot het Convent / Celle / ende Goddelijcke ghedienstighepdt. Den raedt vanden H. Apostel Paulus leert / dat alle ghedienstigheydt redelijck zy. Dien-volghende ghelijck d'Oversten dese redelijcke ghedienstighepdt bewesen hebben aen de siecken / soo zijn oock d'Ondersaeten schuldigh de rechte reden te volghen / ende de ghesonthepdt bekomen hebbende / wederom aen te nemen hun voor-gaende oeffeninghen. Eenen soldaet wordt beklaeght als hy siech oft ghequetst zijnde gheen behoorelijck tractement in een Hospitael en kan ghenieten / maer oock seer ghepresen als hy sulcks bekomen hebbende ende ghenesen zijnde / terstondt weder keert onder syn Vendel / berepdt om in alle occasien het commandement van synen Ad Rom. 12.

Capiteyn te volbringhen. Ghelijck dan oock den Reghel belast heeft aen de Overste hun siecke Religieusen wel te onthaelen / aldus belast hy oock aen de siecke/ ghesontheydt bekomen hebbende/met een vlijtigheydt/danckbaerheydt/ ende ghewilligheydt weder te keeren / ende hen te begheven om in alles hen te voeghen naer den wille Godts ende hun Oversten / ende te vreden te wesen met de ghemeyne spijse des Convents. Want ghelijck den Reghel seght : Het is beter min te behoeven, dan meer te hebben. Beter is de matigheydt als d'overvloedigheydt / niet alleen voor de ziele / maer oock voor het lichaem ; ghelijck blijckt in veel exempelen der Oudt-vaders/de welcke langhe ghesont ende seer bequaem tot alle oeffeninghen gheleeft hebben met slechte spijse ende dranck. Dusdanighlijck heeft den H. Vader Hilarion gheleeft tot 84. jaeren / Paphnutius tot de 90. Antonius tot 105. ende Arsenius tot 120. Aen desen lesten nochtans hebben de Oudt-vaders met discretie wat beter spijse ende dranck ghejont / ter occasien van sijn weeckelijckheydt / ende van 't ghene hy inde wereldt verlaeten hadde / als hebbende van te voren in't Hof vanden Keyser Theodosius den Grooten Pedagogue ende Meester gheweest van Arcadius sijnen sone. Waer door seer wel bevestight wordt het ghene dat desen Reghel aen sulcke persoonen oock toe-gheeft.

HET

HET VI. CAPITTEL.

Van het habijt.

VHabijt en ſal niet merckelijck zijn: noch ghy en ſult niet ſoecken te behaghen door de kleederen, maer door de ſeden. Noch en hebt ſoo fijne hooft-doecken niet, dat de ghebreydde huyfkens daer door gheſien worden. En hebt oock het hayr aen gheender ſijden bloot, noch en laet het buyten oft door onachtſaemheydt niet uyt-hanghen, oft met opgheſetten wille op-gheſchickt zijn.

Uyt-legginghe van't VI. Capittel.

VHabijt en ſal niet merckelijck zijn. Den H. Auguſtinus ghebiedt in dit Capittel de ſeeghbaerheydt ende gheſtadigheydt inde uytwendighe kleederen ende cieraet. Den H. Hieronymus leert dat-men op twee verſcheyden manieren hier teghen ſondight/ te weten/ door te veel oft te luttel te doen/ door de curieusheydt/ ende door de vuyligheydt. Dienvolghende een Religieuſe ghebruyckende koſtelijcker oft curieuſer wollen oft lijnwaeten kleederen ofte meubelen/ als de Statuten oft de loffelijcke Coſtuyme des Convents toelaeten/ valt in veel daghelijckſche/ oft (als Epiſtola Nepot.

d'uptneementhepdt seer groot waere) in veel doodelijcke sonden. Dier-ghelijcke over-treden den Reghel/ Statuten / ende hun belofte van armoede/ ende gheven occasie van quaet exempel oft murmuratien: ende / ghelijck den H. Gregorius leert / ghemeynelijck gheschiedt sulcks door een ydel glorie / oft om de menschen te behaeghen. Dien-volghende zijn d'Oversten schuldigh dese misbruycken te berispen ende te beletten / niet alleen met woorden ende vermaeninghen/maer oock met hun exempel voren-gaende ; over-sulcks de Oversten / als oock onderworpen den Reghel / en moghen niet upt-steken in kleederen oft hupsraet/ anders als de armoede ende onde ende loffelijcke Costume des Conbents toe-staet. Ick laete aen hen het exempel vanden H. Vader Augustinus, van wien ghetupght sijnen domesticquen Discipel Possidius, dat sijn kleederen/ schoenen / ende alle anderen hupsraet gheensins kostelijck en waeren. Jae Augustinus selve spreckende van sijn kleederen/ seght: Ick ben schuldigh sulcke kleederen te draghen ghelijck ick aen mijn Mede-broeders gheven magh: ick schame my kostelijcke kleederen te draghen, om dat die voor eenen gheprofesten Religieus onbetamelijck zijn. Heeft den H. Vader/ Bisschop wesende/ sulcks gheleert ende onderhouden / hoe en sullen dan sijn Religieusen ende kinders hem niet gheliick-formigh wesen? Den H. Apostel Paulus verepscht van alle Chrisstelijcke vrouwe-persoonen / dat sy in soberheydt haer selven vercieren, soo het betaemt aen vrouwen die Godts dienst openbaerlijck belijden. Hoe sal dan aen een persoon professie maeckende van ghewilligher armoede / eenigh kleedt oft cieraet te slecht zijn? Doch bemerckt datter is een

Hom. 40. in Evang.

In vita.

Serm. 2. de vita Cleric.

1. Tim. 2.

een groot gheschil tusschen een slecht / bupl/ oft verwozpen kleedt / ende tusschen onbetamelijck oft onachtsamelijck verciert te zijn; welck leste den Keghel oock hier verbiedt met dese woozden: Noch en laet het hayr door onachtsaemheydt uyt-hanghen. Dien-volghende men kan oock/ ghelijck Hieronymus leert/ by onachtsaemheydt/ oft bupligheydt inde kleederen/ sonde doen. Jae expresselijck leert Hieronymus, dat de verwozpen slechte ende bupte kleederen/ riecken naer ydel glozie. Ghelijck dan de curieuse ende kostelijcke kleederen/ een Religieuse zijn een teecken van ydel behaeghen; aldus zijn de verwozpen ende al te slechte/ een teecken van een gheveynsde oodtmoedigheydt / oft groote onachtsaemheydt. Epistola ad Nepot.

Den Wijse-man seght / dat sommighe menschen hen bedzieghelijck ende valscheliick veroodtmoedighen: sulcke zijn die dooz haer oodtmoedigh spzeken / ende slechte ende verwozpen habijten / begheeren dooz oodtmoedighe bande menschen gheacht te wozden. Eccli. 19.

Den H. Thomas acht sulcks noch swaerder / leerende/ dat de bupligheydt ende sluffigheydt inde upt-wendighe kleederen / is een teecken vande bupligheydt ende leeliickheydt der zielen / ende dat het upt-wendigh te kennen gheeft de inwendighe gheselteniſſe der conscientie. Dien-volghende / om hier in deughdelijck te leven / moet-men de extremiteyten schouwen / ende de middel-maete elck naer syn conditie ende vocatie bewaeren. Doch ick bekenne datter meerder ende lichter sonde kan gheschieden dooz de curieuse als dooz de slechte kleederen te dzaghen: want den H. Gregorius laet hem dooz-staen/ dat niemandt hem kostelijcker oft cierlijcker en kleedt als 2.2.q.169. a 1.

Hom. 40. in Evang.

sijnen staet verepscht / dan om de menschen te behaghen: 't welck expresselijck den Reghel in
1.Cor.7. dit Capittel oock verbiedt / seggende: Noch ghy en sult niet soecken te behaghen door de kleederen. Den H. Apostel Paulus bewijst datter een groot gheschil is tusschen een vrouwe ende eene maghet; want een vrouwe magh met reden haer vercieren om haeren man te behaeghen; maer een maghet hebbende den gheestelijcken Bruydegom verkoren / moet sorghvuldigh wesen om dat sy door de suyverheydt des lichaems ende der zielen / alleen aen Christus Je-
Esther 2. sus behaeghe. In 't Boeck Esther verhaelt de Schrifture / dat de schoonste maeghden van gheheel de Monarchie van Babylonien vergadert ende gheslooten wierden in een Paleys / ende aldaer upt-wendigh ghesuyvert / verschoont / ende verciert / om upt-ghekoren te worden voor een Coninghinne van Assuerus: 't welck van eenighe Leeraers aen ghenomen wordt voor een figure vande maeghden / die van Christus Iesus ghetrocken worden ende gelepdt in een besloten Clooster / doch niet om met het lichaem / maer om met de ziele; niet om door de upt-wendighe schoonheydt oft cieraet / maer wel om door d'inwendighe suyveringhe ende heyligheydt te wesen een gheestelijcke Bruydt Christi, vande welcke den
Psal 44. Propheet David seght: Alle de glorie van een Coninghs dochter is van binnen, inde gulde boorden der liefden, alomme ghekleedt met menigherhande verwe van verscheyden deughden. Godt ghebe dat alle Religieusen dit wel bedencken / ende met alsoo groote neerstigheydt ende sorghvuldigheydt hun zielen suyveren van alle souden / ende vercieren met de deughden om aen haeren gheestelijcken Bruydegom te behae-

behaeghen / ghelijck de maeghden ghesloten in't Paleys deden om te behaeghen den Assuerus.

HET VII. CAPITTEL.

Vande gheschicktheydt, ende vande reynigheydt.

ALs ghy ergherincks gaet, suldy te gader gaen; ende als ghy komen zijt daer ghy henen gaet, suldy te gader blijven. In u gaen, staen, habijt, ende in alle uwe verroeringhen laet niet gheschieden, welck iemandts quade begheerte mochte verwecken; maer 't ghene uwe heyligheydt betaemt. Uwe ooghen al ist dat sy vallen op eenighen man, en sullen nochtans op niemanden gheveestight worden. Doch men verbiedt u niet, als ghy ergherincks gaet, mans te sien; maer die te begheeren, oft van die vvillen begheert te vvorden, is sondighlijck. Ende niet alleen met aen-raecken, maer oock met affectie ende aensien begheert een vrouvve, ende vvordt begheert. Noch en seght niet dat ghy kuysche herten hebt, ist dat ghy on-

kuyſche ooghen hebt. Want een onkuyſche ooghe is den bode van een onkuyſch herte. Ende als onkuyſche herten haer ſelven aen malkanderen te kennen gheven met aenſien (al ſwijght de tonghe) ende nae de begheerlijckheydt des vleeſchs den eenen ghenuchte ſchept inde liefde des anders; al blijven oock de lichaemen ongheraeckt van onſuyvere ſchendinghe, nochtans vliedt de ſuyverheydt ſelve vande ſeden.

Uyt-legginghe van't VII. Capittel.

DEn H. Evangeliſt Lucas ſchrijft/ dat Chriſtus onſen Saligh-maecker ghebenedijdt/ ſijne Diſcipelen twee t'ſaemen gheſonden heeft voor ſijn aenſicht in alle ſteden. Achter-volghende dit exempel hebben alle Ruſtelders der Religien in hun Reghels gheboden dat de Religieuſen nimmermeer alleen en ſouden gaen. Ghelijck 't blijckt uyt den Reghel vanden H. Benedictus, Franciſcus, ende meer andere; ſae in den Reghel die den H. Pachomius van den Enghel upt den Hemel ontfanghen heeft/ onder den welcken oock veel vrouwe-perſoonen leefden/ wordt ſeer nauwe gheboden/dat niemandt buyten oft binnen het Clooſter en ſoude gaen ſonder Mede-gheſelle/ om iemandt te ſpreken. Dien-volghende / den H. Auguſtinus ghebiedt oock: Als ghy erghens gaet, ſuldy te gader gaen, ende te gader blijven. Hier op valt

Cap. 10.

deſe

dese waghe/ Van wie dat dit gebodt spreeckt? want de Nonnekens seggben gheenpuelijck/ dat het alleen aen de Donatinnen oft leecke Susters/ twee t'saemen upt te gaen ende t'saemen te blijven/ gheboden wordt. Daer teghen seggben eenighe Donatinnen/ dat dit ghebodt alleen de Religieusen aen-gaet. Maer ick antwoorde/ dat de Donatinnen oft leecke Susters oock waerachtighe Religieusen zijn ende begrepen inden Reghel: want sy in haer professie doen de dry beloften naer den gheapprobeerden Reghel van den H. Vader Augustinus, 't welck tot den staet van een Religieuse noodsaeckelijck ende ghenoeghsaem is. Dien-volghende soo beslupten wy onder den naem van Religieusen oock alle Donatinnen/ Conversinnen/ ende alle soorten van Susters/ doende de dry beloften naer desen Reghel/ al en beloven sy gheen eeuwigh slot/ oft al en zijn sy niet gheprofest tot den dienst van den Choor. Ende seggben dat niet alleen aen die upt-gaen gheboden wordt twee t'saemen te gaen ende t'saemen te blijven, maer oock aen alle Religieusen onder desen Reghel gheprofest zijnde/ als sy met persoonen van buyten het Clooster komen te spreken/ 't zy in kamers/ 't zy aen de traillien/ 't zy op een ander plaetse/ ghelijck het woordeken erghens gaet, met noch andere woorden in't naer-volghende Capittel ghenoeghsaem te kennen gheeft. Over-sulcks/ dit en is niet alleen een punct der Statuten/ maer een punct des Reghels. Met veel-redenen bewijsen oock de upt-leggbers/ hoe profijtigh ende betaemelijck dit ghebodt is/ ende betoonen dat d'experientie leert/ dat door het alleen upt-gaen ende spreken/ veel ongherieven/ quade suspicien/ mis-

bruycken/ende sonden zijn ghesproten / ende noch konnen upt-spruyten / de welcke door twee t'saemen lichtelijck belet worden. Dienvolghende behoorен alle Religieusen dit punct des Reghels te onderhouden/ ende alle Oversten te doen onderhouden. Al-hoe-wel Silvester dit voor gheen rigoreus gebodt en houdt / alsser gheen perijckel van quaedt onder en schuylt.

In u gaen, staen, habijt, ende in alle uwe verroeringhen, en laet niet gheschieden 't welck iemandts quade begheerte mochte verwecken. Hier mede wordt ock bevolen aen alle Religieusen/ ende Oversten/wel te letten op de upt-wendighe manieren van hen selven ende van hunne Ondersaeten. Oft wel den H. Vader Augustinus ghebiedt aen alle sijn Religieusen hen soowel-ghemanieert ende seeghbaer te draghen inde upt-wendighe seden ende sinnen / dat sy daer mede een yeder stichten. Ghelijck 't gheschiedt is in't Clooster van den H. Bernardus, als den Paus Innocentius den tweeden / met veel Cardinalen/ de Religieusen besoeckende/ die soo seeghbaer ende wel-gemanieert vondt,/ dat sy daer door verweckt wierden / niet alleen tot verwonderinghe / maer ock tot devotie ende traenen van blijdschap. Ter contrarien leert den H. Ambrosius, dat de gheestelijcke persoonen versmaedt ende beklapt worden om hun uptwendighe ende ongheschickte manieren. Om dit wel in practijcke te stellen / soo vereyscht het officie van d'Oversten ende vande Meesterisse der Novitien / dat sy haer songhers met den eersten leere af-leghgen de wereldtsche seden / ende wel bewaeren d'upt-wendighe sinnen: hysonderlijck sal sy haer leeren hun lichaem/ leven/ ende hooft

Lib. de Sacer. c. 6.

recht

recht te houden / sonder herwaerts oft derwaerts te keeren.

Ten tweeden / de tonghe mortificeren / ende stil swijghen. Ende als sy moghen spreken / onderwijsen dat sy niet lijde / spijtigh van het quaedt van een ander / noch te rasch / noch in't propoost van een ander / noch de handen oft het hooft roerende / en spreken / maer met soetigheydt / traegheydt / ende ghestichtigheydt.

Ten derden / sal sy haer leeren rijpigheydt / ghemaniertheydt / ende een blijde ghemoet ende goede ghesteltenisse in't gaen / staen / sitten / ende aen-sprake.

Ten vierden / d'ooghen betaemelijck nederwaerts gheslaghen te houden / ende gheensins den ghenen daer-men mede spreeckt / recht in't aensicht te sien.

Om dese ende dierghelijcke / met alle andere puncten behoorlijck te leeren / soo en sal een Meestersse niet alleen daer toe vermaeninghen ghebruycken / maer daer in de jonghers somtijdts oeffenen / beproeven / ende in practijcke doen stellen.

Voor alle Religieusen leert oock den H. Gregorius, dat sy / ghelijck de vier mysterieuse ghedierten van Ioannes Evangelist in een visioen ghesien in't Boeck der Openbaeringhe / hadden ooghen van buyten ende van binnen / oock dusdanighlijck schuldigh zijn te ghebruycken haer ooghen des verstandts / eerst om van binnen te onderscoecken den grondt der conscientien om die te suyveren / ghelijck wy in't voor-gaende Capittel ghesepdt hebben: boven-dien met dese ooghen wel te letten op haer upt-wendighe manieren ende sinnen / om die wel te bewaeren / ende te verster- Cap. 4.

ven.

ben. Want al-hoe wel eenen gheestelijcken persoon goedt van conscientie is ende van intentie / nochtans en magh hy noch onder de volmaeckte noch gheestichtighe niet gherekent worden / alsoo langhe hy naer den uyt-wendighen mensch niet behoorlijck ghemortificeert en is.

Maer byzonderlijck ghebiedt met langhe woorden den H. Vader Augustinus d'ooghen wel te bewaeren / seggghende: Vwe ooghen al ist dat sy vallen op eenighen man, en sullen nochtans op niemandt ghevestight worden. Dat is / sterrelincks iemandt aensien / oft recht in't aensicht blijven sien: want al-hoe-wel sulcks niet en gheschiedt met een quade oft onsuyvere intentie / noch om iet tot oneerbaerheydt te begheeren; nochtans wordt het selve in den Reghel verboden / om dat het vestighen ofte sterrelijncks aensien / lichtelijck de tentatie ende de begheerlijckheydt verweckt. Over-sulcks leert seer wel Bernardus, dat d'ooghen zyn d'eerste occasie der onsuyverheydt / niet alleen inde wereldtsche ende lichtveerdighe menschen / maer oock in Godtvruchtighe ende Gheestelijcke persoonen; ghelijck het ghebleken heeft in David, Samson, ende meer andere / vande welcke de historien verhaelen / dat sy langhe te voren Godt Almachtigh gedient hebbende inde suyverheydt / seer schroomelijck begonnen hebben te vallen door een curieus ende sterrelincks ghesichte van eenen onghelijcken persoon. Over-sulcks om alle perijckelen te schouwen / sullen alle Religieusen met den Prophect Iob een vast verbondt maecken met hun ooghen / om gheensins te peysen eenen onghelijcken persoon recht in't aensicht te blijven aensien / Cap. 31.

noch

noch oock r'aensien danssinghen / vrijagien / lichtveerdighe boecken / schilderijen / ende alle andere dierghelijcke voor-werpsels / ende ghewennen hun ooghen betaemelijck te houden neder-waerts.

Insghelijcks sullen sy sulck een verbondt maecken met hun handen / om dat het aenraecken noch perijckeleuser inden Keghel gheacht wordt. Dien-volghende wiert inden Keghel aen den H. Pachomius vanden Enghel des Heeren ghebroght / upt-druckelijck aen alle Religieusen verboden de handt van een ander / 't zy ghelijcke oft onghelijcke / 't zy Mede-broeder oft Mede-suster / te raecken; ende veel meer den mondt / aensicht / oft andere lidt-maeten / als noch veel meer quaedts onderworpen zijnde. Ick laete aen alle Religieusen bedencken dese woorden vanden Wijse-man: Soo wie peck raeckt, die sal daer af besmet worden. Ende / dat het lichaem is ghelijck den wet-steen / op den welcken de messen der onsuyverheydt ghescherpt ende ghewet worden. Eccli. 13.

Noch en seght niet dat ghy kuysche herten hebt, ist dat ghy onkuysche ooghen hebt. Hier op valt dese vraghe / Wat tot een suyver herte vereyscht / oft waer mede een suyver herte onsuyver wordt? De swaerighevdt valt aldermeest op de inwendighe ghepeysen / beroerten / ende temtatien / die oock de suyvere herten overvallen teghen hunnen danck ende wille. De welcke ghecnsins en konnen voordelijcke sonden zijn / sonder den volkomen vrijen wille / oft volle bedachthevdt / oft voor-weten vande sonde / doch wel dagheliickschc / als men in die ghenoeghte neemt / oft ghewilligh met eenen halven vrijen wille / oft met eenighe

maer

maer gheen volle bedachtelijckheydt/ghelijck gheschiedt in eenen mensch die half slaperachtigh oft met veel andere sorghvuldighe ghepeysen bekommert is. Dien volghende moeten alle Religieusen voor-seker houden / dat alle inwendighe quade ende onsuyvere ghepeysen ende ghenoeghten / gheschiedende met voor-weten ende met den vollen wille / doodelijcke sonden zijn: insghelijcks alle onsuyver woorden/ begheerten/ manieren/ ende all' ander soorten der onsuyverheden/ 't zy dat sy gheschieden met d'ooghen/ aen-raecken/ lesen oft teeckenen/ besmetten een suyver herte/ ende moeten met een groote sorghvuldighheydt weder-staen ende gheschouwt worden / ende met klaere ende korte woorden inde biechte beleden wesen.

HET VIII. CAPITTEL.

Vande ooghe niet te vestighen.

OOck die haer ooghe op eenen man vestight ende gheerne heeft dat hy sijn ooghe op haer vestight, en sal niet meynen dattet van andere niet ghesien en wordt, als sy sulcks doet. Het wordt immers doch ghesien vande ghene, daer sy't niet af en meynt ghesien te worden. Maer ghenomen dattet verborghen waere, ende van gheen menschе ghesien en wiert: wat

sal

sal sy doen van dien hooghen Aenschouwer, voor wien niet verborghen en kan zijn? Ist daerom te meynen dat hy't des te patientlijcker siet, hoe hy't wijselijcker siet? Daerom sal een heylighe vrouwe hem vreesen te misshaghen, op dat sy den man niet en wille qualijck behaghen: sy sal peysen dat hy't alle siet, op dat sy niet en begheere van den man qualijck ghesien te worden. Want in dese saecke oock wordt sijn vreese ghepresen, daer ghescreven staet: *Die sijne ooghen vestight, is een verfoeyinghe voor den Heere.* Als ghy dan t'samen zijt inde Kercke, ende over al, daer oock mans zijn, bewaert door malkanderen de eerbaerheydt. Want in deser manieren sal oock Godt, die in u woont, u bewaren door malkanderen.

Uyt-legginghe van't VIII. Capittel.

OM dat den kostelijcken schat der suyverheydt bewaert wordt in aerde ende kranche vaten door de bedorven natuere / soo ist dat den H. Vader Augustinus noch eens in dit Capittel handelt de voor-gaende materie. Maer om dat wy niet te veel ende te langh dese leelijcke sonde in't particulier uyt-leggende/

ghende/ de suyvere herten ende oozen en ontstichten; soo versoecke ick op alle Religieusen/ dat sy alle het ghene eenighsins teghen de suyverheydt gheschiedt/ vooz swaer achten/ om dies-wille dat de suyverheydt een delicate ende teer deught wesende/ soo lichtelijck haer schoonheydt ende lupster verliest vooz d'ooghen Godts. Broeder Egidius, Religieus levende met Sinte Franciscus, vergheleech dese deught by eenen klaeren ende netten spieghel/ den welcken besmet wozt dooz den aessem oft blecke; om dat de suyverheydt insghelijcks dooz een oneerlijck ghepeyse/ ghenoeghte/ begheerte/ ghesichte/ aen-raecken/ oft een woozdt/ seer leelijck besmet wozdt. Oversulcks soo versoecke ick vande Religieusen/ dat sy alle soozten van oureynigheden (al wozden die by de werelditsche persoonen maer vooz lichtveerdigheden gheacht) vooz suspect houden; ende als sy van dierghelijcke achter-dencken hebben/ dat sy niet en laeten die te kennen te gheven aen den Biecht-vader/ ende al dat yen dese sonde aen gaende overkomt/ benauwt/ ofte ongherust maeckt/ te belijden/ oft te vraghen oft het sonde is oft niet/ volghende den raedt vanden H. Hieronymus, seyghende: Ick sal liever wat schaemte onderstaen dierghelijcke te kennen ghevende, als langhen tijdt (sulcks swijghende) ongherust blijven, met perijckel vande eeuwighe verdoemenisse.

Maer byzonderlijck dit achtste Capittel straft de secrete onsuyver' intentien/ ghepeysen/ ende begheerten/ vozen-houdende de teghenwoozdighepdt Godts met dese woozden: Het wordt immers doch ghesien vande ghene daer sy't niet af en meynt ghesien te worden. Met

welcke

welcke woorden aenwijst den H. Vader/ voor een krachtighe remedie dienende om te beletten alle inwendighe/ oft verborghen uptwendighe oneerbaerheden/ de ghedenckenisse dat Godt/ wesende den gheestelijcken Bruydegom der Maeghden/ over al teghenwoordigh is. Dien-volghende dat somtijdts een penitente komt te ghewillighen oft te vallen in eenighe beschaemde secrete sonde/ gheschiedt door dien dat sy haer door't valsch in-gheven des duyvels laet bedrieghen/ dat sulcks niemandt en siet noch en weet/ ghelijck expresselijck de Schrifture ghetuyght gheschiedt te zijn inde twee Ouderlinghen de eerbaere Susanna oneerlijck begheerende; ende niet teghen-staende dat sulcks hen soo qualijck afgheloopen is/ nochtans laeten hen soo menighe penitenten insghelijcks door den duyvel bedrieghen. Maer ghelijck Susanna de vreese ende de teghenwoordighevdt Godts voor oogen hebbende/ de sonde ende de schande ghelucklighlijck ontkomen is; alsus voor-houdt oock den H. Augustinus inden Reghel de overal-siende ende al-wetende ooghe des Heeren/ als eenen krachtighen middel om gheensins in eenighe verborghen sonden te gewillighen. Den H. Dorotheus, ontfanghende in sijn Clooster eenen wereldtschen ende lichtveerdighen jongh-man/ Dositheus ghenaemt/ ende bedenckende dat hy met veel strijdts ende tentatien sonde overvallen worden/ heeft aen hem van het beghinsel voor onderwijsinghe ghegheven/ altijdt met een levende gheloobe te bedencken/ dat Godt over al by hem/ in hem/ ende voor hem was/ met sijn ooghen op hem ghevestight. 't Welck aen-nemende ende oeffenende Dositheus, en heeft nimmermeer in eenighe Dan. 13.

nighe verborghen sonde ghewillight / maer sulck eenen voort-gangh ghedaen in't gheestelijck leven / dat hy diende voor een exempel aen alle andere. Godt gheve dat alle Religiensen de oeffeninghen der teghenwoordighheydt Godts / met eene neerstigheydt aen-nemen / ghelijck den H. Augustinus aen hen recommandeert; Godt gheve dat sy bestreden oft overvallen wordende met quade oft oneerlijcke ghepeysen / terstont bedencken dat Godt hen sterrelincks is aen-siende; ende ick hope dat sy seer lichtelijck hun suyver herte onbevlectelijck bewaeren sullen.

Als ghy dan t'saemen zijt inde Kercke ende over al, daer oock mans zijn, bewaert door malkanderen de eerbaerheydt. Bemerckt hier wederom dat den H. Vader Augustinus niet alleen aen de Donatinnen uyt-gaende en ghebiedt twee t'saemen te blijven / maer oock aen alle de Nonnen / zijnde inde Kercke / ende noch veel meer in't spreeck-huys / ende over al / principalijck (maer niet alleen) daer mans persoonen zijn. Salomon gheeft een profijtighe leeringhe / segghende: Het is beter datter twee te saemen zijn dan een: want sy hebben gherief van elckanders gheselschap; ist dat den eenen valt, hy sal door den anderen staende ghehouden worden. 'T welck niet alleen om het gherief van het lichaem / maer oock van het profijt der zielen verstaen wordt / om dat den Mede-broeder oft Mede-suster diens voor een ontsagh / vreese / ende bewaerenisse van alle quaedt ende ontstichtinghe / ende tot een verwecksel ende spoore tot de deught / midtsgaders tot een ghetuyghenisse van haer leven / wercken / ende woorden / ende om te beletten alle quade opinien / achter-dencken / ende achter-klap /

Eccles. 4.

die

die upt veel heymelijcke t'saemen-spraecken menighmael ghesproten zijn. Iulius Cæsar afdanckende oft scheydende van sijn huys-vrouwe Pompeia om een quade suspicie/ seyde / dat d'huys-vrouwe van Cæsar niet alleen en behoorde suyver te wesen / maer oock haer soo te draghen / dat sy daer-en-boven noch met woorden/ noch met heymelijcke visiten/ ofte lichtveerdighe manieren / aen niemandt eenigh achter-dencken en behoorde te gheven. Maer hoe veel meer komt sulcks toe aen een upt-verkozen Bruydt Christi? Wee den ghenen die alleen is, seydt wederom Salomon: waer op schrijvende Thomas Cantipratanus, bedient hebbende in dese landen meer als dertigh jaeren het Officie vande Bisschoppen/bekent dat het alleen gaen ende spreken der Religieusen/ schroomelijck quaedt ende veel sonden voortghebracht heeft. Om dese te schouwen beslupt den H. Basilius in sijnen Reghel/ dat gheen Religie toe en magh laeten dat eenen mans persoon/'t zy wereldtlijck oft gheestelijck / met een Religieuse alleen spreke. Ende voeght hier by al het ghene den H. Augustinus hier soo dickmael inden Reghel vermaent / ende niemandt en sal reden hebben om te murmureren dat hy niet sonder Mede-broeder oft Mede-suster en magh gaen oft spreken. Eccles. 4. In const. monast.

HET IX. CAPITTEL.

Van onsen naesten te vermaenen.

ENde ist dat ghy dese onghemaniertheydt der ooghen, daer ick

af ſpreke, in iemanden van u bevindt, ſuldy haer terſtondt vermaenen, op dat dit quaet beghinſel niet voorts en gae, maer terſtondt ghebetert worde. Maer iſt dat ghy ſiet dat ſy nae de vermaeninghe wederom, oft op eenighen anderen dagh het ſelve doet, ſoo ſal elck, die ſulcks heeft konnen bevinden, alſulcken perſoon, nu als ghewont zijnde, over-brenghen ende bekent maecken: op dat ſy gheneſen mochte worden; hebbende nochtans eerſt haer oock aen tweeder oft derder gheweſen: op dat ſy door den mondt van twee oft dry magh ſchultbaer ghetoont worden, ende door bequame ſtraffinghe bedwongen. Noch ghy en ſult u ſelven niet achten quaet-gunſtigh te zijn, als ghy ſulcks te kennen gheeft: want meer en zijt ghy niet min onſchuldigh, iſt dat ghy u ſuſters ſtil-ſwijghende laet verloren gaen, die ghy kenbaer maeckende konſte beteren. Want waer't dat u ſuſter een wonde hadde in't lichaem die ſy woude verborghen, ontſiende pijnelijck geſneden te worden, en ſoudt

ghy

ghy niet wreedelijcker doen dat ſwijghende, dan bermhertelijck dat kenbaer maeckende? Hoe veel te meer dan moet ghy haer openbaeren; op dat ſy niet ſchadelijcker en verrotte inder herten? Maer eermen't den anderen wijſe, door de welcke men haer overwinnen ſal, iſt dat ſy't ontkent, ſoo moet ſy eerſt aen de Overſte vertoont worden, iſt dat ſy vermaent zijnde veronachtſaemt haer te beteren; op dat ſy heymelijck beriſpt zijnde, by avontueren den anderen onbekent mocht blijven. Maer iſt dat ſy't loochent, dan ſalmen haer die andere by brenghen; op dat ſy magh voor alle de ghemeynte, niet van een ghetuyghe beriſpt, maer van twee oft dry verwonnen worden: ende verwonnen zijnde moeten verdraghen de verbeterende ſtraffinghe naer goetduncken des Overſte, oft des Prieſters, oft oock des Biſſchops. Welcke ſtraffinghe iſt dat ſy weyghert te verdraghen, ſalmen haer uyt uwen gheſelſchappe worpen, al iſt dat ſy ſelve niet wegh en gaet: want oock dit ſelve

en wordt niet ghedaen wreedelijck, maer ontfermhertelijck; op dat syer niet veel en bederve met haere schadelijcke ende voort-kruypende quaetheydt. Ende 't ghene ick gheseydt hebbe vande ooghe niet te vestighen, sal oock ernstelijck ghehouden worden in andere sonden te ondervinden, te verbieden, te mellen, te overtuyghen, ende te straffen met minne der menschen, ende met haet der ghebreken.

Uyt-legginghe van't IX. Capittel.

CHristus Iesus **ghebiedt aen alle Christenen:** Ist dat uwen broeder, oft suster, teghen u sondight (**oft in uwe præsentie oft met u kennisse**) soo gaet, ende berispt hem tusschen u ende hem alleen: ist dat hy u hoort, soo suldy uwen broeder ghewonnen hebben: maer ist dat hy u niet en hoort, soo neemt met u noch eenen oft twee, op dat inden mondt van twee ghetuyghen magh alle woordt staen: maer ist dat hy u niet en hoort, soo segghet de Kercke (**oste Oversten:**) maer ist dat hy de Kercke niet en hoort, soo verlaet hem als eenen Heydenen ende Publicaen. **Dit ghebodt/** 't welck Christus **ghecft aen alle Christen menschen/ vernieuwt in dit Capittel des Reghels den H. Vader** Augustinus, **sonder nochtans nieuwe obligatie by te voeghen/ende begheert dat het bysonderlijck van syne Religieusen/ ende in syn Clooster onderhouden worde/ op**

Matth. 18.

sulck

sulck een maniere ende orden ghelijck het van Christus ghegheven is; te weten/ dat-men onsen naesten/ ghevallen zijnde / oft staende om te vallen in een swaere secrete sonde / in plaetse van die voort te segghen oft wraecke te nemen / hem secretelijck uyt liefde vermaene/ alsser hope is van beteringhe. Ist by aldien datter gheen beternisse af en komt oft te verwachten en is/ als-dan sal-men hem voor twee ghetuyghen vermaenen; maer dese oock niet wel af-loopende/ oft door dese oock gheen beteringhe gheschiedende oft verhopende / sal-men de faute aen d'Oversten te kennen gheven / als-men door desen middel beternisse verwacht. Ende al-hoe-wel den H. Augustinus in't eerste van 't Capittel maer en schijnt te spreken vande sonde van onghemaniertheydt der ooghen / nochtans blijckt in't leste/ dat hy sulcks oock verstaet van alle andere sonden. Maer om dat dit ghebodt aen sommighe duyster / ende aen andere swaer schijnt te wesen/ soo sullen wy dit wat klaerder ende soeter uyt-legghen / by-bringhende de conditien daer toe noodtsaeckelijck by de Doctoren vereyscht.

Al-voren dan al-eer dat dit ghebodt iemandt verbindt / soo moet-men eerst voor seker houden/ oft by-nae seker weten / dat onsen naesten oft Mede-suster in perijckel is om in een doodelijcke sonde te vallen / oft dat sy in die dadelijck ghevallen is. Dien-volghende / als dese kennisse maer en spruyt uyt eenighe kleyne ende insuffisante teeckenen oft opinien/ oft lichtveerdigh segghen / soo en is eenen Ondersaet oft Religieuse (gheen Overste wesende / vande welcke wy spreken sullen in't 21. Capittel) niet schuldigh naer de Coninck de Charit.

waerheydt te vernemen noch oock te vermaenen.

Ten tweeden / verepschen de leeraers dat de vermaeninghe noodigh zy om het quaedt te beteren: dien-volghende / als-men meynt dat den sondaer van sijn eyghen selven / oft door eens anders vermaeninghe / met den eersten hem beteren sal / soo ceffeert oock dese obligatie.

Ten derden moeter hy zijn hope van beteringhe / oft dat vande vermaeninghe gheestelijck profijt komen sal / terstont / oft daer naer. Alsser sulcks niet af te verwachten en is / oft als-men vreest alsoo veel quaedt als goedt / soo is-men ontlast / jae somtijdts schuldigh te swijghen; te weten / alsser noch meer quaedt uyt-spruyten soude.

Wel is waer / als-men noch hop't / dat sulck eenen verbetert sal worden / door eens anders vermaeninghe die synen vriendt is / oft Biecht-vader / oft Oversten / soo is-men schuldigh dese secrete faute aen sulck eenen over te gheven: jae / dat meer is / veel Doctoren excuseren van dit ghebodt een Religieuse te kennen ghevende de secrete faute aen den Biecht-vader oft Overste / als sy verhop't dat de vermaeninghe door dese met meerder gheestelijck profijt sal gheschieden. Door welcken middel veel Religieusen menighmael hen konnen ontlasten: doch niet altijdts; want als sy verhop't insghelijcks profijt te doen door haere vermaeninghe / soo blijft sy schuldigh op bequamen tijdt / ende met soete ende herteliicke woorden dit ghebodt te volbringhen / ende voor alle andere de secrete sonde van haer Mede-suster te verswijghen / ende te spaeren haeren naem ende

faem.

saem. Bemerckt wel dat dese vermaeninghe alleen plaetse heeft in secrete fauten / en de welcke hanght de eere ende goeden naem / doch niet in publijcke oft openbaere kennelijck zijnde oft kennelijck wordende aen den meerderen deel der Religieusen; want alsdan magh-men dese terstont aen d'Oversten over-gheven.

Bemerckt noch een ander conditie op dese woorden des Reghels: Noch ghy en sult u selven niet achten quaedt-gunstigh te zijn, als ghy sulcks te kennen gheeft. Waer-mede gheleert wordt dat-men noch vermaeninghe/ noch over-segginghe doen en magh upt bitterheydt/ haet/ wraecke / oft quade passie / maer gheschieden moet upt een liefde ende Charitate tot de ziele van onsen naesten; over-sulcks sal-men tot de vermaeninghe kiesen bequamen tijdt/ als wanneer noch ghy/ noch sy die vermaent wordt/ niet en is in passien oft verbitterheydt/ ende daer toe ghebruycken soete ende hertelijcke woorden/ als dienende alleen om de ziele te winnen ende het quaedt te beletten.

Ick versoecke op alle Religieusen / dat sy bysonderlijck al dese boven-schreven conditien bedencken ten tijde vande visitatie/ ende hen wachten dat sy als-dan niet voort en gaen upt passien/ verbitterheydt / ende ongheseoudeerde opinien / ende dat sy spaeren de eere ende faeme van hunnen naesten / als sulcks niet noodigh en is om het quaedt te beletten oft te verbeteren. Doch ick en begheere oock niet te ontschuldighen van doodelijcke sonde die grove mis-bruycken weten ende verswijghen / als sy anders gheenen bequamen middel en kennen om die te verbeteren

dan dooz het over-segghen.

Om dat den Reghel seght / dat-men nae de vermaeninghe de persoonen wederom inde selve fauten vallende, sal over-bringhen, (te weten / alsser gheen ander hope en is van te beteren / achter-volghende het ghebodt Christi) soo spruyt hier upt een swaerighepdt op de proclamatien oft publijcke beschuldinghen die ghemeynelijck inde Capittels sonder voorgaende vermaeninghe gheschieden. Den H. Thomas antwoordt dat dese proclamatien oft beschuldinghen alleen moghen ghedaen worden over eenighe lichte oft daghelijckschе fauten / die den doender oft sondaer niet en hinderen in sijn eere oft faeme. Dien-volghende / dat-men over eenighe grove ende secrete sonden niemandt en magh aldus publijckelijck beschuldighen teghen dit ghebodt des Reghels / oft Christi; ende al ist oock dat de Oversten sulcks belasten; want het ghebodt Christi moet voor al gaen / ende men is schuldigh alsoo seer te bewaeren de eere ende goeden naem van sijne Mede-suster als-men kan / behalven nochtans als den noodt oft beteringhe der zielen sulcks verepscht. 2. 2. q. 33. ar. 7.

Maer ist dat sy 't loochent, soo sal-men haer de andere by bringhen. Het is te beklaghen dat eteliicke Religieusen soo hooverdigh zijn / dat sy niet vermaent en willen wesen / ende soo herdt-neckigh / dat sy oock hun faute / al zijn sy over-tuyght / niet en willen bekennen. Dit is een occasie dat niemandt dese broederlijcke vermaninghe gheerne en doet / noch ghewilligh en ontfanght: ende over-sulcks veel zielen gaen inder eenwighepdt verlozen / om dat dese correctie soo luttel / oft niet wel en gheschiedt / oft om dat die gheschiedende qualijck

ghena-

ghenomen wordt. Een H. Oudt-vader leert/ dat de wereldt gantschelijck bedorven wordt/ om dat dese vermaeninghe niet behoorelijck gheoeffent en wordt. Den H. Augustinus oock seght / dat de rechtveerdighe menschen hier op deser wereldt met de quade ende sondaers gheplaeght worden / om dat sy deelachtigh zijn van hun sonden/ die niet belettende/ verbeterende/ oft verswijghende. Maer ghelijck dese stil-swijghende gheplaeght worden van Godt/ aldus begheert oock den H. Augustinus dat-men de stoute ende obstinaete / vermaent ende over-tuyght zijnde met twee oft dry ghetuyghen / straffe naer het goedt-duncken der Oversten, des Priesters, oft des Bisschops, welcke straffe sy sal moeten verdraghen, op pene van sonden. Waer in te bemercken is / een gheschil tusschen de penitentien gheordonneert inde Statuten/ende die ghegheven worden by het ghebodt der Oversten: want ghelijck de Statuten niet en verbinden op sonde/ soo en doet oock niet de penitentie in die gheordonneert: maer de penitentie oft gheboden by Overste aen een misdadighe ghedaen oft ghegheven/ verbindt in conscientie/ ende men is schuldigh van de ghehoorsaemheydts weghe die te volbringhen. Ghelijck oock den Reghel te kennen gheeft / segghende: Welcke straffinghe ist dat sy weyghert te verdraghen, sal-men haer uyt uwen gheselschap werpen. 'T welck gheschiedt op dry-derhande manieren: Eerst / als hen verboden wordt te komen inde vergaderinghe der ghemeynte inden Choor/ Refter / ofte elders / ende niemandt te spreken: Ten tweeden / als-men sulcke stelt in een ghesloten Celle: Ten derden / als-men die berooft van het habijt des Orders/

Orders / ende t'eenemael als een verrot lidt/ vande Ordre snijdt / ende door-sendt. Maer noteert dat dese leste maniere niet meer gheschieden en magh/ noch een Overste en magh gheen Religieusen (al ist dat sy in swaere fauten ghevallen ende incorrigibel zijn) uyt het Clooster jaeghen/ghelijck ettelijcke Doctoren ende een Declaratie der Cardinaelen ghetuyght; maer moghen sulcke straffen inden kercker naer haere verdiensten. Doch in minder fauten sullen d'Overste met behoorelijcken raedt de quaet-willighe/ onverbeterlijck wesende / moghen af-scheyden vande Ghemeynte ende sluyten in een Celle. Begheert ghy te weten welcke onverbeterlijck zijn? soo antwoorden de Leeraers/dat de ghene die dry oft vier reysen vermaent ende ghestraft zijnde van een mis-daedt/ haer niet en verbetert/ voor sulcks ghehouden wordt / ende dat sy deelachtigh is vande herdt-neckigheydt des duyvels / die nimmermeer sijn schuldt noch en belijdt/noch en verbetert. Dien-volghende / moghen sulcke niet alleen vreesen dat sy hier van haer Mede-susters / maer oock dat sy in't leste oordeel vande uyt-verkoren sullen af-ghescheyden / ende verwesen worden tot het eeuwigh vyer.

Sarab. graff. in const. præm. d. c. 10.

Op dese woorden des Reghels: Waer't dat u Suster een wonde hadde in't lichaem die sy woude verborghen. Laet ick met den H. Vader Augustinus aen alle Religieusen bedencken/hoe veel weerdigher de ziele is als het lichaem vanden mensch/ wiens saligheydt ende eeuwigh gheluck menigh-mael vervoordert wordt als dese vermaeninghe oft over-segginghe uyt charitate gheschiedt / ende wel af-ghenomen wordt. Ick versoecke dat sy bedencken/ dat

Chri-

Christus Jesus sijn dierbaer bloedt voor de zielen der menschen uyt-ghestort heeft, dien-volghende dat die ghekocht zijn met eenen hooghen ende weerdighen prijs / ghelijck den H. Paulus leert/ ende ick hope dat sy door dese bemerckinghe sullen verwecht worden/om met een ghewillighe liefde / behulpigh te wesen om de secrete wonden der zielen van hun Mede-susters te ghenesen door broederlijcke vermaeninghe / oft verhopende meerder profijt/ sulcks met discretie sullen te kennen gheven aen den Biecht-vader. 1.Cor.6.

HET X. CAPITTEL.

Van brieven ende giften heymelijck niet t'ontfanghen.

SOo wie tot soo grooten quaet ghekomen waere, dat sy van iemanden brieven, oft eenighe giften heymelijck ontfanghen hadde, ist dat sy't van selfs bekent, soo salmen haer spaeren,ende voor haer bidden: maer ist dat sy bevonden ende overtuyght wordt, sal sy swaerlijck ghestraft worden naer goet-duncken der Oversten, oft oock des Bisschops.

Uyt-legginghe van't X. Capittel.

OM te verstaen het groot quaet gheschiedende door brieven oft giften van iemandt

mandt heymelijck te ontfanghen oft te senden / soo moeten wy bemercken dat sulcks kan gheschieden op dry verschepden manieren/ oft upt dry verschepden intentien. Dooz eerst/ als die gheschzeben wozden van/oft aen d'Ouders/ oft naeste vzienden / inhoudende eenighe noodighe ofte pzofijtighe saecken. Ten tweeden/ tot onderhouden van eenighe kennisse aen ander persoonen/ oft inhoudende indifferente dinghen noch quaedt noch goedt wesende. Ende sulcks gheschiedende teghen het consent oft ghebodt van d'Oversten/ ende sulcke vzieven oft een kleyn gifte sendende oft ontfanghende / en kan maer daghelijckschе sonde wesen. Maer als dese gheschieden om t'onderhouden oft om te verwercken een onsuyvere liefde/ is het sonder twijfel een doodelijcke sonde. Den H. Reghel spzeckt ende verbiedt hier sulcke suspecte vzieven oft gisten/ dienende oft spzuytende upt een sinnelijcke affectie ende allenghskens trachtende tot meerder quaedt. 'T welck blijckt upt de vooz-gaende Capittelen/ straffende de onghеschickte ooghe ; ende boven dien/ upt den 109. vzief/ gheschzeven in't Latijn / upt den welcken desen Reghel ghenomen is / inden welcken staet verboden/ dat-men noch sulcke vzieven oft gisten ontfanghen en sal van gheen onghelijcke persoonen / al-hoe-wel oock sulcks gheschieden kan onder gheljcke persoonen / oft tusschen Religieusen. Dese heymelijcke vzieven ende gisten / al en gheschieden die niet upt onsuyverheydt / maer alleen upt lichtveerdighe oft ydele vzientschap/ berispt seer den H. Hieronymus , als hy seght: Verborghen brieven , neus-doecken , ende soete giftkens, ende leckere confituren, en heeft de hey-

Latin. in regul.

ligha

lighe liefde niet in-ghebrocht, ende die hier mede vermaeckt is, wordt door groote ydelheydt bedriegelijck verleydt, ende hoe hy meer met diergelijcke dinghen sijn vermaeck neemt, hoe hy van meerder ende Goddelijcker dinghen berooft wordt: want de sinnelijcke oft lichtveerdighe vriendtschap en kan niet langhe staen met de Goddelijcke liefde. Waer van wy een figure hebben in Giesi, discipel vanden Propheet Eliseus, wesende van Godt ghestraft met de melaetschepdt/om dat hy verborghen giften van Naaman Syrus ontfanghen hadde. Houdt voor-seker/ dat Godt Almachtigh noch al meer on-treckt sijn gratie/ende ellendigher straft de Religieusen om hun secrete giften ende brieven / al-hoe-wel sulcks niet upt een onsuyverheydt en geschiedt. Dien-volghende is het betaemelijck voor alle Religieusen/ hen gantschelijck van diergelijcke te versterven. Maer oock seer discretelijck sullen d'Overste doen / al sy wel wetende dat de brieven aen d'ouders oft aen de naeste vrienden gheschreven zijn/ alleen die open te doen ende niet en lesen / om aldus de Religieusen niet te benauwen.

Ist dat sy 't van selfs bekent, soo sal-men haer spaeren. Dit moet verstaen wesen vande ghene die aen haer Overste van selfs in 't secrete haer schuldt komt belijden / maer niet vande ghene wiens faute beghint kennelijck te worden / oft aen wie de faute by d'Overste upt ghenoeghsaeme voor-gaende ken-teeckenen op-ghelept wordt: want sulcke / al-hoe-wel sy alsdan hun schuldt terstont bekennen/moghen wel ghestraft worden / al-hoe-wel veel min oft soeter als de ghene die hun ghebreken loochenen.

HET

HET XI. CAPITTEL.

Van de kleederen in't ghemeyn te hebben.

VWe kleederen ſuldy op eender plaetſen hebben onder een oft twee bewaerſteren, oft ſoo veel alſſer ghenoegh moghen zijn om die te verſchudden; op dat ſy vande motten niet ghehindert en worden. Ende ghelijck ghy ghevoedt wordt uyt eenen kelder, alſoo ſuldy gekleedt worden uyt eenen kleedt-huyſe. Ende ſoo verre alſt kan gheſchieden, en acht niet wat kleederen men u voor-leyt om aen te doen, naer ghelegentheydt vanden tijdt: 't zy oft elck van u lieden weder-krijghe het ghene ſy afgheleyt hadde; oft wat anders dat een ander ghehadt heeft; als immers ieghelijcken niet ontſeydt en wordt 't ghene ſy behoeft. Maer iſt dat hier uyt twiſten ende murmuratien onder u lieden op-rijſen; ende dat iemandt klaeght dat ſy iet ſlechters ontfanghen heeft dan ſy te voren hadde, ende haer veronweerdt dat ſy alſoo niet ghe-

ghekleedt en wordt ghelijck een ander haer Suſter ghekleedt wierdt; hier aen beproeft ghy hoe veel u ghebreeckt aen dat inwendigh heyligh habijt des herten, die om het habijt des lichaems kijft. Nochtans iſt dat u kranckheydt verdraghen wordt, dat ghy 't ſelve wederom ontfanght, ſoo ſuldy nochtans 't ghene ghy af gheleyt hadt, hebben op eender plaetſen, onder de ghemeyne bewaerſters. Alſoo voorwaer dat niemandt voor haer ſelven iet en wercke, 't zy om aen te doen, 't zy om op te ligghen, 't zy om mede gegordt oft bedeckt te worden, 't zy om 't hooft te decken; maer alle uwe wercken ſullen in 't gemeyn ghedaen worden, met meerder ernſte ende met meerder vlijtigheydt, dan oft ghy eyghen dinghen voor u ſelven vrochte: want dat van de liefde gheſchreven is, dat ſy haer ſelfs dinghen niet en ſoeckt, wordt alſoo verſtaen, dat ſy ghemeyne dinghen ſtelt voor haers ſelfs dinghen, niet eyghene voor ghemeyne. Ende daerom hoe ghy het ghemeyn meer beſorght dan

u eyghen dinghen, sult ghy weten dat ghy soo veel te meer toe-ghenomen hebt: op dat in alle dinghen die den voor-by-gaenden noot gebruyckt de liefde boven uyt steke, de welcke ghestadelijck blijft.

Uyt-legginghe van't XI. Capittel.

TOt meerder prosijt ende welbaeren der Religie/ is een Overste schuldigh alle Officien des Convents te gheven aen bequaeme persoonen/ hebbende goede capaciteyt/ om die wel ende neerstelijck te bedienen. Hierom sal een Overste haer devoir doen om wel te kennen de humeuren/ conditien/ talenten/ goede ende quade inclinatien van haer Ondersaeten/ om dat sy uyt dese kennisse bequamelijcker soude gheven d'Officien/ ende ghedienstigheden des Convents/ naer een-ieghelijcks capaciteyt ende ghenegentheydt. Waer uyt volghen sal/ dat sulcke oock haer officien met meerder ghewilligheydt ende ghenoeghen sullen bedienen. By faute van dien/ oft wel door ondiscretie ende onachtsaemheydt der Officierighen/ zijnder alleneghskens veel mis-bruycken in-ghekropen inde Cloosters teghen het punct des Reghels/ ordonnerende alle dinghen te hebben in't ghemeyn. De proeve hebben wy in dit Capittel des Reghels/ ghebiedende: Uwe kleederen suldy op eender plaetsen hebben onder een oft twee bewaersters: ende ghemeensins elck op sijn Celle/in een bijsonder kasse; want sulcks niet alleen teghen den Reghel/ maer oock occasie is van eyghen-

eyghendom ende curieushepdt; niet-teghenstaende men bevindt dat in veel Clooſters dit punct niet onderhouden en wordt. Ick vreese dat eenſ-deels ſulcks begonſt is door de onachtſaemhepdt vande Veſtiarighe ofte Bewaerſter der kleederen / niet wel gadeſlaende/ oft met gheen diſcretie ende liefde die uytdeplende. Dien-volghende/ om dit punct des Reghels wederom in ſynen behoorelijcken ſtaet te her-ſtellen / ſoo zijn ſchuldigh alle Overſten daer toe te ſchicken een bequame Kamer / Bewaerſtere / ende Kaſſen / in de welcke alle de wollen ende lijnen/ ende pelſen kleederen bewaert worden/ ende van d'Officierighe alle weken/ alle maenden/ ende alle jaeren naer een-iegheliicks behoeven/met een ghewilligheydt ghegheven / behoudens het daghelijckſch kleedt met alle 't ghene dat dient tot het daghelijckſch ghebruyck / het welck elcke Religieuſe op haer Celle ſal moghen houden. Reden van deſe ordonnantie gheeft den H. Vader Auguſtinus hier inden Reghel/ ſegghende: Want ghelijck ghy ghevoedt wordt uyt eenen kelder, aldus ſuldy ghekleedt worden uyt eenen kleedt-huyſe. Ende de fondamentele reden is / om dat de Religieuſen alle dinghen moeten in't ghemeyn hebben / ghelijck hier vooren upt den Reghel aen-gheweſen is.

Ende om dat deſe ghemeynſaemhepdt onderhouden ſoude worden / ſoo vermaent byſonderlijck den H Vader de Veſtiarighe/ de Religieuſen/ ende de Overſten. Aen de eerſte ghebiedt hy/ dat ſy neerſtelijck haer officie ſal bedienen / de kleederen net bewaerende / op ſynen tijdt verſchuddende / om dat die noch vande motten noch van andere plecken oft vuyligheydt ghehinderd en worden / ghelijck

inde Statuten / beschrijvende het officie vande vestuarie-broeder/ verklaert wordt; welck Capittel men behoort voren te lesen als men dit officie aen een Religieuse eerst-mael geeft/ vermaenende de selve om met een groote sorghvuldigheydt de kleederen te bewaeren; want by faute van dien / oft door te groote onachtsaemheydt/ kan hier in lichtelijck daghelijcksche ende somtijdts oock doodelijcke sonde gheschieden/ naer advenant vande groote oft kleyne schade daer van inde kleederen komende.

De Religieusen worden oock in dit Capittel des Reghels vermaent/ dat sy te vreden moeten zijn met de kleederen die-men hen uyt-reyckt tot hunnen behoeve / al ist dat sy niet en zijn die sy begheeren / ende gheensins en murmureren als sy niet weder en krijghen die sy af-gheleyt hadden.

Maer veel menschen vraghen/ wat murmureren eyghentlijck is? Ick antwoorde / dat murmureren is / klaghen met een onpatientie / ende dat een Religieuse murmureert als sy met een onverduldigheydt / oft qualijck ghesint zijnde / klaeght in haer selven/ oft aen een ander/ oft aen haer Overste: oft ghelijck andere uyt-legghen / de murmuratie is een onredelijcke klachte/gheschiedende over het ghene daer-men gheen reden en heeft om af te klaghen/ oft al hadde-men recht ende reden om te klaghen/ het is murmuratie als men die klachten doet aen persoonen daer in ons niet konnende helpen. Doch sijn klachten ende redenen met seeghbaerheydt te kennen gheven aen d'Oversten/ oft Biecht-vaders / oft andere dierghelijcke/ en is gheen murmuratie/ noch aen gheen Religiensen

ligieusen verboden / mids dat sulcks geschiede met respect ende met patientie. Maer al zijn de murmuratien ghemeynelijck alleen dagheliickschc sonde/ nochtans worden sulcke van Godt seer ghestraft / oock inde persoonen die professie maecken van Godt te dienen/ ghelijck het blijckt upt de Israeliten inde woestijne / soo menighmael om die ghe-plaeght/ ende upt Maria de suster van Moyses, Num. 12.
besmet met de melaetschepdt / om dat sy teghen Moyses murmureerde.

Den H. Thomas leert / dat Godt hysonder- 2.2.q 93.
lijck straft de murmuratie teghen d'Oversten ar.2.
gheschiedende/ meer als grove sonden teghen hem ghedaen: 't welck blijckt upt de Israeliten/ om de afgoderije van het gulden Kalf / alleen met het sweert ghedoodt; daer hy nochtans de murmureerders teghen Moysem, met het vper upt den Hemel daelende / vernielt heeft. Al 't welck bedenckende den H. Augustinus, vermaent sijn Religieusen dickmael inden Reghel / dat sy gheensins teghen d'Overste en souden murmureren / al-hoe-wel sy in't bedienen van huu officie den rijcken / weereliicken ende sieeken wat meer voorkomen als de arme ghesonde; ende hysonderlijck in dit Capittel versoeckt hy/ dat niemandt en murmurere om d'upt deylinghe der kleederen. Aen de welcke ick laete bedencken de woorden vanden H. Bernardus: Mur- Serm. de modo bene viv.
mureren is een swaere sonde; ghelijck de Israeliten om hun murmuratie niet bekomen en hebben het landt van beloften, soo sullen oock veel menschen om dese sonde ghesloten worden uyt het rijck der Hemelen; want die murmureert heeft het venijn des duyvels op sijn tonghe: over-sulcks wacht u van dit duyvels venijn.

Maer om dat wepnighe / oock gheestelijcke persoonen / soo volmaeckt zijn / oft sy en schroomen eens anders kleederen / oft een onreyn kleedt / aen te doen : soo leert Umbertus, dat hier inden Reghel gheen expres ghebodt ghegheven en wordt van te veranderen van kleederen / oft van eens anders kleederen te draghen ; maer alleen gheraeden dat elck sich sal soecken te mortificeren. Boven dien leert Umbertus, dat den Reghel te kennen gheest met dese woorden : Nochtans ist dat uwe kranckheydt verdraghen wordt: dat d'Oversten de kranckheydt der Ondersaeten somtijdts behooren te ghemoete te komen / niet alleen in't uyt-deylen der kleederen / maer oock in alle dingen die teghen de conscientie / noch tot achter-deel der Religien niet en streecken. Jae de H. Theresa leert / dat alle de welvaert van een Clooster hanght aen de discretie ende soetigheydt der Oversten / met de welcke sy voor-komende hunne Ondersaeten / en sullen niet alleen veel murmuratien / maer oock andere quaden beletten. Bysonderlijck leert Theresa, als d'Overste bemerckt dat een Religieuse in droefheydt / verbitterheydt / misnoeghen / oft in eenigh ghebreck / weeckelijckheydt oft kranckheydt leeft / als dan sal sy devoir doen om met een discretie ende soetigheydt die te ghemoete te gaen / ende te voorsien van 't ghene sy behoeft. Aldus lesen wy in't boeck der Vaderen / dat den Abt Apollonius, Oversten van 1000. ghesloten Monicken / terstont de droeve oft de kleyn-moedighe was voor-komende ende vertroostende met groot gheestelijck profijt.

Alsoo voor-waer, dat niemandt voor haer selven en wercke, maer alle uwe wercken sullen in't ghe-

meyn

meyn ghedaen worden. Wat konnen hier teghen segghen ettelijcke Religieusen voor hen selven oft arm vrienden/ met sulck een groote sorghe ende neerstigheydt werckende / oft het ghene dat sy maecken/in't ghemeyn niet bringhende? Want sommighe laet-men met het ghene sy winnen met hun eyghen handtwerck/ doen dat hen belieft; andere moeten met hun eyghen ghewin hen selven kleeden / oft wel moeten dat van hun vrienden sien te verkrijghen: veel die wercken op speel-daghen / oft op den tijdt vande meridie / ende vercieren hun Celle met properheydt ende curieuse dinghen / oft maecken dinghen die sy verkoopen oft wegh-gheven; 't welck al teghen de reden ende den Reghel strijdt. Ick verghelijcke/ met den H. Prosper, sulcke Religieusen by de ghedierten / die alleen sorghen voor hun eyghen behoef ende profijt; daer nochtans den Reghel het teghen-deel met klaere woorden ghebiedt. Over-sulcks ick en weet niet hoe dat d'Overste sulcks toe-laetende (sonder groote redenen oft noodt) ende d'Ondersaeten sulcks doende/ konnen in conscientie gherust wesen. Ick bevinde dat den H. Augustinus eenen boeck gheschreven heeft / inden welcken hy bewijst/ hoe betaemelijck ende verdienstigh het werck der handen is voor de Religieusen/ maer bespreeckt ende begheert dat sulcks gheschiede voor het ghemeyn profijt des Couvents. Dien-volghende segghe ick aen alle Religieusen / ghelijck de stemme uyt den Hemel komende gheboodt aen den H. Antonius: Onderhoudt met devotie den tijdt u ghestelt om te lesen ende te bidden: insghelijcks met neerstigheydt den tijdt u ghestelt om te wercken voor het ghemeyn

Lib. 3. de vit. contempt. c. 22.

De oper. monach.

proffyt. Ende al-hoe-wel men somtijdts u toelaet wat properheydt te maecken voor beraemelijcke giften / nochtans sult ghy die in een ghemeyne kasse bringhen / ist by aldien dat ghy uwen Reghel niet en wilt over-treden.

HET XII. CAPITTEL.

Vande giften in't ghemeyn te bringhen.

SOo volght dan hier uyt, dat-men niet heymelijck en sal aenveerden, oock 't ghene iemandt oft mansperssoon oft vrouwe-perssoon gheeft aen de sijne, 't zy dochters, 't zy door eenighe vriendtschappe hem aengaende, die in't Clooster ghestelt zijn, noch kleedt, noch iet anders tot den noodt-druft dienende: maer dattet zy onder de macht der Overste, op dat het ghekeert zijnde in 't ghemeyn, ghegheven worde alst van noode sal wesen. Ist dat iemandt verborght eenigh dingh dat haer ghegheven is, die sal ghestraft worden als diefte bedreven hebbende.

Uyt-legginghe van't XII. Capittel.

COnsiderereude dat ettelijcke puncten des Reghels van dit Capittel / ende vande voor-

vooz-gaende / in veel Cloosters niet behoozelijck onderhouden en wozden/magh-men wel ondersoecken ende onderbzaghen met de knechten vanden vader des hupsghesins / siende het onkruydt op-wassen onder de tarwe: Heere en hebdy niet goedt saet ghesaeyt Matt. 13. in uwen acker? waer af komt dan dit onkruydt? Isst niet een goedt saet van Godtvzuchtighe leeringhe die Godt Almachtigh dooz den H. Vader Augustinus inde Cloosters als in sijn ackers oft upt-verkozen plaetsen ghesaept heeft? hoe vindt-men dan in die soo veel onkruydt/ oft over-tredinghen? Isst niet sijn saet oft leeringhe/ jae ghebodt / dat-men alle dinghen sal hebben in't ghemeyn / doen vooz 't ghemeyn/ende verkrijghen upt 't gemeyn/ ende dat-men de weecke ende kraucke upt het ghemeyn goedt te ghemoet sal komen? van waer komt dat het onkruydt oft waerom en wozden dese punten niet onderhouden? Het is te vreesen dat op sijnen tijdt dit onkruydt / ende die daer occasie af zijn / sullen t'saemen ghebonden wozden ende verbzandt in't eeuwigh vper: ende bysonderlijck is dit te vreesen / om de mis-bzupcken die de secrete giften ende het spel-gheldt in-bzinghen. Ick laete bedencken aen alle Religieusen dese woozden des Heyghels: Hier uyt volght (te weten / om dat alle dinghen in't ghemeyn moeten wesen) dat-men niet heymelijck en sal aenveerden &c. maer dat het zy onder de macht der Oversten, op dat het ghekeert zijnde in't ghemeyn, ghegheven worde als't van noode sal wesen. Ick vzaghe: Moeten alle dinghen komen ende ghegheven wozden dooz d'Overste in't ghemeyn/waer toe dienen de Depositairen inde Cloosters? waer toe dienen die bysondere bozsekens? hoe komen

de Religieusen speel-gheldt hebben sonder den Reghel te over-treden? Doch ick en begheere gheensins van swaere sonden te berispen de Religieusen die noch wat speel-gheldt ghenieten met behoorelijck consent (om rechtveerdighe redenen) ghegheven van hunnen Oversten/ Prelaet/ oft Bisschop; midts dat sy hun speel-gheldt gheven inde handen der Oversten/ ende met hun consent ende dependentie dat ghebruycken om hun weeckelijckheydt/ oft tot andere Godtvruchtighe giften/ alsoo langhe alst d'Oversten believen sal. Maer ick segghe noch boven dese/ alle de Religieusen/ die ghedreven zijnde door de liefde Godts/ ende om volkomelijck den Reghel ende hun belofte te onderhouden/ vry-willigh af-gaen haer speel-gheldt/ ende gheven/ oft laeten sulcks met alle hun giften ter dispositie der Oversten. Seer loffelijck doen de Oversten die door den selven over bewerckt zijnde/ haer Ondersaeten soo wel voor-sien van al datse behoeven/ ende soo wel voor-komen in hun weeckelijckheydt ende kranckheydt/ dat sy noch speel-gheldt noch giften van hun vrienden ghebreeck en hebben. Maer wee den mensch door den welcken dit onkruydt inde Religie op-groeyt! Wee de Oversten/ door wiens schuldt/ nauwighheydt/ ende vreckheydt! wee de Religieusen/ die door hun murmuratien ende teghen-seggghen/ occasie gheven dat het speel-gheldt noch in ettelycke Cloosters toe-ghelaeten wordt! want sy zijn veelachtigh van alle de misbruycken/ ende sonden/ende over-tredinghen des Reghels die daer uyt spruyten.

Ist dat iemandt verberght eenigh dingh dat haer ghegheven is, die sal ghestraft worden als diefte bedre-

bedreven hebbende. Bemerckt dat de verberginghe op veel verschepden manieren kan geschieden / die nochtans hier in al begrepen worden; te weten/ als-men iet ontfanght/ besit / behoudt / wegh gheeft sonder de wetenschap / ende behoorlijcken oorlof der Oversten/ al en waert maer oock dinghen de Ghemeynte oft Clooster aen-gaende. Insgelijcks als-men belet dat eenighe tijdelijcke dinghen op sijnen tijdt niet te voor-schijn ende komen / oft niet vertoont en worden: al het welck niet alleen dieverije/ maer oock sacrilegie is/ende doodelijcke oft daghelijckschе sonde/ naer advenant vande groote oft kleyne weerde/ ofte de schade daer door gheschiedende. D'Oversten/ achter-volghende de Statuten oft Costumen des Conbents/ besoecken somtijdts alle de Cellen om veel goede redenen ; ist by aldien datter iemandt als-dan wat verberght/ oft in secrete plaetse leght/ oft ghesloten houdt/ oft naer ghevraeght zijnde/ loochent/ oft soo ghesint is / dat-men haer iet af-name oft outhaelde / dat sy niet gherert en sonde zijn dat te gheven/ oft door murmuratien ende bedriegelijcke redenen sonde willen sulcks beletten : sulcke zijn schuldigh van dese twee grove sonden / ende zijn besmet met de sonde van Ananias ende Sapphira , ende moghen wel vreesen met hen ghestraft te worden / niet alleen van d'Overste naer den Regel ende Statuten/ maer oock van Godt Almachtigh/ die menigh-mael aen sulcke Religieusen ontreckt sijn Goddelijcke gratie / jae ghheele Cloosters straft / in't tijdelijck ende ghheestelijck/ om d'over-tredinghe des Ghelofs ende belofte / oft om eenen verborghen penninck / giftc/ borse / oft ander misbruyck der tijdelijcker

lijcker gorderen. De H. Thereſa heeft naer haer over-lijden te kennen ghegheven/ dat de Cloosters hoe meer ſy trachten om d'armoede wel te onderhouden / hoe veel meer hen Godt ſal ghebenedijden/ alſoo wel in't tijdelijck als in't gheeſtelijck. Joannes Caſſianus verhaelt/ dat-men de Novitien hier vooz-tijts ſeer nauwe onderſocht oft ſy alle hun goedt ende tijdelijcke dinghen verlaeten / ende niet bewaert en hadden een rente vooz hun weerelijckheydt / oft eenen penninck vooz den noodt/ oft een verbozghen gifte ; ende tot dien eynde onderſochten ſy hun Celle / kleederen/ bzieven / ende pampieren. Begheert ghy de reden hier van te weten ? Soo leert Caſſianus, dat met ſulcks niet en konde t'ſaemen ſtaen de Godtvzuchtighheydt der Religien/ noch de beloſte van d'armoede / noch dat ſulcke Religieuſen nopt gheenen voozt-gangh en ſouden konnen doen inde Religie / maer occaſie zijn van veel quaedts ende over-treedinghen.

Lib. 4. de inſt. Eremit. c. 3.

HET XIII. CAPITTEL.

Van het waſſchen der kleederen.

VWe kleederen ſullen ghewaſſchen worden nae der Overſte beſcheydentheydt, oft van u ſelven, oft van de volders : op dat de overgroote begheerte van reyne kleederen, niet en maecke inwendighe onreynigheydt der ziele.

Uyt-

Uyt-legginghe van't XIII. Capittel.

DEn H. Hieronymus prijst den H. Oudt-vader Hilarion, om dat hy den sack der penitentien / die hy eens aen-ghedaen hadde / nopt noch ghewasschen / noch verandert en heeft. Hier teghen ordonneert den H. Vader Augustinus het teghen-deel / ende schrijft inden Reghel: Uwe kleederen sullen ghewasschen worden. Maer de reden van dese diversiteyt is / om dat de Religieusen van desen Reghel hen dickmaels vertoonen moeten voor den Heere / ende lesen ende singhen den Goddelijcken dienst: dien-volghende moeten sy besorght zijn voor de reynighepdt der kleederen / ende niet alleen beminnen de schoonhepdt ende het cieraet der Kercken / ende der Priesterlijcke kleederen / maer ook van hun eyghen / als de selve ook aen-gaende den Goddelijcken dienst. Maer ghelijck den H. Vader in't sesde Capittel / beschrijvende de maniere der kleederen / verwerpt de kostelijcke ende curieuse / ende t'saemen ook de vuyle ende al te slechte / ende begheert de middel-maetighe: aldus ook hier in't derthienste Capittel / sprekende van het wasschen der kleederen / verwerpt ook de vuyligheydt / ende gebiedt de reynighepdt; maer straft de over-groote begheerte van reyne kleederen / uyt reden / dat de overgroote begheerte van reyne kleederen niet en maecke inwendighe onreynigheydt der zielen: te weten / voor de curieusheydt / hooverdighept / ende verquistinghe daeromme gheschiedende. Het welck ick laete bedencken aen de Religieusen / soo veel moeyte / kost / tijdt / ende daghen bestedende inden wasch / meer dienende om In vita.

om de kleederen te bederven als om te reynighen. Ick wensche dat sulcke curieuse Religieusen wat meer tijdts ende neerstighheydts ghebruyckten om hun zielen te suyveren/ende hun sonden af te wasschen door de traenen der penitentien / als sy hen berepdt maecken tot het H. Sacrament der Biechte. Dien-volghende pryse ick met den Wijse-man de Religieusen hebbende neerstigh ondersoeck der schoonheydt / ende vrede maeckende in hun zielen/ende die beminnen de schoonheydt ende het cieraet alsoo wel vande materiele als vande levende Tempels vanden levenden Godt/ welck zijn hun zielen. Eccles. 44.

Om dat den Reghel seght dat de wassinghe gheschiede / oft van u selven, oft vande volders, hebben sommighe goedt ghevonden / dat de Nonnen ghevrosest tot den Choor/ alsoo wel als de Donatinnen oft leecke Susters / wasschen souden; ende sonder twijfel / sulcks is seer profijtelijck voor het Clooster / ende seer verdienstigh voor de Nonnen 't selve doende/ als haer ghesonthepdt sulcks toe-laet. Doch ick en bevinde niet dat den Reghel sulcks ghebiedt/ noch oock dat alle de Nonnen daer toe bequaem zijn. De H. Moeder Theresa hebbende in't beghin van haer Reformatie ghevordonneert / dat de Nonnen den wasch met den anderen grooten arbepdt ende slechte wercken vanden huyse doen souden / heeft het selve daer naer om goede redenen verandert/ ende om den last van dien te draghen / leecke Susters ontfanghen/ghelijck nu oock gheschiedt inden meesten deel des Cloosters. Daer-entusschen ick bekenne dat veel Godtvruchtighe Religieusen/ oock van edelen huyse gheboren/ hen gheoeffent hebben inde oodtmoedighste wercken

werckten des Conuents; ende dat seer loffelijck ende verdienstigh noch hedensdaeghs / eenighe Nonnen haer ghewilligghlijck onderwerpen onder sulcke slavelijcke wercken / de welcke daer over met reden moghen verwachten de verdienstен ende den loon vande H. Martha.

HET XIV. CAPITTEL.

Van het wasschen des lichaems.

HEt wasschen oock der lichaemen, ende 't ghebruyck van het badt en zy niet ghestadigh; maer sal toe-ghelaeten worden op de ghewoonelijcke stonden des tijdts, dat is, eens ter maendt. Maer soo wie door den noodt der kranckheydt gedwonghen wordt om d'lichaem te wasschen, en sal-men 't niet langher uyt-stellen. Het sal gheschieden sonder murmuratie by raedt vanden Medicijn; oock al waer't dat sy niet en wilde, alst de Overste ghebiedt, sal sy doen het ghene men om de ghesontheydt moet doen. Maer ist dat sy't wilt, ende het by aventueren niet goedt en is, datmen haere begheerte niet en volghe: want somtijdts meynt-men iet ghe-

sont

sont te weſen, dat ſchadelijck is, om dattet behaeghelijck is. Ten leſten, iſſer eenighe verborghen pijne in het lichaem der dienaerſſe Godts, als ſy verklaert wat haer wee doet, ſal-men haer ſonder twijfelinghe ghelooven: maer nochtans ſal-men den Medicijn te rade gaen, iſt onſeker, oft 't ghene behaeghelijck is, oock dienen ſoude tot ſulcke pijne te gheneſen. Noch ſy en ſullen tot de bat-ſtoven, noch daer het noodt is te gaen, niet min gaen, dan drye. Ende die noodt heeft ergherincks te gaen, ſal moeten gaen, niet met die ſy begheert, maer die de Overſte ghebiedt.

Uyt-legginghe van't XIV. Capittel.

DEn H. Hieronymus verhaelt tot lof vanden H. Apoſtel Jacobus, dat hy nopt badt ghebruyckt en heeft. Veel Religieuſen hebben oock/om te bewaeren d'eerbaerheydt des lichaems/ het ſelve ghederſt; al-hoe-wel nochtans in vooz-leden tijden ſulcks meer van andere ghebruyckt/ ende daerom oock by den Reghel op ſynen tijdt toe-gelaeten wiert. Ende noch hedendaeghs magh ſulcks gheſchieden/als de ſieckte ende kranckheydt/naer den raedt van eenen experten Medicijn/ het ſelve verepſcht. Om beter te verſtaen dit Capittel

pittel des Reghels / sal-men bemercken dat-ter veel misbruycken gheschieden inde medicijnen; want eenighe siecken de Medicijn-meesters versmaedende / verwachten de ghesonthepdt van Godt / etende ende dzinckende naer hunnen appetijt; andere volghen hun eyghen goedt-duncken / oft den raedt van eenighe quack-salvers oft slechte Meesterssen. Sulcke vermaent den Wijse-man / seggghende: Eert den Medicijn-meester om den noodt; want den Alder-hooghsten heeft dien gheschaepen: een wijs man en sal hem daer af niet vervaeren. Eccl. c. 38. Waer mede den Wijse-man te kennen gheeft / dat Godt den Medicijn-meester ende de medicamenten gheschaepen heeft / om dat de menschen met swaere sieckten overvallen wozdende die souden ghebruycken. Hier upt trecken de Theologanten dese slot-reden / dat men in pzecieuse ende perijckeleuse sieckten / bybzinghende perijckel vande doodt / schuldigh is te ghebruycken eenen Medicijn-meester / doch niet inde sieckten oft pijnen buptensluptende dit perijckel / als-men die begheert te verdzaghen om ter eeren Godts / oft met Christus te lijden. Jae / in perijckeleuse sieckten is den siecken maer schuldigh ozdinarisse oft ghemeyne medicijne te ghebruycken / ende gheensins extraozdinarisse oft alder-kostelijckste. Dese leeringhe volghende den H. Vader Augustinus, ghebiedt in sijnen Reghel dat-men om de kraucke ende siecken te ghenesen / ghebruycke eenen erbaeren Medicijn-meester / ende volghe sijnen raedt / ende neme sijne medicamenten / al ist dat den siecken sulcks niet en begheerde te doen. Dien-volghende / al ist dat men de dienaeresse Godts / seggghende dat sp pijne heeft oft siech is / moet Sanchez in Decal. l. 2. c. 34.

ghelooven / nochtans begheert den Reghel dat-men tot meerder sekerheydt / ende om haer te ghenesen / den Medicijn-meester ghebruycke. Ende gheensins en vermoghen de Religieusen eenighe medicijnen te nemen op hun eyghen goedt-duncken / oft 't en zy dat die goedt ende bequaem tot sulck een pijne oft kranckheydt by eenen erbaeren Medicijn te voren gheordonneert zijn: 't welck oock ghegrondt is op den boven-schreven raedt des Wijse-mans / leeringhe der Medicijnen / ende daghelijckschе experientie / bewijsende / dat door ondistrete medicamenten / purgatien / laetinghen / ende andere remedien / de kranche meer achter-deel doen als profijt. Ghelijck oock niemandt met de alder-kostelijckste ende leckerste spijse schuldigh en is sijn ghesonthеydt te bewaeren / ende sijn leven te verlenghen; alsmis oock en is gheenen mensch schuldigh daer toe te ghebruycken uytnemende ende extraordinarisse medicijnen / principalijck als het effect dat-men daer af verwacht noch wat onseker is. Waer uyt ick oock sluyte / dat een ghesloten siecke Religieuse niet schuldigh en is uyt haer slot te gaen / om te reysen naer het badt / oft tot de fonteynen van Spae / al ist dat de Medicijnen sulcks toe-staen, maer magh t'huys blijven / om de liefde van het slot te onderhouden.

Leonard. de instit. lib. 4. c. 3. d. 2.

Maer de vraghe is / Als-men begheert daer te gaen / ende dat het noodt is / oft sulcks magh gheschieden? Den Reghel / sprekende generaelijck vande Religieusen / gheen clausure op de maniere van hedensdaeghs / oft naer de costumme vande Roomsche Kercke belooft hebbende / seght: Noch sy en sullen tot de badt-stoven, noch daer het noodt is, niet gaen dan

dan drye. Maer het H. Concilie van Trenten/ ende den Paus Pius V. gheboden hebbende aen alle Religieusen/ Nonnen/ ende Conversen/ gheen upt-gheseteken/ de clausure/ op swaere gheestelijcke straffen/ ende den Ban vande H. Kercke; soo en moghen sulcke persoonen upt het slot niet gaen dan om swaere ende ghewichtighe redenen haer daer toe praemende. Sulcke zijn/ ghelijck den Paus Pius verklaert/ om den brandt in't Clooster in sulcker voeghen ontsteken/ dat de Religieusen in't Clooster blijvende/ niet wel en konnen van dien bewaert zijn. Ten tweeden/ om een besmettende siecke/ die niet wel en kan in't Clooster ghecureert worden/ sonder perijckel van d'andere te besmetten; alsdan magh-men sulck een siecke upt-doen. Ten derden/ als door d'oorloghe de Religieusen sonder perijckel van schade oft schande te lijden/ niet blijven en konnen in haer Clooster; maer om die t'ontgaen/ worden ghedwonghen upt te vluchten. Sonder sulcke ende dierghelijcke praemende redenen van grooter importantien/ en magh-men het slot niet over-treden (al waer't oock dat eenen Overste consenteerde) sonder te vallen in verwaet ende andere straffen. Begheert iemandt te weten hoe verre dat het slot hem streckt/ oft wat plaetsen de clausure begrijpt? Soo antwoorden alle de Doctoren gheljckelijck/ dat het slot beslupt alle de plaetsen/ inde welcke de Nonnen komen moghen: ende alle de plaetsen daer de wereldtsche menschen sonder oorloff komen moghen/ zijn bupten het slot. Oversulcks isser een kamer oft plaetse in't Clooster/ inde welcke de lieden van bupten mogen komen/ die en magh vande besloten Religieu-

sen gheensins betreden worden / al hoe-wel oock alsdan daer gheen wereldtsche menschen teghenwoordigh en zijn. Godt gave dat in alle Cloosters dese ordonnantie vande H. Kercke behoorlijck aen-ghenomen waere / ende dat alle de Religieusen hun slot dusdanighlijck bewaerden oock voor yet in-komen van lieden van buyten / ghelijck het Concilie van Trenten op swaere peuen ghecordonneert heeft. Bemerckt dat ick hier onder niet en begrijpe de Kercken des Cloosters / behoorelijck ghesloten zynde / voor de ghene sulcks by d'Oversten toe-ghelaeten wordt.

HET XV. CAPITTEL.

Van der siecken sorghe.

DE sorghe der siecken, oft der ghener die nae de sieckte op te koesteren zijn, oft die noch eenighe kranckheydt oft kortsen hebben, moet iemanden bevolen worden, op dat sy uyt den kelder eysche het ghene sy siet dat elck behoeft. Maer de ghene die gheset worden oft over den kelder, oft over de kleederen, oft over de boecken, sullen haere susters dienen sonder murmureren. Alle daghen sullen de boecken gheeyscht worden ter sekerder uren: ende diese eyschen buyten

buyten der uren, en ſullen niet ontfanghen. Maer kleederen ende ſchoenen, als ſy den behoeftighen noodelijck zijn, ſullen de ghene die de bewaerniſſe daer van hebben, ſonder vertreck uyt-reycken dat-men haer eyſcht.

Uyt-legginghe van't XV. Capittel.

OM dat den Heere Jeſus Chriſtus vande ſieckte gheſeydt heeft: 'T ghene ghy eenen van deſen minſten ghedaen hebt, dat hebdy my ghedaen: Matth. 25. ſoo heeft den H. Auguſtinus voor alle ſiecke ende kraencke Religieuſen ſeer beſorght gheweeſt, ende haer ſoo dickmael inden Regel gherecommandeert. Sonder twijfel de charitate gheſchiedende aen de ſiecke / en is niet alleen ſeer verdienſtigh / ende aenghenaem aen Godt / maer oock eenen middel die d'Overſten ſeer aenghenaem ende bemindt maeckt by d'Ondersaeten. Dien volghende / worden by de Romeynen ſoo hooghe verheven Auguſtus Cæſar, Antoninus Pius, Adrianus, met andere Keyſers / om dat ſy voor hun ſieckte ende ghequetſte ſoldaeten ſoo wel beſorght ende ghedienſtigh waeren. Over-ſulcks een Overſte moet / ghelijck den Apoſtel Paulus, 2. Cor. 11. met de ſiecke ſieck worden door de compaſſie / ende met ſulck een medelijden beſorghen / beſoecken / ende haer voorſien van medicijnen / bequame ſpijſen / ende al 't ghene ſy van noode hebben / al oft voor haer eyghen ſelven waere / jae al oft ſy Chriſtus ſelve inde ſiecken waere dienende / ghelijck hier voren gheſeydt is. Byſonderlijck ghebiedt den Reghel in dit Capittel:

tel: Dat de sorghe der siecken moet iemanden bevolen worden. Dien-volghende zijn d'Oversten schuldigh te stellen een bequame sieck-Meesterse / om de siecken wel te besorghen ende te dienen. De H. Theresa, eenen waerachtighen spieghel voor alle Oversten / ende die wy hier boven seer hooghe ghepresen hebben om de liefde / sorghe / ende ghedienstighheydt tot de siecken / hadde voor een maniere / sommighe bly-ghestighe Religieusen te seynden by de siecke / om die te dienen / te vertroosten / ende te vermaenen. Godt gabe dat alle Oversten / ghedreven wordende door ghelijcken gheest ende liefde / stelden sulck een sieck-Meesterse / die door haer soete humeur / liefde / ende ghewilligheghedienstighheydt / mochte de siecken vertroosten ende verblijden. 't Welck seer lichtelijck sal konnen gheschieden / ist by aldien dat dese sieck-Meesterse oft de Infirmerie wat voorsien is van eenighe soete medicamenten / confituren / oft suycker. Ick verstoepe de Celle van sommighe Religieusen / om dat sy voorsien zijn van medicamenten / conserven / ende confituren / ghelijck eenen Apotekaris winckel / oft met lecckere spijsen oft dranck / ghelijck eenen kelder / oft ghestoffeert met veel kleederen / properheydt / oft schoone gisten / ghelijck eenen winckelier. Ick prijse de Celle ghelijck zijnde aen het kamerken by de Sunamite / bereydt voor den Prophect Eliseus. met een rust-plaetse / stoel / tafel / Crucifix / met een oft twee devote boecksken ende beeldeken. Doch ick houde voor goedt dat de weecklijcke oft siecke Religieusen sulcke spijsen / conserven / ende confituren binden inde Infirmerie / oft ghenieten uyt den ghemeynen kelder; want den

Ribera in vita.

4. Reg. 4.

Reghel

Kieghel en laet niet toe/ dat-men inde Cellen wijn/ frupt/ confituren / ende andere leckernije sal bewaeren: doch wel dat de siecktelijcke Religieusen naer hun behoeven dierghelijcke ghenieten upt den ghemeynen kelder oft Infirmerie. Den H. Hieronymus prijst d'oude Monicken/ om dat sy hun siecken verstout soo wel voorsaghen van plaetse/ dienst/ ende alle ander solaes / dat de siecken gheen reden en hadden om te wenschen/ inde overvloedighedt der steden oft in haer moeders huys te wesen. Godt selve heeft dickmaels aen de siecke Religieusen mirakeleuselijckt toe-ghesonden de spijse/ naer de welcke sy waeren verlanghende; ghelijck aen den H. Thomas van Aquinen, Franciscus, met meer andere. Hoedanighlijck oock de ghedienstighedt ende de troostinghe der siecke Religieusen aen Godt Almachtigh behaeght / midtsgaders hoe verdienstigh/ blijckt oock upt verschepden exempelen beschreven in't boeck der Vaderen/ ende boven al / noch upt het leven vanden H. Dositheus, die/ naer dat hy met een bysondere ghewilligheydt ende liefde de siecken inde Infirmerie vijf jaeren ghedient/ besorght/ ende voorsien hadde / niet alleen van alle noodtsaecklijckheden / maer oock vertroostinghen ende eerlijck vermaeck/ een hooghe glorie daer voren van Godt ghenoten heeft. Welcke exempelen/ met meer andere/ ick laete bedencken ende nae-volghen aen alle Oversten ende siecke-Meesterssen / ende ick hope dat sy door ghelijcke liefde sullen bekomen ghelijcke glorie.

Epistola 22

Lib. 7. c. 19.

In vita.

Maer den H. Vader en is niet alleen besorght voor een Officierighe/maer voor meer andere / seggheude inden Kieghel: Maer de

ghene die gheset worden over den kelder, oft over de kleederen, oft over de boecken, sullen haere Susters dienen sonder murmuratie. 't Welck uytleggende Hugo de Sancto Victore, seght dat d'Officierighe van het Clooster dese oft dierghelijcke lasten ontfanghen hebbende / de selve schuldigh zijn te bedienen / met sulck eene neerstighheydt / ghewilligheydt / ende liefde / dat sy in hunnen dienst niet en sondighen door murmuratien / noch oock de andere occasie en gheven van klachten. Dien-volghende / in't uyt-deylen der Officien moeten d'Oversten een bysonderlijcke voorsienighheydt ghebruycken / kiesende daer toe ghetrouwe / Godtvreesende / ghewillighe / saechtmoedighe / ende vriendelijcke Religieusen / bequaem om met vroylijt / peys / ende ghestichtighheydt haer Officie te bedienen. De Religie wordt verghelecken by een Cythere / ghevende eenen soeten thoon ende maeckende een goedt accort / als de snaeren op eckanderen wel accorderen. Aldus is de Religie een ghelucklighe woonplaetse des Heeren / als wanneer d'Oversten / Officierighen / ende Undersaeten al wel op eckanderen passen / ende d'Officierighe met neerstighheydt ende liefde haer Mede-susters dienende / ende de Undersaeten daer mede wel te vreden zijnde. Maer ghelijck een quade snaere breeckt het soet accort van een Cythere; aldus oock door een onbequame Officierighe wordt den peys ende liefde ghebroken.

Het is oock conform aen den Reghel / dat de Armaria / oft die ghestelt worden naer den Reghel over de Boecken / niet alleen de ghemeyne Boecken dienende om te lesen inden Refter en waer bewaerende / maer oock den meesten-

meesten-deel vande Boecken der Religieusen/ laetende aen elcke Religieuse twee oft dry/ ende die somtijts veranderende/ om op bequame tijden daer in te lesen. Insghelijcks en behoort-men gheen Boecken inde Cloosters te lesen / alsoo wel inden Refter als in't particulier/ sonder wete ende consent des Biechtvaders; want niet alle / oock gheestelijcke Boecken / aen de Religieusen profijtigh en zijn/ ende oock den eenen is veel profijtigher als den anderen.

Maer boven al is schuldigh een Overste een bequame Meestersse aen de Novitien ende Jonghers te gheven / om dat aen de manieren ende onderwijsinghen van dese haught voor een groot deel de wel-vaert der Religie: want jonghe worden onderlinghen/ende ghelijck sy inde jonghevdt in gheselt zijn / blijven sy inden onderdom. Dien-volghende moet een Meestersse der Novitien de bequaemheydt hebben / dat sy onderwijse met woorden / ende met exempelen voren-gae. Noch 't en is niet ghenoegh dat sy Godtvruchtigh is / ende punctueel in't onderhouden der beloften / Cloosterlijcke observantien / ceremonien / ende seden; maer moet oock bequame wetenschap ende upt-sprake hebben/ om aen haer Jonghers sulchs te leeren/ ende haer inde puncten op synen tijdt te beproeven / te oeffenen / ende in practijcke te doen stellen; hier toe/ ende tot alle haere vermaeninghen/ ghebruyckende een groote discretie ende saechtmoedigheydt/ ende met een soetigheydt ende medelijden haer in alle swaerigheden/ verdruckentheden/ kranckheden naer lichaem ende ziele voor-komende. Bysonderlijck sal sy de Novitien met den eersten

onderſoecken oft ſy in alle noodtſaeckelijcke puncten des Gheloofs behoorlijck onderweſen zijn/ ende wat kenniſſe ghebben vande ſonden inde welcke ſy alder-meeſt komen te vallen/ om hen allenghskens te bereyden tot een generaele Biechte. Boven-dien ſal ſy haer leeren een goede maniere van biechten/communiceren/mediteren / met de ceremonien ende manieren der Kercken oft Conbents / midtſgaders oock ſorghe draghen voor de uyt-wendighe eerbaerheydt ende ghemanierdheydt/ als weſende den ſchoonen lupſter ende het uyt-wendigh cieraet der Religieuſen / midtſgaders oock de matigheydt/als dienende niet alleen voor de ghеſondheydt / maer oock om bequamelijck alle de oeffeninghen der Religie te onderhouden.

HET XVI. CAPITTEL.

Van kijvagien te ſchouwen.

GHy en ſult oock gheene kijvagien hebben onder u; oft ſult die ſeer haeſtelijck neder-legghen : op dat vande gramſchap gheenen haet en waſſe, ende maecken van een ſplinter eenen balck, ende maecke de ziele een doodt-ſlaeghſter. Want het en raeckt niet alleen de mans aen, datter gheſchreven is: *Die ſijnen broeder haet, is eenen doodt-ſlagher.* Maer onder den mans-perſoon, dien Godt eerſt ghe-

gheschaepen heeft, hebben oock de vrouwe-persoonen ghebodt ontfanghen.

Uyt-legginghe van't XVI. Capittel.

DEn H. Thomas leert / dat de gramschap dry-derley is: D'eerste van binnen in't herte alleen blijvende: de tweede berst uyt met grammoedighe woorden: de derde voeghter by de wraeck-ghierighe wercken. D'inwendighe gramschap oft beroerte/ ende passie/ als-men by die ghewilligh blijft/ en is maer dagheliickschе sonde / alsser gheen quade wenschen oft willen by ghevoeght en worden. De tweede gramschap met spijtighe/stekende/ende bittere woorden gheschiedende/en is oock maer ordinarelijck dagheliickschе sonde/ 'ten zy dat den grammoedighen groot quaet jont/ oft groote ghebreken verwijt/ofte aen-segh groote injurien. De derde gramschap voort-bringhende de wraecke/ in't slaen ende stooten / en kan ghemeynelijck van gheen doodelijcke sonde ontschuldight worden / maer dese is gantschelijck uyt de Religien ghebannen op pene van het verbaet oft den ghees telijcken Ban.

De tweede soorte van gramschap verbiedt particulierlijck den H. Vader Augustinus, seghende: Ghy en sult oock gheene kijvagien hebben onder u. Want ghelijck den Apostel Paulus leert: Eenen dienaer Godts en betaemt niet te kijven: veel min aen de Religieusen / die met eckanderen ghesusters zijn. Dien-volghende/ alsser wat onruste op staet/ sullen sy seghen ghelijck Abraham tot Loth: Ick bidde u, Gen.

2. Tim.

en

en laet gheenen twist wesen tusschen my ende u; want wy zijn ghebroeders, oft mede-susters Oft om noch beter te beletten dese kijvagie onder een Ghemeynte / soo moeten onderhouden wesen alleen dese twee woorden/ Lijden ende Swijghen: want alle de ghene die in een gheestelijcke Vergaderinghe woonen / en zijn gheen Enghelen / maer krancke menschen / onderworpen aen eenighe passien ende quade humeuren / waer door somtijdts wat occasie ghegheven wordt van twist oft brekinghe der liefde; 't en zy dat-men leere wat lijden ende swijghen. Over-sulcks vermaen' ick alle Religieusen met de woorden Pauli: Ghy moet elckanders lasten, kranckheden / passien/ ende humeuren/ helpen verdraghen. Die sulcks niet en wilt doen/ en dient inde Religie niet te komen. Jae/ den H. Norbertus seght / dat eenen spijtighen ende kijfachtighen Religieus gheenen waerachtighen Religieus en is / noch Broeder oft Mede-suster / maer wel eenen twist-maecker ende liefde-breker/ ende eenen steen daer veele over vallen.

Ad Galat 6.

Serm. ad frat. suos.

Den Reghel ghebiedt / dat-men de gramschap seer haestelijck neder legghe, op dat vande gramschap gheenen haet en wasse, ende maecke van een splinter eenen balck. Den H. Vader Augustinus seght op een ander plaetse: Ghelijck den zijn langhe blijvende in een vat het selve is bedervende, aldus de gramschap verbittert het herte vanden mensch / indien sy langhe duert / ende brenght meer andere sonden voort. De Theologanten leeren / dat uyt de gramschap spruyt den haet ende nijdt / het welck dry groote sonden zijn/ door de welcke den mensch begheert/ sout/oft aen-doet quaet aen sijnen even-naesten; nochtans op verschepden

Epistola 87.

schepden manieren oft respecten. Dooz de gramschap begheert oft aen doet den grammoedighen quaet aen een ander/ by maniere van wzaecke oft straffe die hy verdient heeft/ om dat hy hem beter soude wachten van noch sulcks te seggen oft te doen. Ende dit en komt maer toe aen de Oberste daer toe gheselt wesende/ ende gheensins aen d'Ondersaeten. Dooz den haet wenscht oft sont den mensch quaet aen synen naesten/ om dat hy op hem dzaeght een quade affectie. Dooz den nijdt wozdt den nijdighen mensch bedzoeft over het gheluck ende voozspoedt van een ander/ sonnende aen hem oock somtijdts quaet oft ongheluck/upt consideratie dat synen vpandt dooz syn gheluck oft faveur/alsoo hooghe oft noch hooghet verheben/ oft noch gheluckighet wozdt als hy. Alle welcke sonden zijn groot ende doodelijck/ als-men met bedachtheydt een groot quaet sont/ oft een groot gheluck mis-sont. Den H. Augustinus seght/ dat dese sonden maecken de ziele eenen doodtslagher, achter-volghende de leeringhe van den H. Clemens Paus van Roomen/ ghetuyghende dat den H. Apostel Petrus sepde/ dat op dzy-derhande manieren den doodt-slagh gheschiedt: Eerst als het lichaem ghedoodt wozdt: Ten tweeden dooz de begheerte/ oft dooz den haet: Ende ten derden/ dooz den achter-klap/ dooz den welcken den mensch berooft/ ende gheliick ghedoodt wozdt in synen naem ende faem. Jae/ den H. Bernardus bergheliickt de tonghe vanden achterklapper by een scherpe lancie/ dzy verschepden persoonen doodelijck quetsende met een woozdt/ een secrete ende beschaemde groote faute kennelijck maeckende; te weten/ den achter-

Serm. de 3. casti.

achter-klapper / ende den persoon wiens naem ende faem door den achter-klap ghenomen wordt / ende den ghenen die aen-hoort oft mede-spreeckt / oft niet teghen en seght / noch beter / noch verbetert als hy't doen moet ende doen kan met profijt. Om alle dese ende noch andere grove sonden / spruytende uyt een grammoedigh oft verbittert herte / soo ghebiedt seer wel den H. Vader Augustinus alle sijn Religieusen / hen te wachten van gramschap / kijvagien / ende bysonderlijck van langhe gram te blijven. De HH. Vaders bringhen by veel bemerckinghen / krachtigh zijnde om den mensch tot de verstervinghe van dese quade passie te verwecken / maer gheen krachtigher als Christus te kennen gheeft / met dese woorden: Matt. 5. Ick segghe u lieden, soo wie gram wordt op sijnen broeder, die is schuldigh het oordeel; maer wie sijnen broeder seydt, Racha, (oft kijvende gheeft eenen quaden toe-naem) die sal schuldigh wesen des raedts: maer soo wie seydt, dwaes, (oft verwijt een groote injurie) die sal schuldigh zijn des helschen vyers. Wat moghen dan verwachten die door haet / nijdt / ende achter-klap / sondighen teghen hunnen naesten / nae-de-mael dat den H. Thomas leert / dat den haet is de alderswaerste sonde die-men doet teghen sijnen even-naesten. 2.2 q. 34. ar. 4.

HET XVII. CAPITTEL.

Van de verſoeninghe.

SOo wie een ander heeft veronghelijckt, het zy met toe-naem, oft met

met vloeck, oft met betichtinghe van eenigh miſ-daedt; ſulcke ſal ghedencken te gheneſen dat ſy ghedaen heeft, met ghenoegh-doen, ſoo haeſtelijck als ſy kan: ende die veronghelijckt is, ſal ghedencken te vergheven ſonder ſcheldinghe. Maer iſt dat ſy malckanderen veronghelijckt hebben, ſoo moeten ſy onderlinghen haere ſchuldt malckanderen vergheven, om uwe ghebeden wille die ghy voor-waer ſoo veel heyligher doen moet, hoe ghy-ſe dickwilder doet. Maer ſulcke is beter, die, al wordt ſy dickwils ghetemteert tot gramſchap, nochtans haer ſpoeyt om verghiffeniſſe te krijghen van de ghene die ſy bekent onghelijck ghedaen te hebben, dan die ſpayer toornigh wordt; ende qualijcker ghebooght wordt om ghenade te verſoecken, die haerder ſuſter niet vergheven en wilt, en derf niet hopen te verkrijghen de vruchte des Ghebedts. Maer die nimmermeer ghenade verſoecken en wilt, oft uytter herten niet en verſoeckt, die is te vergheefs in het Clooſter, al en

wordt

wordt sy daer niet uyt-gheworpen. Daeromme wacht u van herde woorden: de welcke ist dat uyt uwen mondt ghekomen zijn, en laet u niet verdrieten uyt den selven mondt voort te brenghen medicijne, daer de wonden mede ghemaeckt zijn. Maer als u den noodt der disciplijnen dwinght herde woorden te spreken om de Onderssaeten te bedwinghen, ist dat ghy gevoelt dat ghy oock daer in over de maete ghegaen zijt, en wordt van u niet gheeysscht dat ghy ghenaede versoeckt van uwen Onderssaeten, op dat 't ghesagh der regeeringhe niet ghebroken en worde by de ghene die onderworpen moeten zijn, als te seer groote oodtmoedigheydt soude onderhouden worden. Maer nochtans moet-men ghenaede versoecken van den alder Heere, dien bekent is, met hoe grooten goedt-gunstigheydt ghy-se bemindt, die ghy misschien meer dan te recht berispt.

Uyt-legginghe van't XVII. Capittel.

OM dat Christus niet alleen schroomelijck en straft de grammoedigheydt ende kijvagie/ maer oock seght: Ist dat ghy offert uwe gifte aen den Autaer, ende dat ghy daer ghedachtigh wordt dat uwen broeder iet heeft teghen u uyt-staende, soo laet daer u gifte voor den Autaer, ende gaet eerst u met uwen broeder versoenen: Soo ist dat den Reghel (naer dat hy de gramschap ende kijvagie verboden heeft) ghebiedt seer wel de versoeninghe/ ende en laet niet toe dat men wachte tot de Communie/ maer ghebiedt: Soo wie een ander heeft veronghelijckt, 't zy met toe-naem, oft met vloeck, oft met betichtinghe van eenigh mis-daedt, sulcke sal ghedencken te ghenesen dat sy ghedaen heeft, met ghenoegh doen, soo haestelijck als sy kan. Maer de vraghe is/ Hoedanigh dese voldoeninghe met de menschen moet gheschieden; oft ghenoeghsaem is sijn schuldt te spreken? Het is seker dat dit gheschieden moet ende ghenoeghsaem is/ alsser eenighe spijtighe woorden/ oft lichtveerdighe toe-naemen/ oft bloeck/ oft quaden wensch ghevallen zijn; maer als inde kijvagie/ betichtinghe/ oft verwijtinghe gheschiedt is/ van een quaedt ende verborghen sept/ de eere ende reputatie verminderende van sijn Mede-suster ofte anderen even-naesten/ dan moet-men oock doen restoir van d'eere die-men af-ghenomen heeft/ her-roepende by de ghene die daer teghenwoordigh gheweest hebben het ghene dat-men ten onghelijcke ende onwaerachtelijck verweten heeft/ oft/ al ist waerachtigh/ nochtans moet-men bekennen dat sulcks qualijck ghesepdt is/ oft den ande-

Matth. 5.

ren prijsen inde deught/contrarie aen de sonde waer mede men hem beschuldight heeft. Het welck om dat luttel menschen behoorlijck doen / daerom sullender oock veel verlozen gaen. Den H. Vincentius van Ferrarien heeft in een Sermoon gheseydt / datter veel menschen om den achter-klap verdoemt sullen wesen/om dat sy den selven voor gheen groote sonde en achten / ende noch meer om dat sy den selven niet en biechten / maer noch aldermeest om dat sy gheen behoorlijck restoir en doen. Ick hope dat alle Religieusen dit bedenckende/ sullen schroomen voor dese sonde / ende insghelijcks neerstigh zijn om naer datter eenighe spijtighe woorden gheballen zijn/ hen metten eersten te versoenen / hun schuldt spreckende ende ghenoeghsaeme voldoeninghe doende/ achter-volghende den Reghel.

Den H. Augustinus ghebiedt oock / dat de Mede-suster/ die door de kijvagie veronghelijckt is / sal ghedencken te vergheven sonder scheldinghe; ende ist dat sy spijtigh aen-ghesproken zijnde/ niet gheswegen / maer oock teghen ghestreden heeft/ soo ghebiedt hy/ dat sy onderlinghen haer schuldt malckanderen vergheven om haer ghebeden wille. Begheert iemandt te weten van welcke ghebeden dit te verstaen is? Bemerckt hoe menighmael een Religieuse leest den Pater noster, ende hoe dickmael sy bidt aen Godt: Vergheeft ons onse schulden ghelijck wy vergheven aen onse schuldenaeren. Hoe kan een Religieuse dit metter waerheydt lesen die niet en vergheeft oft haer en versoent met haeren even-naesten? Hoe versoeckt een Religieuse van Godt op sulck een maniere verghiffenisse van haer sonden / ghelijck sy de injurie oft het quaedt aen haer ghe-

gheschiedt vergheeft / als sy haer soo onghewilligh/ vremdt / ende spijtigh vertoont als haer Mede-suster haer schuldt spreeckt ? Ist niet te beklaghen dat eenighe soo spijtigh ende onweerdigh alsdan zijn / datter meer quaedts af-komt als goedts / ende dat uyt vreese van sulck quaedt dickmael dese oodtmoedighe oeffeninghe uyt-ghestelt wordt oft achter blijft. Houdt voor-seker dat sulcke occasie gheven dat den Reghel over-treden wordt/ ende dat Godt haer meten sal met de selve maete met de welcke sy hunnen naesten meten / ghelijck Christus expresselijck seght: Matth. 18. Alsoo sal oock mijnen hemelschen Vader u lieden doen, ist dat ghy uwen broeder niet en vergheeft uyt uwer herten. **Bemerckt met den H.** Hieronymus **het woordeken/** Uyt uwer herten : **u leerende dat de versoeninghe ende schuldt-sprekinghe/ niet alleen uytwendigh en moet gheschieden met oodtmoedige ende beleefde woorden ende manieren / maer oock dat het herte van alle verbreemthepdt ende verbitterthepdt moet ghesuyvert worden.**

Sulcke is beter, die, al wordt sy dickwils ghetemteert tot gramschap, nochtans haer spoeyt om verghiffenisse te krijghen. Umbertus seght/ dat den Reghel hier te kennen gheeft drp soorten van grammoedighe menschen. **D'eerste / die haestelijck gram worden / ende haest verghiffenisse versoecken ; ende dese doen de minste sonde. De tweede/** ghelijck sy niet haest gram en worden / soo blijven sy seer traegh tot de versoeninghe ; daerom zijn sy noch erger als d'eerste. **De derde worden** seer lichtelijck vergramt / ende blijven langhe gram / noch en versoecken gheen versoeninghe; sulcke zijn seer schadelijck in't Clooster / ende occasie

van veel twist. Van dese woordt hier inden Reghel gheseydt / dat sy te vergheefs in't Clooster zijn ; want te vergheefs soecken sulcke grammoedighe hen met Godt door de wercken der penitentien ende ghebeden te versoenen / die hen niet eerst met hunnen naesten en versoenen ; noch hun gheestelijcke offeranden ende oeffeninghen der Religien en sullen Godt niet behaeghen / 't en zy dat sy eerst naer den raedt Christi met hunnen naesten in peys zijn. Den H. Gregorius voeghter by een vierde soorte van grammoedighe / de welcke niet lichtelijck noch om gheen kleyne saecken hen en stoorzen / niet-te-min sontijdts wat vergramt / worden oock lichtelijck ende terstont ghepacyt ende versoent. Godt gave dat alle de Religieusen van dese goede conditie deelachtigh waeren. Het is menschelijck gram worden / maer het is den boosen aerdt van den duyvel langhe gram blijven / ende om een woordt oft kleyn misnoeghen / spijtigh te spreken oft lijven oft verwijten ; ende dit is seer schadelijck in een Clooster ende occasie van grooten twist. Ende al ist dat-men daerom / ghelijck den Reghel seght / gheen Suster uyt het Clooster en seynde / nochtans magh-men haer wel gheheel daghen langh silentie doen houden / ende sulcks niet helpende / als een onverbeterlijcke af-scheyden vande Ghemeynte / ghelijck hier vorzen ghesegt is.

Daerom wacht u van herde woorden. Den H. Bernardus raedt aen alle Godt-soeckende zielen / als haer occasie wordt ghegheven van gramschap / ende dat van binnen beghinnen de passien op te rijsen / dat sy alle devoiren souden doen om dan niet te spreken / noch

met

met spijtighe woorden hen te verantwoorden/ seggende met David: *Turbatus sum & non fum locutus:* Ick worde ontstelt, daerom sal ick swijghen. Ende hier mede sal de gramschap terstont vergaen. Maer als dit punct niet onderhouden en wordt/ ende dat de grammoedighepdt met spijtighe woorden uptberst/ soo belast den Reghel dat-men terstont dit sal remedieren/ ende sijn schuldt oodtmoedelijck bekennen. Ende om dat niemandt eenighe excuse en neme dat d'ander eerst begonst oft occasie ghegheven heeft/ soo verweckt den H. Bonaventura alle Religieusen om te voorkomen haer Mede-suster/ ende eerst haer schuldt te spreken/ op dat d'ander haer voorkomende/ niet en ontneme de croone der oodtmoedighepdt/ toe-komende aen de ghene die eerst sijn schuldt bekent/ al heeft sy de minste/ jae gheen occasie aen haer Mede-suster ghegheven. Pſal. 76.

Aen d'Oversten seght den Reghel: Als u den noodt der disciplijnen dwinght herde woorden te spreken om de Ondersaeten te bedwinghen. Den Propheet David leert hysonderlijck aen d'Oversten: Wordt gram, maer en wilt niet sondighen. Waer op seggben de Theologanten/ dat de gramschap in een Overste/ oft de begheerte om met discretie behoorlijck te straffen het quaedt van haer Ondersaeten/ gheen sonde en is/ maer eenen goeden yver/ ende een noodtsaeckelijcke conditie inde Overste verepscht om haer officie te bedienen. Doch om dies-wille dat de passie lichtelijck te seer ontsteken wordt/ oft de woorden te spijtigh vallen ende te hardt/ soo ontslaet den Reghel hen van't voor-gaende ghebodt der versoeninghe/ om dat door dese vernederinghe het Pſal. 4. Vid. can. Quando. dist. 86.

ontsagh der regeeringhe niet ghebzoken en wozde / noch haer authozitepdt vermindert. Maer hier upt en volght niet dat de Oversten mogen aen hare Ondersaeten een grammoedigh oft verzemdt aensicht vertoonen / noch dat sy met gheen saechtmoedighe maniere oft soete woozden en moghen aen-spzeken / ende aldus booz-komen die sy met haer grammoedighe vermaeninghe ghequetst ende van haer verzemdt hebben. Het is selker dat de Oversten dusdanighlijck behoozden aen sulcke verbitterde Religieusen te ghemoete te komen / om die met desen soeten middel wederom tot haer te trecken / ende tot kennisse van haer schuldt. Bysonderlijck sal een Overste haer gantschelijck saechtmoedigh ende voldaen bewijsen / als een Religieuse haer schuldt komt spzeken / ende haer wachten van noch eens de selve alsdan straffelijck te vermaenen oft te verwijten de booz-gaende fauten: doch wel met soete treckenen ende woozden van liefde haer ontfanghende / sal die met kozte ende saechtmoedighe woozden verwecken tot een beteringhe. Sluytende vermaene ick met Paulus: Weest Godts naervolghers / als alder-liefste kinderen / ende wandelt inde liefde / ghelijck Christus oock ons heeft lief ghehadt / elckanderen verzaghende / verswijghende / verghevende / ende booz-komende.

HET

HET XVIII. CAPITTEL.

Van ongheschickte liefde te schouwen.

MAer onder u moet wesen niet vleeschelijcke, maer gheestelijcke minne. Want dinghen die de onbeschaemde doen oock vrouwen met vrouwen, ongheschicktelijck jockende, ende spelende, en moghen niet alleen niet gheschieden van weduwen, ende ongheschende dienaerssen *Christi*, die in heyligh voor-nemen gheselt zijn; maer oock gheensins van ghehoude vrouwen, noch van maeghden die houwen sullen.

Uyt-legginghe van't XVIII. Capittel.

DEn H. Vader Augustinus leert / dat-men om verscheyden manieren oft respecten synen even-naesten is beminnende; want sommighe liefde is ghegrondt inde natuere / sommighe in't vleesch / sommighe inde weldaedt ofte vriendtschap die-men verwacht. Sulcke liefde en behoozen onder de Religieusen niet te wesen; want Augustinus inden Regel begheert dat haer liefde gheestelijck zy, ende niet vleeschelijck. Gheestelijcke liefde is alsmen sijn Mede-suster bemindt om Godt / oft om dat Godt onsen naesten gheschapen heeft

naer sijn beeldt ende ghelijckenisse / oft om dat aen Godt sulcks behaeght/ende dat sulcks sijnen wille is. De vleeschelijcke liefde is tweederley : d'een is sinnelijcke / ende d'ander onsuyver. Dese leste gheeft den Reghel te kennen / verbiedende de ongheschickte jockinghen, spelen/ aen-raeckinghen/ kussen / ende meer andere / die / ghelijck den Reghel spreeckt/ d'onbeschaemde vrouwen met vrouwen doen, de welcke de dienaerssen / jae Bruyden Christi, noch peysen noch doen en moghen/op pene van schroomelijcke sonden ende groote straffen / ende op pene van af-ghescheyden te worden van elckanderen. Ick segghe met
Ephes.4. Paulus, dat gheen onsuyverheydt en worde oock ghenaemt onder u lieden. Ick waerschouwe alle gheestelijcke persoonen met den
Eccles.19. Wijse-man: Die kleyne dinghen versmaedt, sal allenghskens vervallen. Dien-volghende en sullen haer niet alleen sulcke persoonen wachten vande perijckelen / maer oock van alle occasien daer toe/ oock maer van verre bereydende. Hierom / ende om noch andere redenen / wordt in alle florerende Cloosters soo nauw verboden op elckanders Celle langhe te konten/ ende gheensins toe-ghelaeten by elckanderen te slaepen / oock alle wereldtsche spelen ende danssinghen des avondts laete gheschiedende ; want al-hoe-wel daer gheen onsuyverheydt mede ghemenghelt en wordt ghelijck inde wereldt/ nochtans verwilderen ende verstroyen de sinnen der Religieusen. Ick sal alle andere occasien verswijghen om de suyvere ooren ende herten niet te misnoeghen. Want ghelijck wederom Paulus seght : 'T ghene dat in't heymelijck ghedaen wordt, is oock leelijck om segghen. Doch de sinnelijcke liefde
oft

oft kaerschap en sal ick niet laeten openthjck te straffen / de welcke gheschiedt dooz bysondere affectie / vziendtschap / conversatie / familiaritept / de welcke twee oft dzy Religieusen meer met elckanderen houden als met de andere; de welcke den H. Basilius seght te wesen een peste inde Religie / ende bzekinghe vande gheneyne liefde: ende gheljck wy n't vooz-gaende Capittel bewesen hebben dat de graunschap ende verbitterthepdt een schadelijcke saecke is inde Religie; aldus seght oock Basilius, dat upt het kaerschap / ost dooz dien dat-men met d'een meer aen-klevende affectie ende familiaritept houdt als met d'ander / veel quaedts ende sonden spzupten. Begheert ghy te weten wat sonden hier van konnen komen / als de affectie niet onsupver en is? Soo antwoozde ick / dat tusschen dese kaeren veel tijdts in pdelhepdt versleten / het silentie dickwils ghebzoken / ende veel fauten van een ander ghesepdt ende ten arghsten verkeert wozden. Ick verswyghe noch dat somtijdts dese sinneljcke liefde verandert / oft occasie by-bzinght van onsupvere gheneghenthepdt. Ten tweeden / ist seker dat hier mede ghegheven wozdt een occasie van onstichtinghe aen d'ander Religieusen. Dooz de ghene die dese onstichtinghe niet en verstaet / soo segghe ick met de Theologanten / dat de onstichtinghe is een woordt oft werck dat niet gantschelijck recht en gaet ofte gheheel goedt en schijnt, door het welck een ander occasie heeft van oock te sondighen: 't welck seer lichtelijck gheschiedt dooz dit kaerschap; want de jonghe Religieusen sulcks siende inde verouderde / sullen 't beghinnen te volghen ende noch meer te misbzupcken. Boven dien gheven sy occa-

sie dat veel andere quade opinien / ende een onghefondeert quaedt achter-dencken van haer hebben: om welcke ende meer andere redenen wordt dese bysondere vriendtschap ende familiariteyt tusschen twee oft dry Religieusen seer beswaert vande HH. Vaders. Dien-volghende moeten diergelijcke vriendtschappen terstont ghebroken / ende sulcke haeren van een gheschepden worden. Ick laete aen alle Religieusen / den voort-gangh der deughden beminnende / bedencken de leeringhe vanden H. Ephraim, seggghende/dat om diergheliche aen-klevende vriendtschap / Godt Almachtigh syn gratie on-treckt aen sulcke Religieusen/ als seer ghevoelende dat-men meer aen-hanght / ende met meer vermaeck handelt met een creatuere als met Godt. Over-sulcks vermaene ick alle Religieusen met Paulus: Wandelt als kinderen des lichts/ in sulcker voeghen dat u wercken als een licht uyt-schijnende / dienen voor een goedt exempel om van een ander nae ghevolghet te worden.

Tom. 1. p. 51.

HET XIX. CAPITTEL.

Van de ghehoorsaemheydt.

DEr Overste sal-men ghehoorsaem zijn als eender Moeder, eere bewijsende; op dat-men Godt in haer niet en vertoorne: maer veel meer den Priester, die voor u allen sorghe draeght.

Uyt-

Uyt-legginghe van't XIX. Capittel.

DEn H. Thomas leert / dat de belofte van ghehoorsaemheydt is de principaele onder de beloften der Religie / upt reden dat door dese belofte / het weerdighste ende uptnementste van den mensch aen Godt op-gheoffert wordt. Want door de belofte der armoede / worden aen Godt op-gheoffert de tijdelijcke goederen / door de suyverheydt / de lichaemelijcke ghenoeghten / maer door de ghehoorsaemheydt / den wille van den mensch / alle tijdelijcke ende lichaemelijcke goederen ende ghenoeghten te boven gaende. Hierom moeten alle Religieusen naer haer upterste vermogen haer pooghen dese belofte met een ghewilligheydt upt te wercken / ghelijck den Reghel ghebiedt: De Overste sal-men ghehoorsaem zijn, als eender moeder eere bewijsende. Welcke woorden begrijpen de materie vande belofte der ghehoorsaemheydt met noch andere twee profijtighe puncten. Begheert iemandt te weten hoe verre dat de obedientie haer streckt / ofte waer in dat eenen Religieus aen sijn Oversten upt kracht van sijn belofte ghehoorsaem moet wesen? De antwoorde brenght mede den professie-brief / inhoudende: Ick belove ghehoorsaem te zijn naer den Reghel ende Statuten. Dien-volghende / een Religieuse en is maer upt krachte van haer belofte verbonden ghehoorsaem te zijn in 't ghene dat-men aen haer ghebiedt conform dienende tot het onderhoudt des Reghels ende Statuten; 't welck verstaen moet wesen dat een Overste ghebieden magh allen het ghene dat upt-bruckelijck inden Reghel 2.2.q.186. ar.8.

ofte

oft Statuten ghecordonneert wordt; boven dien/ al het ghene dat met de Statuten ende Reghel oder een komt directelijck ofte indirectelijck/ oft al het ghene 't welck dient om de puncten des Reghels ende Statuten/ mitsgaders oock de Cloosterlijcke disciplijne ende den peys ende ruste behoorlijck te onderhouden. Al het welck den H. Thomas met klaere woorden begrijpende/ seght/ dat-men ghehoorsaem moet wesen in alle het ghene de Oversten ghebieden/ als noodtsaecklijck oft seer profijtelijck dienende tot het Cloosterlijck leven. Oder-sulcks een Religieuse en magh niet licht klaghen/ noch op haer eyghen goedt-duncken over-treden de ghebooden der Overste/ op pretext dat die nieuwe oft bupten den Reghel ende Statuten zijn ('t en is dat sy van sulcks klaer bescheedt heeft:) want het ghene dat sy meynen sulcks te wesen/ is dickwils dienende tot beter onderhoudt van dien/ ende als 't twijfelachtigh is/ dan is een Ondersaet schuldigh te obedieren/ oft over-tredende de ghehoorsaemheydt/ doet hy twee verscheyden sonden/ d'eerste teghen de belofte/ de tweede teghen de ghehoorsaemheydt/ groot oft kleyne naer advenant de importantie van het ghebodt.

Bemerckt dat den Reghel seght/ dat-men aen d'Overste sal ghehoorsaem zijn als aen eender moeder: waer mede eerst besorght wordt van d'Ondersaeten gheen slavelijcke onderdanigheydt/ ghelijck de slaven oft maerten zijn onder hun Meesters oft Meesterssen/ maer een ghewilligheydt/ ende die noch upt-nemender zy als die van de kinders onder haer moeder. Wel is waer dat de H. Theresa de Religieusen verghelijckt by de slaven/ maer niet

by

by de ghene die dooz bedwangh oft gheweldt der oozloghen sulcks zijn; doch wel by de gewillighe slaven die dooz haer eyghen begheerte haer over-ghegheven hebben aen Godt/om te leven in een ghewillighe ende verdienstighe slavernije onder haer Oversten als onder haer moeder: over-sulcks moeten sy haer beminnen/ eeren/ende ghewilligh aen haer ghehoorsaem wesen. Ende om dat sulcks aen niemandt te swaer en sonde vallen / soo voeghter Augustinus by inden Reghel: Op datmen Godt in haer niet en vertoorne: ghevende hier mede te kennen de reden waerom datmen d'Oversten moet eeren ende obedieren; te weten / om dat sy besitten de plaetse / oft presenteren den persoon van Godt Almachtigh ende Christus Jesus, den welcken ghesepdt heeft: Die u aen-hoort, aen-hoort my: die u ver- Luc. 10.
smaedt, versmaedt my. Dien-volghende/ al het ghene een Religieuse doet aen haer Overste / dat moet sy peysen dat sy't aen Godt doet. Dese consideratie behoozen alle Religieusen te ghebruycken in't upt-wercken der ghehoorsaemheydt / bysonderlijck als aen hen iet swaer valt/ bedenckende dat sy sulcks aen ende om Christus wille doen / ende aldus sullen alle swaerigheden versoet / ende verdienstigh wozden.

D'Oversten sullen oock bedencken dat den Reghel haer noemt een Moeder/ over-sulcks dat sy schuldigh zijn / niet als een Meesterse oft Madame haer knechten oft dienst-maeghden te commanderen / maer met sulck een liefde/ affectie/ ende soetigheydt/ ghelijck een moeder leydt haer lieve kinders. Dien-volghende leeren alle de Doctozen met den Reghel/ dat een Overste om haer Officie dienghdelijcks

delijck te bedienen / moet haer debuir doen om meer bemindt als ghevreest te worden. Waerom seght den H. Bonaventura, dat een Overste in alle saecken meer moet gheneghen zijn tot de soetigheydt als tot de straffigheydt.

De catech. rud. c. 4.

Om bemindt te zijn / sal een Overste naer den raedt vanden H. Augustinus, een rechte ende gheliicke liefde draghen tot haer Ondersaeten / ende aen een-ieghelijck bewijsen een gheliicke beleefthept / familiaritept ende aensprake. Ten tweeden / seydt Bonaventura, sal sy seer ghereet zijn om jonstigh aen-hoor aen haer te gheven / ende bysonderlijck sorghvuldigh zijn om haer te voor-sien van alle het gene sy van doen hebben. Boven dien sal seer secreet ende ghetrouwelijck swijghen 't ghene dat-men haer over-seght / ende nauw regard

Nota.

nemen dat sy nimmermeer eenigh quaedt oft verminderinghe van haer Ondersaeten over en segg' aen een ander / oft en noeme den persoon die haer eenighe over-draghinghe ghedaen heeft. De experientie leert / hoe veel quaedts / verbreendthepdt ende twisten menighmael ghesproten zijn om dat d'Oversten inde voor-gaende puncten niet voorsichtigh en waeren.

Maer noch veel meer den Priester, die voor u allen sorghe draeght. De Religieusen van desen Reghel hebben dry Oversten. Den eersten ende den principaelen was alsdan Augustinus, in wiens plaetse nu is den Bisschop / oft den Oversten Prelaet oft Prior van't Clooster. Den tweeden is den Biecht-vader. Den derden / de vrouwe Abdesse oft Prieuse. Den Bisschop / oft Oversten Prelaet / heeft alsoo veel macht als den Biecht-vader ende vrou-

we

we Abdesse ofte Prieuse t'saemen. Dien-volghende moet-men aen hem meer gehoorsaem zijn als aen de vrouwe Prieuse; insghelijcks oock aen den Biecht-vader/ inde gheestelijcke saecken/ de conscientie ende gheestelijcke jurisdictie raeckende. Over-sulcks en sullen niet alleen d'Ondersaeten somtijdts met den Biecht-vader spreken/ vraghen/ ende gehoorsaem zijn inde puncten haer conscientie ende gheestelijcken voort-gangh raeckende: maer oock d'Overste/ om de gherusthepdt haerder conscientie/ sal dickwils met een groote onderdanighepdt ende openhepdt handelen ende spreken van haer regeeringhe ende affairen/ niet alleen om dat sy gheen blinde slaghen en doe/ oft haer conscientie niet lichtelijck en quetse/ maer oock om met meerder profijt ende gheestelijcken voort-gangh haer Officie te bedienen. Dien-volghende leeren de HH. Vaders/ dat gheen Overste en sal wesen een bequaem instrument door het welck Godt een ander regeert; noch en sal ruste ende gheestelijck vermaeck vinden inde regeeringhe/ als sy niet ghehoorsaem en is/ ende goede correspondentie en houdt met haeren Biecht-vader ende hooghen Oversten. Nota.

HET XX. CAPITTEL.

Van de beteringhe der ghebreken.

OP dat dan alle dese dinghen onderhouden moghen worden; ende soo verre iet niet wel ghehouden en wordt, 't selve niet onachtsaeme-

saemelijck voor-by ghelaeten, maer ghebetert ende gheſtraft worde, ſtaet ſonderlinghe der Overſte toe, alſoo dat ſy aen-bringhe tot den Prieſter die over u lieden toe-ſicht heeft, het ghene haer maete oft krachten te boven gaet.

Uyt-legginghe van't XX. Capittel.

HEt Officie van d'Overſte en is niet alleen het Convent in't tijdelijck goedt te regeeren / maer oock wordt ſy gheſtelt in dit Capittel toe-ſienſter ende bewaerſter des Reghels / met deſe woorden: Op dat dan alle deſe dinghen onderhouden moghen worden, ſtaet ſonderlinghe der Overſten toe. Dien-volghende zijn alle Overſten ſchuldigh te beletten / beriſpen / ende ſtraffen de over-tredinghen des Reghels / Statuten / ende Cloosterlijcke manieren / in ſulcker voeghen dat ſy ſomtijdts oock wel doodt-ſonde konnen doen als ſy groote / jae oock kleyne dinghen oft over-tredinghen laeten in-breken / door de welcke de Cloosterlijcke diſciplijne oft obſervantie alleghskens ſoude komen te vervallen. Ick en ſeggh niet dat een Overſte alle daghelijckſche fauten oft kleyne over-tredinghen / die ſy weet oft ſiet / moet terſtont beriſpen; want ſulcks ſoude haer al te ſwaer vallen / ende odieus maecken / ende oock weſen teghen het ghemeyn ſpreeck-woordt: Die niet diſſimuleren en kan / en ſal gheen goede Overſte weſen. Maer ick ſeggh met den H. Gregorius, dat ſy met eteliicke moet diſſimuleren / eenighe verdraghen

Nota.

Paſt. p. 2. c. 10.

ghen tot op sijnen tijdt/ ende sommighe berispen ende straffen/ bysonderlijck als door die alleughskens een groote in-brake soude gheschieden teghen de Belosten / Reghel / ende Statuten.

Maer het is groote konste/ de vermaeninghen ende berispinghen soodanighlijck te doen datter profijt af-koome; want men siet dat d'Oversten niet soo seer odieus en maeckt als de berispinghen/ al ist dat die met discretie gheschieden. Over-sulcks leert den H. Gregorius hier in t'saemen te voeghen de soetigheydt met de rijpigheydt / upt-banninde de groote straffigheydt/ ende al te groot een kinderachtigheydt oft slappigheydt. Dien-volghende sullen d'Oversten daer toe ghebruycken hertelijcke ende saechtmoedighe woorden / ende treffelijcke ende swaere mine/ achter-laetende alle spijtighe / quetsende / ende verwijtende woorden/ sonder te maecken lupde ghetier oft roeringhen der handen. Den Samaritaen ghenas den ghequetsten met wijn ende olie. Luc. 10. Samaritaen is te seghghen / bewaerder oft toe-siender/ ende beteeckent d'Oversten/ verbonden zijnde te bewaeren ende te doen onderhouden den Reghel ende Statuten / ende de over-tredinghen te straffen in sulcker voeghen/ dat sy daer toe wijn met olie ghebruycken; den wijn bijt ende suybert/ ende de olie versoet ende gheneest.

Ten tweeden / om met discretie ende profijt te vermaenen / moet een Overste sich wel eerst informeren/ vernemende naer de saute / oft ghelijck het ghemeyn spreeck-woordt seght: Hoort oock d'ander partije spreken: ende dan daer toe kiesen bequamen tijdt / ende ghebruycken hertelijcke / rijpe / ende saechtmoedighe

moedighe woorden / sonder te betoonen al te groote eyghene sinnelijckheydt.

Boven desen middel van secrete oft particuliere berispinghen / sal d'Overste punctuelijck onderhouden het Capittel der ghebreken/ ghelijck 't inde Statuten in't langhe beschreven is / ende als dan niet alleen in't generael vermaenen / maer oock in't bysonder straffen de over-tredinghen / ghelijck daer ghecordonneert wordt. Dien-volghende / al magh een Overste buyten het Capittel dickmaels dissimuleren ende swijghen kleyne fauten / nochtans in't Capittel sal sy wat naulwer toe-sien/ niet daer toe spreckende spijtighe oft bittere woorden/ maer metter daedt de penitentien voor d'over-tredinghen gheschelt doen volbringhen ; saechtmoedigh zijnde inde woorden/ maer kloeckmoedigh met discretie in de daedt.

Noch eenen anderen middel hier toe dienende gheeft dit Capittel te kennen/ seggghende: Alsoo dat sy aen-bringhe tot den Priester, het ghene haer krachten te boven gaet. Dien-volghende/als de over-tredinghe ende mis-bruycken soo menighvuldigh ende groot/ ende niet ghebetert en worden door de vermaeninghen ende berispinghen van d'Oversten / soo salmen sulcks aen hoogher macht te kennen gheven / om dat die met ander ende swaerder middelen ende straffen souden belet ende verbetert worden.

Maer den alder-bequaemsten middel/ door den welcken het Officie der Oversten wel bedient/ ende de over-tredinghen belet worden/ is/ dat d'Oversten met wercken ende exempelen voren gaen / ende dat sy niet alleen met woorden ende vermaeninghen/ maer met een goedt

goedt exempel onderwijse. Dien-volghende seght aen hen den H. Dorotheus: Leert uwe Onderſaeten met woorden ende exempelen, maer alder-meeſt met exempelen. Den H. Ephrem ghetuyght/datter niet de Onderſaeten ſoo krachtigh en verweckt/ als het exempel der Oversten/ ende datter niet en is dat ſy ſullen ontſeggben te volbringhen/ als d'Oversten met hun exempel voren gaen.

Hugo Victorinus dit Capittel uyt-legghende/ waerſchouwt oock de Religieuſen/dat ſy niet qualijck en moghen nemen noch murmureren/ als ſy ſien dat de Oversten ſeer neerſtigh ende yverigh zijn om alle goede ordonnantien te doen onderhouden/ ende alle ghebreken te ſtraffen; want ſulcks hun Officie vereyſcht/ ende daerom hebben ſy hen Oversten verkoren: over-ſulcks een Religieuſe die niet vermaent oft veriſpt en wilt zijn/ en heeft gheen Overſte van doen. Ende voor de ghene die klaghen over de ſtraf hepdt van d'Oversten/ ſal dienen dit exempel gheſchiedt aen eenen goeden Religieus van deſen Reghel/ den welcken misnoeghen hebbende in ſijn Cloſter/ om dat ſijnen Pryor ſoo ſtraf was in't vermaenen ende veriſpen/ heeft verſocht ende verkreghen om te veranderen van Cloſter: maer den H. Joannes Baptiſta, tot wien deſen Religieus ſeer devoot was/ hem openbaerende/ heeft hem gheraeden te blijven onder de ſtraffe regeeringhe van deſen Pryor/ belovende dat ſulcks hem ſaligh ſoude weſen/ ende occaſie van groote verdienſten: ghelijck het oock gheſchiedt is; want den Religieus is korts daer naer/ op den Feeſt-dagh van den H. Joannes Baptiſta, ſeer devotelijck overleden. Inſghelijcks den Pryor naer een langh-

Ex vit. Erem. D. Aug.

duerighe sieckte oock stervende / heeft de saligheydt bekomen / om dat hy door syn nauwe vermaeninghen occasie hadde gheweest datter veel quaedts belet ende veel goedts in't Clooster gheschiedt was / ghelijck Godt daer naer gheopenbaert heeft. Over-sulcks en moghen de Religieusen gheen Oversten noch Biecht-vaders versteken / om dat sy hertelijck vermaenen ende straffen de overtredinghe der Reghelen ende Statuten / alhoe-wel dat de selve door te groote indiscretie wel konnen sondighen.

HET XXI. CAPITTEL.

Van het Officie der Overste.

MAer die u Overste is, en sal haer selven niet gheluckigh achten om de heerelijcke macht; maer om de dienende liefde. Voor de menschen sal sy boven u ghe-eert worden; voor Godt sal sy in vreese onderworpen zijn uwen voeten. Sy sal haer selven voor een-ieghelijcken gheven tot exempel der goede wercken. Sy sal de ongheruste straffen, de kleyn-moedighe troosten, de krancke verdraghen tot hen allegader lijdtsaem zijn. Sy sal gheerne ghestraft zijn, ende met achter-dencken straffen. Ende al

ist

iſt beyde van noode, nochtans ſal ſy meer ſoecken van u bemindt te zijn, dan ghevreeſt; peyſende altijdt dat ſy Godt voor u ſal rekeninghe gheven. Hierom te meer ghehoorſaem weſende ſuldy niet alleen uws ontfermen, maer oock haers: die onder u in ſoo veel meerder perijckel is, als ſy in hoogheren ſtaet leeft.

Uyt-legginghe van't XXI. Capittel.

TWee verſchepden bemerckinghen vallen op het Officie der Oberſten / ghelijck den Keghel in dit Capittel raeckt. D'eerſte met deſe woorden: Maer die u Overſte is, en ſal haer ſelven niet gheluckigh achten om de heerelijcke macht. Waer mede te kennen wordt gheghheven de ſwaerighepdt ende de perijckelen inde Oberhepdt te vinden; welcke conſidererende veel hepligbe ende verlichte zielen / hebben d'Oberhepdt gheſchouwt / ghewepghert / ende ontloopen / ghelijck gheeſtelijcke boecken int langhe bewijſen: andere oock Godtſoecknde zielen / ghewilligh d'Oberhepdt aen-nemende / zijn inde regeeringhe ſoo verandert / dat ſy van hun Godt-vruchtighepdt verhallende / verlozen zijn ghegaen; wiens figure gheweeſt heeft den Koninghh Saul, zijnde ſoo onbevleckt ende onnooſel voor de regeeringhe ghelijck een kindt van een jaer / ende inde regeeringhe ongheluckighlijck gheſtorven. Deſe ende veel andere exempelen ende redenen bedenckende den H. Chryſoſtomus,

seght rondt uyt/ datter luttel Oversten saligh worden. Dien-volghende en magh desen staet gheensins een Religieuse voor gheluckigh achten/ noch begheeren/ noch ghewilligh aennemen: doch als de ghehoorsaemheydt haer daer toe dwinght/ sal sy/ ghelijck den Reghel seght/ die bedienen/ niet om de heerlijcke macht, maer om de dienende liefde. Ghevende te kennen dat het Officie van d'Oversten seer verdienstigh is/ alst met een ghehoorsaemheydt aen-ghenomen/ ende met een oprechte liefde ende discretie bedient wordt. Om dit wel uyt te wercken vermaent alle Oversten den H. Apostel Paulus inden persoon van Timotheus: Let wel op u eyghen selven, ende op u leeringhe; want dit doende sult ghy u selven saligh maecken, ende die u hooren: ende dien-volghende soo sal een Overste voor al besorghen de saligheydt van haer eyghen ziele. Bysonderlijck versoeckt den Reghel/ dat sy Godt-vreesende zy ende oodtmoedigh/ als sy oock berispt wordt van hooghder macht: Voor Godt sal sy in vreese zijn onderworpen onder uwe voeten: achter-volghende de leeringhe Christi: Soo wie dat wilt onder u lieden de meeste worden, die zy u lieden dienaer; ende die onder u lieden wilt d'eerste wesen, die sal u lieder dienaer zijn: ghelijck den Sone des menschen niet ghekomen en is om ghedient te worden, maer om te dienen. Begheert iemandt te weten op wat maniere dat desen dienst moet gheschieden? soo volght inden Reghel: Sy sal haer selven gheven voor een-ieghelijck tot een exempel van goede wercken. Waer op Hugo seght: Ghelijck de Overste de andere Religieusen te boven gaen in eere ende hooghheydt/ alsus moeten sy oock haer te boven gaen in heyligheydt ende goedt exempel.

1. Tim. 4.

Matt. 20.

Chri-

Christus berispt de Phariseen / om dat sy veel vermaenden dat sy selve niet en onderhielden. Ende aen dese zijn te verghelijcken d'Oversten / de fauten berispende waer mede sy selve besmet zijn. D'Oversten moeten vermaenen gheljck Gedeon sijn soldaeten / seggende: 'T ghene dat ghy my siet doen, volght dat. Jud. 7.

Den Reghel ghebiedt bysonderlijck: Sy sal de ongheruste straffen. Dese woorden zijn ghenomen upt den H. Apostel Paulus. Over-sulcks sullen wy upt d'upt-leggers van dese plaet se seggen wie dese ongheruste zijn. Theophylactus verstaet door dese ongheruste / de ghene die gheen goede order oft reghel en houden / ghelijck Livius eenen ongherusten oft onghe-schickten soldaet noemt / die sijn order ende ghelet breeckt. Dese ongheruste dan betreckenen de Religieusen / de welcke de goede manieren des Convents breken / die 's morghens niet te Mettenen / inden dagh niet ten Choor / noch met d'andere niet en komen tot de Meditatie / ende beghceren te doen ende laeten / gaen ende spreken naer hun believe. Noch een ander soorte van menschen verstaet den H. Apostel Paulus door dese ongheruste / als hy schrijft: Wy hebben ghehoort datter onder u sommighe zijn die ongherustelijck wandelen, niet werckende, maer curieuselijck levende: 1. ad Thess. 5. 2. ad Thess. 3. de welcke het spreeck-huys meer beminnen als het werck-huys / ende liever ten Refter gaen als naer de Kercke / ende liever speeldaghen hebben als Feest-daghen. Doch Umbertus verstaet door dese ongheruste / die in haer selven gheen ruste vindende / ydel al willen wesen. De sulcke hebbende een knaghende conscientie / ende gheen ruste vindende in Godt / keeren hen tot de creaturen ende upt-

wendighe dinghen/ curieuselijck vernemende watter om gaet/ gheseydt ende gedaen wordt buyten ende binnen 't Clooster. Dese ghebiedt den Reghel dat de Overste niet alleen vermaenen en sal/ maer straffen met penitentien. Het waer te wenschen dat alle Oversten hen stelden om wel te letten op de conditien/ humeuren/ende bequaemheydt der Novitien/ ende dat sy gheene ghebreckelijcke in sinnen ende verstande/ noch traghe/ onghewilligh/ ende van ondiscrete conditien en ontfinghen/ ende dat sy de ghene die als bequaeme ontfanghen zijn/ met den eersten inde devotie ende verstervinghe wel oefenden. Insghelijcks seght oock den Reghel/ dat sy de kleynmoedighe trooste, de krancke verdraghe, ende lijdtsaemelijck wese tot een ieghelijck; ghelijck Paulus oock schrijft. Ende om dit wel te doen/ sal een Overste vernemen naer de conditie/ humeur/ ghesinthevdt/ ende ghestelteuisse van alle haer Ondersaeten/ ende sal maecken te weten/ niet te curieuselijck van een-iegelijck vraghende/ oft op yenighe lichtveerdighe suspicien voort-gaende/ maer met een wackere sorghe ende wakende discrete ooghe alle het ghene dat in't Clooster gheschiedt/ bysonderlijck de fauten/ ghebreken/ ende murmuratien/ om alsoo bequamelijck op sijnen tijdt de onghenuste te straffen/ de kleynmoedighe te troosten/ ende de krancke te verdraghen/ ende met een-ieghelijck patientie te hebben. Dien-volghende sullen considereren hun Clooster ghelijck een Gast-huys/ in't welck verscheyden ghebreckelijcke menschen zijn/ ende niet als eenen Hemel/ inden welcken anders gheen als Enghelen oft Heyligen en zijn. Oversulcks ghelijck eenen Medicijn besoeckende de

de sieckten in een Gast-huys / voor een yeder sulck een medicijne is ordonnerende/ ghelijck hy van doen heeft; aldus sal een Overste haer voeghen om aen een-ieghelijck te wesen ghelijck eenen Medicijn naer lichaem ende ziele. Baronius met meer andere treffelijcke Historie-Schrijvers/ ghetuygen dat den Oudt-vader Theodosius Abt van 690. Religieusen / dusdanighlijck beminde sijn Ondersaeten / ende beminde oock wiert van alle Religieusen / ghelijck eenen goeden vader van goede kinders. Boven dien / dat hy hen vermaende met sulcke soete / nochtans hertelijcke woorden / ende voor-ghingh met sulck een goedt exempel/ dat hy daerom seer hooghe van hen gheacht ende ghe-eert wierdt. Hy hadde een bysondere compassie met de kranckе / droevighe/ende sieckе/ in sulcker voeghen dat hy hen voor-quam / ende voor-sagh in alle yet ghene sy van doen hadden / met soete woorden ende een milde charitate. Ist hy aldien dat alle Oversten dit exempel believen te volghen/ ick voorseltere haer dat sy meer sullen bemindt ende ghe-eert worden als ghevreest. Bysonderlijck ist hy aldien dat sy een goede correspondentie houden met haer hooghер Oversten: insghelijcks oock aen haer Onderlinghen de affairen des Conbents somtijdts wat communiceren / aen-hoorende ende volghende somtijdts hunnen raedt ende redenen; want wie sal alsdan teghen d'Oversten oft haer ordonnantien murmureren als die ghegheven worden met den raedt ende voren-staen van d'Onderlinghen?

Peysende altijdts dat sy Godt voor u sal rekeninghe gheven. Wese woorden benauwen d'Oversten alder-meest/ ende verswaeren haer

Officie soodanighlijck/ dat veel zijnde in hun upterste/ ghewenscht hebben eenen simpelen Religieus/ sae de minste vande Religie gheweest te hebben. Pius V. Paus van Roomen/ seyde: Als ick simpel Religieus was/ alsdan was ick gherust/ ende hoopte seer wel van mijn saligheydt; Cardinael ghemaeckt/ begonst ick seer te vreesen; maer Paus zijnde/ ben ick by-nae wanhopende. Eenen Overste ligghende op sijn doodts-bedde/ ondervraeghde van sijnen Biecht-vader oft hy in gheen puncten ongherust en was? answoorde/ dat hy al het quaedt by hem ghedaen ghebiecht hadde: maer soo den Biecht-vader hem noch eens vraeghde oft hy niet ongherust en was inde onachtsaemheden/ versuymigheden van sijn Officie/ ende om het goedt dat hy hadde konnen doen ende niet en hadde ghedaen/maer versuymt? soo heeft hy swaerlijck versucht/ ende sijn schuldt moeten bekennen. Het is te vreesen/ dat veel Oversten die voor hun eyghen persoon wel leven/ een swaer oordeel sullen onderstaen om het quaedt dat sy in hun Ondersaeten niet naer hun upterste vermoghen belet/ ende om de deught die sy niet yverigh ghenoegh vervoordert en hebben. Thomas Cantipratanus verhaelt een schroomelijck exempel voor alle Oversten/ dat den duyvel bedwonghen zijnde door Godt/ aen eenen Predicant (in pijne zijnde wat hy inde vergaderinghe van veel gheestelijcke Oversten soude predicken) openbarende ghesepdt heeft: Wat zijt ghy besorght voor materie om voor dese Oversten te handelen? predickt hen/ dat de Princen der duysternisse doen bedancken de Princen vande H. Kercke/ dat is/ de gheestelijcke Oversten/ om dat sy

Lib. 12. c. 20. p. 9.

door

door hun onachtsaemheydt soo veel zielen / sae by-naer de gheheel wereldt laeten inde helle daelen ; want de helle wordt nu vervult met veele die verdoemt worden door de schuldt der Oversten. Dese ende meer andere perijkelen vallende op het Officie der Oversten / bedenckende den H. Vader Augustinus, versoeckt dat de Ondersaeten medelijden met hen hebbende / hunnen last verlichten met een ghewilligh ghehoorsaemheydt / seggende: Hierom te meer ghehoorsaem wesende, suldy niet alleen uws ontfermen, maer oock haers. Van ghelijcken versoeckt Paulus: Weest onderdanigh uwen Oversten / ende zijt henlieden onderworpen / want sy waken ghestadelijck / als die rekeninghe voor u zielen sullen gheven / op dat sy met blijdschap dat doen moghen ende niet suchtende. Het is seker dat de Godt-soecklende ende onderdanighe Religieusen den swaeren last der Oversten seer verlichten / ende hun eyghen saligheydt oock verseckeren. Godt gheve dat alle Ondersaeten soodanighlijck de gheboden ende goede raeden der Oversten soo wel volbringhen / dat sy elckanderen moghen met Paulus noemen: Mijn blijdschap / ende mijn croone / Amen.

HET XXII. CAPITTEL.

Van het onderhouden ende leſen des Reghels.

DE Heere gheve dat ghy alle dese dinghen met liefde houden moght, als lief-hebbers der gheestelijcker

lijcker schoonheydt ende wel-rieckende met den goeden reuck *Christi*, vande goede conversatie, niet als slaven onder de wet, maer als vrye onder de gratie gheſtelt. Ende op dat ghy u als in eenen spieghel in dit boecksken in-sien mooght; ende dat ghy door vergetentheydt niet en verroeckelooſt, soo sal-men't u eens ter weken leſen. Ende als ghy bevonden hebt dat ghy doet de dinghen die hier gheſchreven zijn, dancken den Heere, den milden ghever van alles goedts: maer als iemandt siet dat haer iet ghebreeckt, dat sy rouwe hebbe van 't ghene dat gheleden is, verhoede 't ghene noch gheſchieden mochte; biddende dat de ſchuldt vergheven worde, ende dat sy niet en worde gheleydt in bekoringhe. Amen.

Uyt-legginghe van't XXII. Capittel, ende Vermaeninghe om den Reghel wel te onderhouden.

Eccles. 44. DEn Wijſe-man looſt sijne Voor-vaders om dat sy lief-hebbers ende seer toe-ghedaen hebben gheweest der gheeſtelijcker ſchoonheydt. Insghelijcks ſouden wy hier konnen prijſen veel Religieuſen die seer heyligh

ligh onder desen Reghel gheleeft / ende bemindt hebben de schoonheydt van haer ziele / ende in uytwendighe conversatie seer punctueel hebben gheweest om alle de puncten des Reghels te onderhouden. Doch wy sullen lieber wenschen met den H. Vader Augustinus, dat den Heere gheve dat alle Religieusen van deser Oyder / alle dese dinghen ende puncten des Reghels ghewilligh ende met liefde volbringhen / eleanderen met den goeden reuck Christi, oft met een goedt exempel daer toe verwerckende / niet als slaven, oft niet als ghedwonghen / maer als ghewillighe slaven, niet uyt vreese / maer door de gratie ende liefde Godts daer toe aen-ghedreven zijnde. Dienvolghende begheert den H. Vader in dit Capittel twee groote puncten: Voor eerst / dat men desen Reghel in alle sijn puncten onderhoude ende lese: Ten tweeden / dat sulcks gheschiede met ghewillighheydt ende uyt een puere liefde tot Godt. Den H. Joannes in't Boeck der Openbaeringhen / berispt den Bisschop van Sardes met dese woorden: Ick bevinde dat uwe wercken niet volkomen ende vol en zijn voor mijnen Godt. Ick vreese dat Godt Almachtigh het selve in't leste oordeel sal seghen aen veel Religieusen / tot hunne groote beschaemthevdt; want al hebben sy veel penitien / versterbinghen / vasten / ende ghebeden ghedaen / nochtans hun wercken en hebben niet volkomen gheweest; want sy noch etteliicke puncten over-treden / oft niet behoorlijck onderhouden en hebben / naer het uytwijsen des Reghels. Dien-volghende op hen past de sententie vanden H. Apostel Jacobus: Soo wie gheneel den Wet onderhoudt, ende misdoet in een punct, die is schuldigh gheworden van alle,

Apoc. c. 3.

Cap. 2.

alle, ende de reste en sal hem niet veel baeten. Den gheleerden Haymo, met andere uyt-legghers / segghen dat de wercken vanden Bisschop van Sardes niet vol en waeren / om dat die niet en geschiedden uyt een oprechte liefde ende met een rechte intentie: over-sulcks sijn wercken mochten goedt schijnen voor d'ooghen der menschen/ doch niet voor d'ooghen Godts. Ende aldus dit oock verstaende / vreese ick dat veel swaere oeffeninghen der Religieusen verliesen sullen haer verdiensten/ by faute dat die niet ghedaen en zijn uyt de liefde ende charitate. Over-sulcks versoecke ick met den H. Augustinus, dat alle Religieusen van desen Reghel naer hun uyterste vermoghen alle hun wercken volkomelijck ende verdienstigh volbringhen/ onderhoudende alle de puncten des Reghels met een rechte intentie / om dat Godt sulcks aenghenaem is ende wel-behaeghende. Om dit wel in practijcke te stellen begheert den H. Vader Augustinus, dat ghy u als in eenen spieghel in dit boecksken soudt in-sien. Den H. Apostel Jacobus, verghelijckende het Woordt Godts by eenen spieghel/ gheeft te kennen/ dat sommighe dat aen-hoorende vergheleken worden by den man die het aensicht sijnder gheboorten aen-siet in eenen spieghel; want hy heeft sy selven aen-sien, ende hy is wegh ghegaen, ende terstont heeft hy vergheten hoedanigh hy gheweest heeft. Bemerckt hier op / dat eenen man anders den spieghel ghebruyckt als een curieuse vrouwe; want sulck een vrouwe hebbende door den spieghel ghemerckt eenighe vlecke in haer aensicht oft kleederen/ sal terstont die afwasschen oft weyren: maer den man/ al siet hy wat dat hem mis-staet / hy en is niet besorght

Cap. 1.

soyght om sulcks te verbeteren. Den H. Vader Augustinus begheert dat sijn Religieusen desen Reghel ghebruycken als de curieuse Jongh-vrouwen den spieghel/ende dien dickmaels lesende oft hoorende / bedencken oft sy den selven behoorelijck onderhouden/ende bevindende eenighe vlecke oft over-tredinghe/ dat-men die terstont verbetere. Over-sulcks versoecke ick op alle Oversten ende Religieusen / dat sy ontrent de vier Hoogh-tijden eens door-lesen dese voor-gaende Uyt-legginghe. Veel Religieusen zijn begheerigh om somtijdts in't jaer hen te vertrecken inde eenigheydt / ende om aldaer bysondere oeffeninghen te doen; ick versoecke dat sy hier toe ghebruycken desen spieghel/ naer den sin vanden H. Vader Augustinus, ende dat sy lesende op elck punct / ondersoecken hun conscientie oft sy het selve op een volkomen maniere onderhouden; bevinden sy dat jae / dat sy daer over bedancken den Heere / den milden ghever van alles goedts; maer bevindende eenighe fauten oft over-tredinghen / sullen/ over die een volmaeckt leedt-wesen verweckt hebbende/ die verbeteren / ende bidden Godt dat hy haer de schuldt verghève / ende bewaere met sijn Goddelijcke gratie van niet meer door eenighe bekoringhe / onachtsaemheydt / oft quade ghewoonte noch eens inde selve te vallen. De vermaeninghe vanden Wijse-man dient eyghentlijck op de Religieusen: Onderhoudt den Wet ende den raedt, ende sy sullen aen u ziele gheven het eeuwigh leven. Prov. 23. De Religieusen zijn schuldigh voor al / de ghemeyne Wet Christi van het nieuwe Testament te volbringhen; doch hier mede en konnen sy de saligheydt niet bekomen/ oft 't ten is dat sy daer by voeghen

voeghen de Evangelische raeden inden Reghel uyt-gheleyt / ende van hen ghewilligh-
Lib.3.dial. c.16. lijck belooft. Den Paus Gregorius schrijft / dat den H. Benedictus verstaen hebbende dat den Religieus Martius inde woestijne op den bergh met een yseren keten sijnen voet vast ghemaeckt hadde aen een steen-rotse / om dat hy in sijn goedt voor-nemen vast soude vol-herden / heeft hem doen segghen door eenen anderen Monick: O Martius, ist by aldien dat ghy eenen dienaer Godts zijt / soo en moeten u gheen ysere ketenen vast binden in u heyligh voor-nemen / maer de liefde Christi. 'T welck Martius hoorende / heeft sijn keten verandert / ende heeft door de ghewillighe liefde inde woestijne / ende op den bergh blijven woonen / veel heyligher als van te vooren. Aen alle Religieusen / de welcke naer hun vocatie onderhouden de gheboden ende den Reghel uyt vreese van straffe / oft traegh ende onghewilligh zijn / segghe ick met den Heylighen Benedictus: Begheeren sy oprechte dienaeressen Godts te wesen / ende volkomen Religieusen van desen Reghel / dat sy de traeghheydt in de ghewilligheydt / ende de vreese in de liefde schuldigh zijn te veranderen / ende aldus sullen oock alle swaerigheden veranderen in soetigheydt ende verdiensten.

Ick sluyte met de hondert ende vier-en-viertigh duysent Maeghden / de welcke den
Apoc. 14. Heylighen Ioannes in een visioen sagh op den bergh van Sion by het Lammeken / singhende op haer Cytheren / ende spelende eenen nieuwen Lof sangh / met een soet accordt ende melodije. Het schijnt wonder te zijn dat soo veel stemmen maeckten soo soet

een

een Musijcke / daer somtijdts ses oft acht stemmen t' saemen singhende saelen ende discorderen / bysonderlijck in een nieuw Musijcke oft Tof-sangh. Maer bemerckt dat de Schrifture seydt / dat elcke Maghet speelde op haer eyghen Cythere / ende bekommert was met op haer selven te letten / ende om haer eyghen partije wel te singhen ende te spelen / ende niet met eens anders partije.

O Religieusen! ghy-lieden verwacht met dese HH. Maeghden gheloont ende inde glorie verheven te zijn boven veel andere / ist by aldien dat ghy volkomelijck onderhoudt het ghene ghy aen Godt ende u Oversten belooft hebt. Maer om sulcks wel uyt te wercken / soo sult ghy volghen de maniere van de HH. Maeghden / ende op u selven wel lettende / devoir doen om uwe verbinteniſſen volkomelijck te volbringhen: ghy en sult u niet ontstellen om het ghene dat u Mede-suster doet / noch murmureren teghen de wercken van uwe Overste; maer een-ieghelijck sal sijn personagie wel soecken te spelen. D'Oversten sullen hen pooghen om op sulck een volkomen maniere hun Officie te bedienen / ende d'Ondersaeten om hen dusdanighlijck te eeren / beminnen / ende obedieren / ghelijck wy hier voozen uyt den Reghel aen-ghewesen hebben; ende ick belove aen hen ghelijck den Heylighen Augustinus beloofde aen den Heylighen Norbertus, ghevende in een visioen aen hem synen Reghel: Siet ghy hebt ontfaen den Reghel die ick ghescheven hebbe; ist by aldien dat uwe Mede-broeders (ende mijne Sonen) behoorelijck dien

onderhouden / sy sullen gheruſt ende gheluckelyck staen in't leste oordeel. Oste wel sluytende met Paulus, segghe ick: Soo wie desen Reghel volghen / vrede sy op die / barmhertigheydt / ende glorie. De gratie ons Heeren Iesu Christi sy met uwen gheest / Amen.

EEN

EEN KORTE
ENDE
CLAERE MANIERE
ONDERWYSENDE
DE RELIGIEUSEN

Hoedanighlijck sy hunne ordinarie, ende oock daghelijcksche Oeffeninghen sullen volkomelijck schicken ende volbringhen naer den Reghel, Statuten, ende de loffelijcke Costuyme vande Godt-soeckende zielen.

DE Gheestelijcke Bruydt der Sanghen/ loffelijck verhaelende de sonstighe weldaeden die sy van haeren Bruydegom ontfanghen hadde/ seght: Mijnen Beminden heeft my geleydt inden wijn-kelder, ende de charitate in my wel gheschickt, oft ghestelt met een goede orden. Cant. 2.

Door welcke wijn-kelder de HH Vaders verstaen het Huys der wijshepdt/ oft de H Kercke/ oft Clooster / inde welcke de Godt-vruchtighe zielen bekomen de kennisse Godts/ oft het gheloove/ hope ende liefde/ ende verstaen waerom dat sy ghelooven/ waer op dat sy hopen / ende waer in de puere liefde gheleghen is. De Bruydt dan en segdt niet alleen dat Anselm. Theod. Orig.

Godt haer in-ghestort heeft de charitate/door de welcke dat haer ziele ghesuyvert is van alle sonden / ende verciert met goede affectien ende beghеerten; maer boven dien / seght: Godt heeft my dese liefde ghegheven / ende dat om dat ick die ghebruycken sonde inde upt-werckinghe van alle myn oeffeninghen: ghelijck te kennen gheven de woorden vanden Hebreeuschen text / maeckende desen sin: Godt heeft my ghestelt om te dienen onder den standaert der liefde; het welck ghe schiedt als de ziele alle haere wercken aen-neemt oft upt-werckt / upt een puere liefde tot Godt / ende in alles de charitate volght / ghelijck eenen soldaet sijn bendel. Maer ghelijck eenen soldaet onder sijn bendel teh strijde gaende/ goede orden moet houden/ jae ghelijck bysonderlijck de kracht van eenen Legher ghelegghen is in een goede schickinghe ende orden der soldaeten: aldus oock al den voort-gangh ende het profijt der ghener die dienen onder den standaert der charitate/hanght aen de bequame schickinghe ende ordē/met de welcke sy al haer oeffeninghen volbringhen. Oversulcks seght onsen text seer wel: Hy heeft de liefde in my gheschickt. Een Godt-soeckende ziele dan moet voor al door de wercken der penitentien bekomen de charitate / ende met dese mede-werckende/ mortificeren alle quade gheneghentheden/ ende weder-staen alle tentatien / ende boven dien/ devoir doen om alle haer Godt-vruchtighe oeffeninghen volkomentlijck ende op sijnen bequamen tijdt te volbringhen / achter-volghende den Reghel/ Statuten/ ende loffelijcke manieren des Conbents.

Bysonderlijck moet regard ghenomen worden

wozden op den tijdt vanden mozghen-stondt/ ende vanden avondt / om dat aen dese twee alder-meest hanght: aen den mozghen-stondt/ om den dagh wel te beghinnen: ende aen den avondt / om niet alleen den dagh wel te slupten / maer oock om den nacht wel over te bringhen / ende des ander daeghs noch eens wel te beghinnen. Over-sulcks heeft-men dickmael by experientie bevonden / dat de ghene die 's mozghens vroegh wel beghinnen ende hun mozghen-ghebedt onderhouden / heel den dagh over-ghebzocht hebben met een groote ruste des herten / ende met peys met hunnen naesten. Ter contrarien / dat die ghene die den tijdt van 's mozghens verquisten met slaepen / ledighepdt / ofte ydelheydt/ de reste vanden tijdt luttel profijt ghedaen / jae schadelijck ende moeyelijck gheweest hebben aen hen eyghen selven ende aen hunnen naesten; om het welck te schouwen/ soo moet-men devoir doen dat-men 's mozghens altijdt op een ghesette ure op-stae/ sijn eerste ghepeysen Godt op-offere / ende sijn gheestelijck Ghebedt oft Meditatie op den ghestelden tijdt wel volbringhen: want Godt Almachtigh in't oude Testament heeft aen de kinderen van Israel gheboden / dat sy alle hun eerste ghebozenen aen hem souden ghegheven oft op-offeren: de welcke beteeckenen d'eerste ghepeysen ende wercken met de welcke wp den dagh beghinnen / ghelijck de uytleggheys leeren. Bysonderlijck gheeft desen raedt den H. Bonaventura, als hy seght: Alsoo haest als ghy wacker wordt, keert voor al u herte tot Godt, werpende alle d'ydele ende quade ghedachten, met de welcke den duyvel u herte wilt voor-komen, ende aen-neemt goede ende Godt-

Exod. 13.

Tract. de int. homin. p. 1. c. 4.

vruchtighe bekommernissen: ende ick versekere u/ dat ghy den geheelen dagh veel profijtigher over-bringhen sult.

Op dit punct moet seer wel ghelet worden/
Grad.21. om dat Ioannes Climachus leert/ datter sommighe duyvels *Præcursores* ofte Voor-loopers genoemt worden/ om dat hun officie is/ 's morghens vroegh den mensch te voor-komen met ydele ende quade ghedachten / om alsoo met den eersten possessie te nemen in't herte van den mensch. Teghen dit bedrogh sal de minnende ziele arbeyden dat sy den duyvel verrasche / haer met den eersten bekommerende met Godt/ versoeckende sijn gratie met ghebeden ende aspiratien om gheheel dien dagh wel over te bringhen.

Om dit te vervoorderen hebben somtijdts de goede Enghels bewaerders eenighe devote zielen 's morghens op een seker ure op-gheweckt / ende vermaent om haer herte tot Godt te stieren; ende oock als het somtijdts gheschiedde dat dese gheweckte zielen niet terstont op-ghestaen en zijn / maer wat bleven ligghen oft luyarden in't bedde / den Enghel betoonde dat sulcks hem seer mis-haeghde; al het welck niet en soude gheschiedt hebben / 'ten waere dat het Godt seer aenghenaem/ ende aen den mensch seer profijtigh waere / dat-men van 's morghens d'eerste ghepeysen Godt op-offert.

Om oock andere redenen moet een devote ziele regard nemen op den avondt / om dat als-dan moet gheschieden het Examen der conscientie/ het Ghebedt / ende bereedt ghemaeckt ende ghelesen de materie dienende tot de Meditatie van 's anderdaeghs. Daer by moet seer nauw waer-ghenomen worden/

dat-

dat-men ten gheſetten tijde / oft op een ſeker bequame ure / ſlaepen gaet ; want aen deſe puncten hanght de gherusthepdt om wel te ſlaepen / ende om ghemackelijck 's morghens op te ſtaen. Over-ſulcks ick houde voor-ſeker / dat een gheeſtelijck perſoon gheenen gherusten ſlaep bekomen en kan / 'ten zy dat hy hem te voren voor het Examen der conſcientie met Godt verſoent heeft / noch ock eenen vermaeckelijcken dagheraet ghenieten en ſal / 'ten zy dat hy des avondts op de voorſeyde maniere ſlaepen gae.

Om dit al wel in practijcke te ſtellen / ſullen alle devote zielen haer laeten voor-ſtaen / dat het gheeſtelijck leven moet upt-ghewerckt worden ghelijck men maeckt een keten van veel ſchakelen daer den eenen ſchakel den anderen volght ; Alsus behoort-men ock de daghelijckſche goede oeffeninghen ſoo te ſchicken / dat d'een naer d'ander ghedaen worde / ende dat-men van d'eerſte die-men 's morghens beghint niet ledigh en zy / oft tijdt en verquiſte / tot dat des avondts de keten der deughden volmaeckt is.

'Smorghens vroegh dan / o Beminde / als wanneer ghy gheweckt wordt / laet u voor-ſtaen dat uwen Enghel bewaerder teghen u ſeght (ghelijck aen den H. Apoſtel Petrus inde ghevanghenisſe zijnde van Herodes :) Staet raſſelijck op : 't welck terſtont waer-nemende / en wilt niet luyaerden / noch eenighe excuſe ſoecken om te blijven ligghen / om dies-wille misſchien dat het koudt is / oft om dat ghy niet wel gheſlaepen en hebt / maer ghelijck vanden Enghel vermaent zijnde / op te ſtaen / ende op den ſelven dagh Godt Almachtigh wel te gaen dienen / aen-neemt deſe ver-

Act. 12.

maeninghe/ ende keerende u herte tot Godt/
Psal. seght met David: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.* Mijnen Heere ende Godt/ mijn herte/ lichaem/ ende ziele is bereydt om u te dienen/ veel beter als ick tot nu toe ghedaen hebbe: dien-volghende/ om sulcks te volbringhen sal ick op-staen/ ende dese penitentie met een blijtigheydt aen-nemen tot uwer eere/ende voldoeninghe der zielen des Vagheviers. Ende beghinnende u te kleeden/maeckt een teecken des H. Cruys/ ende bekommert u met te lesen eenen Pater noster &c. ofte Veni Creator, Miserere, oft Te Deum laudamus &c. oft een Letanie: ende ghekleedt zijnde/ valt op u knien/ ende aen-roept de heylighe Dryvuldigheydt/ seggende: Pater de cœlis Deus &c. ende bedanckende Godt Almachtigh/ de H. Maghet Maria, ende den Enghel bewaerder van alle de weldaeden/ ende besonderlijck dat gij den nacht wel ghepasseert ende tot den dagh ghekomen zijt; ende tot danckbaerheydt op-offert u selven in alles u te voeghen naer sijnen Goddelijcken wille/ versoeckende daer toe sijn gratie met eenigh devoot Ghebedt daer toe ghekosen/ 't zy Te Deum laudamus, oft Pater noster dry-mael/ ende eens Credo, schickende inden Goddelijcken dienst 't ghene in't Ghebedt nae-volghende hyeder ende beter sulcks te voldoen.

Over-sulcks als de clocke op-luydt om ter Kercken te gaen/ soo ghewent u te seggen in u herte met de dry Coninghen de Sterre
Matth. 2. siende: Dit is het teecken des grooten Coninghs, laet ons ras gaen om hem gaven op te offeren ende t'aen-bidden: ende aldus gaende naer de Kercke/ u sinnen vergaderende ende u herte tot Godt keerende/ seght: O mijnen Heere

ende

ende Godt / ick wil gaen leſen mijn Ghetijden / ende mijn ghebeden ſtorten tot uwer meerder eere ende glorie / bpſonderlijck om u te bedancken ende te loven van alle uwe weldaeden / ende om te verſoecken de gratie om u beter te dienen / ende vereenighende mijn ghebeden met het lijden van Chriſtus Ieſus mijnen Saligh-maecker ghebenedijdt / ben ick u het ſelve op-offerende. Daer bp oock aen-roept ende ſchickt u ghebeden ter eeren vande H. Maghet Maria, ende u andere Patroonen / ende beghint u Ghetijden oft ghebeden met aendachtighepdt ende devotie / ende wel letende op de woorden die ghp leeſt oft uptſpreeckt / wachtende u van te ras oft te ſeer haeſtigh te leſen / verbeeldende u een mpſterie vande Paſſie oft Menſch-wordinghe Chriſti; oft onderhoudt alleen het ghene dat den devoten Thomas à Kempis raedt aen alle die beſich zijn met leſen oft bidden: Zijt ghedachtigh het kribbeken daer het kindeken Ieſus in-gheleghen / oft het Crupg daer hp aen-ghehanghen heeft / ende laet u voor-ſtaen al oft ghp voor het Crupg oft kribbeken waert biddende oft ſinghende / ofte wel bemerckt hem als nu ſittende ter rechter handt ſijns Vaders inden Hemel / ende dat ghp in ſijn tegenwoordighepdt u devotie doet / ende ondertuſſchen keert u herte naer hem / ververſcht u intentie / oft verweckt eenighe goede affectie. De diſc. clauſt. c. 8.

Dien-volghende voor een goede berepdinghe en is niet ghenoegh dat-men naer de Kercke gaet / oft op ſijn knien valt / oft een Crupg maeckt / maer ſp berepſcht ten minſten dat-men pepſt met wie oft aen wie dat-men gaet ſpreken / oft handelen / ſijn intentie

rechte / ende het Ghebedt vereenighe met de verdienſten Chriſti Ieſu. Over-ſulcks voor alle ghebeden ſtelt u inde teghenwoordigh-heydt Godts / voor-ſeker gheloovende dat hy u teghenwoordigh zijnde / aenſiet / tot den welcken u herte keerende laet u voor-ſtaen dat het hem ſeer aen-ghenaem is dat ghy met ſulcken Ghebedt oft Ghetijden hem gaet dancken / loven / ende aen-bidden ; daerom recht u intentie van ſulcks te gaen doen / om dat het Godt aldus belieft ende ſtreckt tot ſijnder eere ende glorie / ende vereenight u ghebedt met de verdienſten Chriſti, verſoeckende daer toe de gratie Godts / de voor-ſpraecke der H. Maghet Maria ende van andere Patroonen / ende beghint dan u Ghebedt / ghelijck gheſtelt zijnde voor het kribbeken oft Cruys Chriſti, oft ghelijck veel practiſeren / leeſt elck Ghetijde oft Ghebedt met de verbeeldinghe van een myſterie uyt de Paſſie Chriſti, ghelijck leſende de Metten / ghedenckt het ghene in't hofken gheſchiedt is / ende hoe Chriſtus ghevanghen ende ghebonden gheleydt is tot den Prieſter Annas &c. ondertuſſchen uwe intentie ververſchende / oft eenighe affectie verwerckende / oft biddende om eenighe gratie.

Om dies-wille dat naer de Ghetijden ſomtijdts volght de Meditatie ofte gheeſtelijck Ghebedt / ende in ander plaetſen het Sacrificie der Miſſen / ende ſomtijdts ock de Communie / ſoo is het van noode dat een devote ziele wel gheinſtrueert zy ende voorſien van een Godtvruchtighe modelle / op de welcke dat ſy deſe dry principaele oeffeninghen van devotie behoorde uyt te wercken / wiens profijt hanght principaelijck aen de bereydinghe. Over-ſulcks / tot de Meditatie / Communie / ende

ende Biechte / is de bereydinghe soo noodtsaeckelijck / dat naer advenant van dien de gheestelijcke vruchten daer van ghenoten worden.

Maer aen-gaende de Meditatie / die op synen ghestelden tijdt moet ghehouden worden / 't zy eens oft twee-maels 's daeghs / oft voor andere die den tijdt niet en hebben op Sondaghen ende Heyligh-daghen / soo moet-men hebben een devoot boecksken in't welck de Meditatien gheschreven staen / met de maniere van dien / uyt de welcke dat-men thien oft vierthien moet kiesen / daer-men devotie in vindt alder-meest uyt het Leven ende Passie Christi, oft vande vier uytersten / dienende om ghemeynlijck die te ghebruycken / op dese maniere:

Voor eerst sal-men des avondts te voren de materie der Meditatie bereydt maecken / ende soo wel lesen dat-men die onthoude.

Ten tweeden / de ure der Meditatie ghekomen zijnde / moet voren gaen de ghewoonelijcke preparatie tot het Ghebedt / op de maniere van hier voren / oft een andere.

Ten derden / om het Ghebedt te beghinnen ende te vervolghen / men moet ghebruycken sijn memorie / verstandt / ende wille. De memorie en moet de ziele niet alleen ghedachtigh maecken Godt oft Iesus Christus, maer oock het mysterie oft materie der Meditatie / met alle de circumstantien ende puncten / ghelijck de selve des avondts te voren daer toe verkoren ende ghelesen was. Met het verstandt beghint dan de ziele te considereren / eerst het mysterie naer de letter oft te letten op het ghene dat Christus in't selve geleden heeft / ende alsdan beghinnen te over-peysen eenighe

ghe devote circumstantien oft beweegh-redenen alder-bequaemst zijnde om de ziele te verwecken / ghelijck: Wat hy lijdt? wie dat daer lijdt? oft waerom hy lijdt? &c. Ende sulcks moet soo langhe gheschieden tot dat den wille beweeght wordt / ende met stade / stilte / ende aendachtigheydt / her-knauwende het ghene dat den wille alder-meest kan helpen oft beweghen; ende alsoo haest als den wille beweeght is tot goede begheerten oft affectien / soo laet de ziele den wille voortgaen ende blijven in dese affectien alsoo langhe als de beweginghe duert / die welcke kan lichtelijck onderhouden worden met de selve consideratie noch eens te her-haelen / ende de selve affectien noch eens te verwecken. Alsoo haest als den wille verslauwt / moet het verstandt wederom by-bringhen andere considératien oft beweegh-redenen om den wille noch eens te ontsteken tot de liefde / leedtwesen over de sonden / resignatie / danckbaerheydt / oft andere affectien ende propoosten. Maer in't leste moeter by-ghevoeght worden een propoost van een particuliere deught voor dien dagh te oeffenen / oft van te versterven een particuliere faute / waer naer volght een petitie niet alleen met woorden / maer alder-meest met d'affectien / versoeckende gratie daer toe van Godt / ende de voor-spraecke vande H. Maghet Maria, ende andere Patroonen: al het welck seer lichtelijck ende langhduerigh onderhouden kan worden / als-men in't mediteren somtijdts sy selven / somtijdts Christum Jesum aen-spreeckt / ende oock laet sy selven voor-staen dat Christus ons vermaent oft op ons iet begheert.

Die dese practijcke niet en kan volghen

van

van buyten/ sal moghen met hem nemen den boeck inden welcken de Meditatie gheschreven staet / ende alsdan die lesen traegh/ ende met aendachtighepdt/ ende op elck punct wat pauseren ende pepsen / om de affectien ende propoosten te verwecken die daer in beschreven staen. Kan dit / o beminde / door u niet gheschieden/ soo volght de maniere vande H. Theresia , die haer verbeelde teghenwoordigh te zijn op de plaetse daer Christus was lijdende / naer het inhoudt van het mysterie daer sy op mediteerde/ ende considererende alleen het ghene dat Christus in't selve mysterie was lijdende; ende sonder te ondersoecken wie dat daer lijdde/oft door wie: oft sonder andere bemerckinghen / liet sy haer voor-staen dat Christus haer met droefheydt aensagh om haer sauten/ sonden/ende ondanckbaerheydt; ende alsdan keerde sy haer tot Christum, verweckte een berouw van haer sonden / ende badt om verghiffenisse: daer naer liet sy haer voor-staen dat Christus haer aen-sprack/ ende seyde: Dit lijde ick al om de liefde van u/wat hebt ghy voor my ghedaen? oft wat wilt ghy nu voort-aen voor my doen? Hier door wierdt sy beweeght om Christum te bedancken over sijn barmhertighepdt ende liefde/ende maeckte al veel goede propoosten van beter ende volmaeckter te leven. Ten derden / liet sy haer voor-staen dat Christus daer mede te vreden was / ende dat hy op haer met een blijde aensicht versochte de oefeninghe van een particuliere deught oft de mortificatie van een saute / ende het selve om de liefde Godts aen-nemende / voeght daer by de petitie; al het welck seer lichtelijck ende profijtigh naer-ghevolght kan worden van alle devote

zielen/

zielen / sonder veel imaginatien oft verbeeldinghen.

Als ghy gaet oft gheroepen wordt om Misse te hooren / soo sult u laeten voor-staen / dat ghy gaet teghenwoordigh zijn in een actie oft goedt werck / meer aenghenaem wesende aen Godt oft aen de H. Dryvuldighepdt als eenigh ander oeffeninghen die van den mensch gheschieden kan: over-sulcks u daer over verblijdende / sult verwecken een begheerte om met een devotie de selve te aenhooren / ende stellende u inde teghenwoordighepdt Godts / ghelijck wy te vooren gheseydt hebben / sult rechten u intentie / dat ghy de selve wilt devoteliick doen om Godt te behaeghen ende te vereeren met het Sacrificie / ende ock ter eeren vande H. Maghet Maria, ende andere Patroonen / ende tot profijt van uwe ziele oft andere / ende alsoo beghinnen u besich te houden met het lesen van het vooren / hoepken / oft andere devote ghebeden / oft mediteren op de principaele mysterien oft ceremonien der Misse tot de Consecratie.

Maer dit ghedaen zijnde / sult met een levende gheloove ghelooven dat uwen Heere ende Godt Christus Iesus, Godt ende mensch / ende uwen Salighmaecker teghenwoordigh is onder de ghedaente van broodt / ende naer de Consecratie ock vanden Kelck onder de ghedaente vanden wijn / ende den selven Heere ende Godt met een groote eerbiedinghe aenbidden. Ten tweeden / ghy sult met den Priester / ofte door de handen vanden Priester / het selve Sacrificie op-offeren aen de H. Dryvuldighepdt / tot een bekentenisse oft belijdenisse van haer Goddelijcke Majesteyt ende Souveraine heerschappije die hy heeft over u / ende alle

alle creaturen / ende tot loſ ende eere vande H. Drypuldigheydt. Ten derden / tot een danck-segghinghe van alle de weldaeden die wy van Godt ghenoten hebben / principael dooz het lyden ende Sacrificie des Cruys. Ten vierden / tot een verſoeninghe van uwe ſonden / verkryghen van nieuwe weldaeden dooz u oft dooz andere perſoonen naer uwe beliefte / 't zy levende oft doode.

Dit ghedaen zynde / maeckt u bereydt om gheeſtelyck te communiceren / oft verweckt een gheeſtelycke begheerte om Chriſtum in't H. Sacrament te ontfanghen. Maer conſidererende dat het u alſ-dan niet toe-ghelaeten en is / ende oock dat ghy het ſelve niet weerdigh en zyt / maeckt u even-wel daer toe bereydt met te verwecken een liefde ende een acte van een berouw upt liefde / ende verſoeckt daer naer van Chriſtus dat hy u deelachtigh maecke van de vruchten der H. Communie / u verſtandt verlichtende / ende uwen wille ontſtekende ende verſterckende / ende ick hope dat het aldus gheſchieden ſal / ende houdt u de reſte vande Miſſe bekommert met goede ghebeden.

Om dies-wille dat d'oeffeninghen van een gheeſtelyck perſoon niet alleen inde Kercke en moeten gheſchieden / oft om dies-wille dat het upt den Hemel ghecommandeert wierdt aen alle Religieuſen inden perſoon van Sinte Antonius, dat naer de devotie der ghebeden / ſoude volghen de werckinghe der handen oft oeffeninghen der ghehoorſaemheydt / ſoo laet u dooz-ſtaen dat den Enghel Godts ghebiedt ghelyck aen Antonius naer ſyn Ghebedt: Manibus labora; Begheeft u tot het werck der handen / oft tot het upt-wercken der ghe-

hooz-

hoorsaemheydt / ende beghint met een puere intentie sulcks te volbringhen om de liefde Godts./ oft om dat het Godt alsoo behaeght ende aenghenaem is / ende verweckt in u een begheerte om 't selve wel te doen / ende versoeckt daer toe met een aspiratie ofte schiedtghebedeken de gratie Godts/seghghende: Deus in adjutorium meum intende : Domine ad adjuvandum me festina. Ende beghinnende / soo voeght daer toe alle u krachten daer toe dienende met aendachtighheydt / neerstighheydt / ende blijtighheydt / ende ververscht sonrijdts u intentie als het werck langhe duert. Dese intentie moet aldus verweckt ende ververscht worden voor alle wercken des daeghs. Oversulcks/om alle dese oeffeninghen perfectelijck te volbringhen/ ist seer profijtigh dat de ziele haer ghewent maecke altijdt te wandelen inde teghenwoordighheydt Godts/ ende met een levende acte van het Geloove/vastelijck haer facte voor-staen dat Godt haer over al ende altijdt teghenwoordigh is / ende tot het binnenste ghedurighlijck aen-siet/ ende met sijn ooghen tot haer ghekeert blijft: door welcke consideratie de ziele lichtelijck sal verweckt worden om op alle haer ghepeysen/woorden/ ende wercken wel te letten / ende om alle goede wercken te beghinnen met een rechte intentie om Godt alleen daer in te behaeghen ende die upt te wercken met een blijtighheydt ende aendachtighheydt : ten anderen oock sal sy haer wachten dat sy niet en doe dat onweerdigh is voor Godt/ oft hem mis-haeghe.

Insghelijcks moet d'intentie gherecht worden voor het eten ende drincken/ ghelijck den
1.Cor.10. Apostel Paulus belast / 't zy ghy-lieden eet, 't zy dat ghy drinckt, oft iet anders doet/doet het al

ter

ter glorien Godts. Hier in sal-men oock volghen het exempel vanden H. Vader Augustinus, bekennende dat hy daghelijcks strede teghen den appetijt van eten ende drincken; ofte wel met den selven Augustinus, het voedsel van het lichaem nemende ghelijck een medicijne dienende tot de ghesontheydt te onderhouden / ende niet tot een leckernije oft gulsigheydt. Hierom moet-men sober zijn aen tafel / dat is / niet te veel eten oft drincken: Ten tweeden / manierlijck / dat is / niet te ras oft te haestigh: Ten derden / matigh / niet te lecker spijse oft dranck soeckende / maer te vreden zijnde met het ghene dat ons voor-gestelt wordt / ende nuttende van sulcks als van een medicijne / Godt daer over danckende. Lib. 10. conf. c. 32.

Om dat het oock seer wel gheordonneert is inde Cloosters datter ghehouden worde vande Religieusen de Meridie / oft dat sy hen in silentie houden ende vertrecken naer hun Celle om een ure inde eenigheydt te zijn oft te rusten; soo moet oock een devote ziele 't selve punctuelijck onderhouden / ende beghinnen met een rechte intentie haer te bekommeren gheduerende dien tijdt / niet met klappen / oft wercken / maer meest met rusten oft stille te zijn; ende om te lesen een devoot boecksken / ende een kort particulier examen in te stellen op het goedt propoost 's morghens gemaeckt / dienende om te bevinden oft sy 't selve wel onderhouden heeft.

Over-sulcks om beter dan te onderhouden het propoost dat ghy 's morghens sluytende de Meditatie ghemaeckt hebt / om dien dagh te oeffenen een deught / oft te versterven een faute / sult ghy voor oft naer noene in conscientie examineren oft ghy 't selve niet ghe-

hzoken en hebt: bevindt ghy dat jae / sult daer over u schuldt bekennen booz Godt ende bidden om verghiffenisse / ende vernieuwen 't selve pzopoost / ende betaelen booz een boete een kleyn penitentie van dzy-marl de aerde te kussen / oft de vijf wonden Christi aen een Crucifix / oft een kozt Cruys-ghebedt lesen; maer bevindt ghy dat het selve pzopoost wel onderhouden is / sult / Godt daer over bedanckende / 't selve ververschen / ende gratie daer toe versoecken / &c.

Daer boozen oft daer nae / sult ghy lesen den tijdt ten minsten van een quartier uzes een devoot boeckxken / in't welck ghehandelt wozdt van 't ghene uwen stact oft leven alder-meest aen-gaet. Sulcks zijn vande bereydinghe tot de Biechte / Communie / ende Meditatie. Item vande liefde tot Godt ende uwen naesten. Ten derden / vande dzy beloften der Religie ende dierghelijcke. De reden waerom dit lesen soo seer aen-gepzesen wozdt / is / om dat het verstandt vanden mensch in alles behoozlijck soude onderwesen wozden ende verbult met gheestelijcke leeringhen / waer-booz ghelijck van selfs af-vallen alle ydele ghedachten: ende ten tweeden / om dat den wille soude verweckt wozden om al 't selve wel te onderhouden. Hierom soo moet men traegh lesen / ende niet veel t'saemen / ende sommijdts wat panseren op een goedt punctken / over-denckende hoe ende wanneer dat-men het selve te wercke sal stellen.

Om dat-men inde Religie oft gheestelijcke Vergaderinghe niet altijdt in een Celle ghesloten is / noch oock altijdt silentie en houdt / soo moet ick hier recommanderen / dat een devote ziele haer neerstigh moet oeffenen inde

Nesde

liefde tot haeren naesten / ende oock inde seeghbaerheydt. Over-sulcks soo sal sy haer gheweut maecken ghemaniert te zijn in haeren gangh/ oock achter het Clooster stille ende soetkens te spreken/ ende haer ooghen wel te bewaeren nederwaerts siende/ en wachten dat sy niet en loopt / oft en springht / noch luyde en spreeckt oft roept / noch haer hooft keert ende wendt/haer handen upt en werpt/ noch met haer ooghen iemandt (principael eenen mans persoon) recht in 't aensicht siet.

Sy sal haer oeffenen om oprechtelijck te beminnen haer Mede-susters/die in haer ghebreken / haestighepdt / ende quade conditien verdraghende/ ende verswijghende ; jae boven dien haer versterven om die selve eerst te ghemoete te gaen/ met een soet woordt / oft eerst haer schuldt sprekende.

Boven dien/ om dat den Wijse-man seght/ dat het ghebruyck vande tonghe is de occasie der menschen salighepdt oft verdoemenisse / soo sal sy neerstigh devoir doen om die wel te versterven: principael sal sy die bewaeren/dat sy gheensins en verminderе den Biecht-vader/ Overste/ Mede-susters/ ende haeren naesten / noch over-segghen aen een ander het quaedt dat iemandt van haer seght / ende wachten haer van spitsighe/ grammoedighe/ oft verwijtende woorden / gheensins verhaelende van ydele ende wereldtlijcke gheschiedenissen / van houwelijcken / vrpagien / ende dierghelijcke : al het welck sal sy met noch meerder neerstighepdt onderhouden / als sy spreeckt aen de traillien met wereltsche menschen ; besonderlijck sal sy haer aldaer oeffenen inde ghemanierthepdt / stil-swijghent-

heydt / gheensins vraghende oft spreckende van 't gheue dat aen-gaet de ghebreken van een ander / ende noch veel min iet te kennen gheven oft klaghen van haer Clooster / oft Mede-susters / maer van die seer loffelijck spreken. Om dit wel in practycke te stellen / als sy gaet oft gheroepen wordt by andere lieden / sal haer intentie rechten tot Godt / ende maecken een propoost van op dese voorgaende puncten te letten / ende daer toe met een aspiratie versoecken de gratie / oft sich stellen inde teghenwoordighevdt Godts / ghelijck voorzen gheseydt is.

Een devote ziele sal oock wel regard nemen / dat sy den dagh oock wel eynde ; oversulcks des avondts noch eens met een yverighe begheerte her-nemen het gheestelijck Ghebedt / oft Meditatie / op de selve materie oft mysterie van 's morghens / ende verbeterende de traghevdt oft fauten die als-dan ghedaen zyn / ende ververschende de affectien ende goede propoosten.

Maer hier by / voorzen oft naer / sal sy voeghen een generael Examen der conscientie / ende voor eerst stellen haer selven inde teghenwoordighevdt Godts / ghelijck als voor haeren Rechter / met een diepe eerbiedinghe / begheerte / ende intentie om dit Examen wel te doen / puer om te volbringhen den wille van Godt Almachtigh / biddende met eenighe korte ghebedekens dat hem believe te verlichten het verstandt om alle ghebreken wel te kennen / ende den wille om over die een leedtwesen uyt liefde te verwecken.

Ten tweeden / soo beghint de ziele te ondersoecken vanden tijdt af van haer leste Examen 's daeghs te voorzen ghedaen / oft 's morghens /

ghens / alle het ghene dat sy ghedaen heeft / goedt soo wel als quaedt.

Op het goedt ondersoeckt sy / oft het selve behoorlijck geschiedt is met een aendachtighepdt / rechte inentie / ende met toe-voeghen van alle sijn krachten daer toe dienende. Op het quaedt ondersoeckt sy oft sy al willens gheen doodelijcke sonde oft dagheliickschc sonde ghedaen en heeft. Ende om datter gheschieden soude met een goede orden / soo ist dat sommighe eerst examineren hun ghepepsen / daer naer de woorden / ende ten lesten / de wercken met de versuymenissen van dien. Andere doen noch beter / ende over-loopen van ure tot ure / van werck tot werck / van tijdt tot tijdt / al het ghene dat sy met ghepepsen / woorden / ende wercken ghedaen oft veronachtsaemt hebben / ende kiesen daer uyt eenighe viecht-puncten teghen den tijdt der Biechte / ende doen hun devoir om als-dan te verwecken een perfect berouw uyt liefde over alle sonden / met een vast propoost van hen in alles te beteren. Waer uyt blijckt dat dit Examen begrijpt: Eerst / een versoeck van de gratie Godts: ten tweeden / een neerstigh ondersoeck der ghebreken: ten derden / een berouw uyt liefde / door welcke middel bekomt de ziele de verghiffenisse der sonden / ende de ruste der conscientie / ende berepdt den mensch om met vrede te gaen slaepen; het welck nochtans een Religieuse niet doen en magh / 't en sy dat de materie dienende tot de Meditatie van 's anderdaeghs wel ghelesen ende berepdt ghemaeckt is.

Noch oock 'ten sy dat de visite tot het H. Sacrament des Autaers ende tot een beeldt oft Autaer van onse Lieve Vrouwe gheschiedt

is: want ghemerckt dat de H. Catholijcke Kercke soo veel werckx maeckt van het H. Sacrament/ ende vande H. Maghet Maria, soo ist dat alle devote zielen behoozen met een bysonder affectie dese grootelijckx t'estimeren/ eeren/ ende dickmael te besoecken.

De visite tot het H. Sacrament sal-men doen op sulck een maniere ghelijck een Edelman daghelijckx naer het Hof oft Paleys gaet van synen Prince/ ende alle het ghene dat hy daer doet/ oft den waerom van syn visite/ sal-men naer-volghen; want het H. Sacrament is het Paleys/ Celle/ oft den Throon van Christus Jesus den ghecstelijcken Bruydegom. Considereert dan/ dat den Hovelingh gaet naer het Hof/ somtijdts om te sien/ groeten/ ende eer-eeren synen Coningh oft Prince/ ende om hem synen dienst aen te bieden: somtijdts gaet hy om vanden Prince te vercysschen eenighe weldaeden oft officien/ die verkreghen hebbende/ keert hy wederom om hem te bedancken: ten derden/ besoeckt hy den Prince om hem te kennen te gheven het quaedt/ ongheluck/ ende ghebreck datter is oft gheschiedt onder syn Ondersaeten/ om dat in sulckx sonde voorsien worden. Op alle dese manieren konnen wy oock dese visite doen/ tot onsen Godt/ Coningh/ Prince/ oppersten Prelaet/ ende beminden Bruydegom Christus Jesus, in't H Sacrament teghenwoordigh.

Voor eerst sullen wy in dese visite considereren de groote almoghentheydt/ wijshcydt/ ende goedtheydt die Christus ons betoont in dit mysterie/ syn groote liefde tot ons/ om wiens wille hy het selve in-ghestelt heeft/ ende groote liberaelheydt in't uyt-deylen van

syn

sijn gratien/ ende daer door verwecket worden tot een verwonderinghe ende estime van dit mysterie/ midtsgaders verwecken een danckbaerheydt ende liefde / ende ten lesten / Christum aen-bidden / ende aen hem doen een oprechte offerande van sy selven te begheven ten dienst ende ter eeren Godts.

Ten tweeden/ wy moghen dese visite doen om Christus te bedancken van alle gratien ende beneficien/ generaele ende particuliere/ die wy ontfanghen hebben/ ende daer by eenighe andere oock in't particulier begheeren.

Ten derden / soo moeten wy in dese visite hem te kennen gheven alle onsen noodt/ ghebreken/ fauten/ lijden/ ende tentatien / versoeckende tot alles remedie; want hy is aldaer om ons jonstigh aen-hoor te gheven ende by te staen/ als onsen Vader/ Medicijn/ troost/ toe-vlucht / ende als een fonteyne van alle gratien. Ick verseckere u / waer't by aldien dat wy dickmael in alle dese dinghen onsen toe-vlucht tot Christum in't H. Sacrament namen/ dat wy soo miserabel ende ghebreckelijck niet en souden wesen.

Begheert iemandt noch een ander om sontijdts ontrent de Hoogh-tijden te oeffenen / soo sullen wy met den H. Augustinus leeren hoedanighlijck dat-men Godt moet dienen ende vieren door het Gheloove / Hope / ende Liefde. Veel minnende zielen vraghen met Augustinus: *Quomodo colendus est Deus?* Op wat maniere sullen wy Godt vieren? In Enchir. ad Laurent. Bemerckt dat de Godts-dienstighedt der Christenen den meesten-deel gheschiedt door d'uptwendighe ceremonien ofte wercken; te weten/ knielen/ buyghen/ de handen te gader legghende/ ende lesende met den monde. Den H. Augustinus

antwoordt / dat Godt op een volmaeckter maniere ghedient wordt door d'acten ende affectien des Gheloofs / Hope ende Liefde / door de welcke de ziele haer verstandt buyght / ende den wille keert tot Godt. Dien-volghende versoeckt Augustinus dat-men lese den Credo, oft de twaelf artijckelen des Gheloofs / inde teghenwoordighepdt Godts / considererende dat Godt als wesende d'opperste goedtheydt ende waerheydt / alle de artijckelen des Gheloofs gheopenbaert heeft / ende bekendt ghemaeckt door de H. Kercke : ende u onderwerpende / ende u verstandt buyghende onder de openbaeringhe Godts / sult alle de artijckelen voor vast ghelooven / om dat Godt die voor sulcks gheopenbaert heeft / ende seghen met den monde ende metter herten : O Heere / ick gheloove om dat ghy het aldus gheopenbaert ende te kennen ghegheven hebt / dat ghy alleen eenen Godt zijt / van inder eeuwighepdt oneyndelijck / volmaeckt in alle eyghendommen / van almoghenthepdt / wijshepdt / goedthepdt / ende in den tijdt Schepper ende Regeerder van hemel ende aerde / loonende de goede met de eeuwighe glorie / ende straffende de quade met de eeuwighe pijnen. Ick gheloove dat Godt den Vader / Godt den Sone / ende Godt den H. Gheest dry verschepden persoonen zijn / ende nochtans maer eenen Godt / als maer hebbende een Goddelijcke natuere ; over-sulcks alle eben volmaeckt van inder eeuwighepdt in almoghenthepdt / goedthepdt / ende wijshepdt / ende andere eyghendommen. O Heere / ick gheloove om dat ghy het voor sulcks gheopenbaert hebt / dat Godt den Sone / den tweeden persoon vande H. Dryvuldighepdt /

om het menschelijck ghestachte te verlossen vande sonde ende maledictie / aen-ghenomen heeft de menschelijcke natuere / ende waerachtigh Godt ende mensch gheweest / ontfanghen dooz de gratie vanden H. Gheest in't Maeghdelijck lichaem vande H. Maghet ende Moeder Godts Maria, ghebozen / gheleden booz ons / ghecruyst / ghestozven / syn lichaem begraven / syn ziele ter hellen ghedaelt (ofte in't boozghebozght der hellen) om de oude Vaders te verlossen / ten derden daghe wederom met syn lichaem vereenight zynde glorieuselijck verheven / ende op-ghecklommen ten hemel / sittende ter rechter handt des Vaders / ofte besittende de hooghste glozie boven alle andere creatueren / oock naer syn menschelijcke natuere / naer de welcke hy oock Rechter sal wesen ober levende ende dooden. Insghelijcks ick gheloove dat den selven Christus Jesus in-ghestelt heeft syn eene Heylighe Catholijcke Kercke / oft een Vergaderinghe der waerachtighe gheloovighe onder den H. Apostel Petrus als synen Stadt-houder / wiens successeur ick gheloove te wesen den Paus van Roomen; dat bupten dese Kercke gheen salighepdt te vinden en is) dat inde selve te verkrijghen is de verghiffenisse der sonden / dooz het H. Sacrament des Doopsels ende Biechte. Ick gheloove om dat ghy sulcks gheopenbaert hebt / dat den selven Heere Godt ende Salighmaecker Christus Jesus in-ghestelt heeft seven HH. Sacramenten; dat het Doopsel booz alle menschen noodtsaeckelijck is / ende den in-gangh vande Kercke / ende dat sy dooz het selve wozden onderwozpē te onderhouden den Chzistelijcken Wet van het Nieuwe Testament / ende de Biechte

noodtsaeckelijck voor alle die naer het Doopsel ghevallen zijn in doodelijcke sonde. Insghelijcks dat in't H. Sacrament des Autaers Christus Jesus naer sijn lichaem ende vleesch waerachtigh teghenwoordigh is / ende in't Sacrificie der Missen op-gheoffert wordt/ende dat hy inde Communie onder de ghedaenten ghenut wordt ende aen-beden hem hebbende in't H. Sacrament/ voeghter by de oefseninghe der Hope. Ende considererende Godt als almoghende / oneyndelijck goedt / bermhertigh/ ghetrouwe in sijn beloften/ ende rechtveerdigh Rechter ende Verghelder van het goedt ende quaedt / sult segghen: O Heere/ ick hope door uwe goedtheydt / bermhertigheydt/ Goddelijcke gratie/ende door de verdiensten van Iesus Christus mijnen Salighmaecker/ midtsgaders door mijn goede wercken ghedaen met u gratie / te verkrijghen de eeuwighe glorie ende saligheydt/ ende ten uytersten daghe de glorieuse verrijsenisse van mijn lichaem. O goeden Godt/ ick hope door u bermhertigheydt ende verdiensten Christi van u te verkrijghen alle de middelen dienende tot de saligheydt / te weten/ verghiffenisse van mijn sonden/ den staet der gratien/d'uytwerckinghe vande goede wercken / victorie over de temtatien/ ende sulcke lichaemelijcke gaven oft benedictien my noodigh zijnde om de saligheydt te bekomen. O Heere/ sulcks is mijn hope / sulcks is mijn betrouwen: In te Domine speravi, &c.

Ten lesten / considererende dat den Heere ende Godt u teghenwoordigh zijnde / oneyndelijck volmaeckt is in alle eyghendommen/ ende weerdigh om boven al ende begheerigh om van u aldus bemindt te worden: O Heere/ ick

ec / ick ſonne aen u ende toe-wenſche aen u alle uwe volmaeckthepdt ende weerdighepdt / eenwighe ſaligheydt ende opperſte gheluck / om gheen andere reden dan om dat u die toe-komen / ende om dat het uwe Goddelijcke perfectien zijn ; ende ick verblijde my over alle u Goddelijcke perfectien die u toe-komen. O Godt / ick wenſche dat uwen Goddelijcken wille gheſchiede op der aerden als inden hemel / vande menſchen gheljck vande Enghelen ; ende ick wenſche dat alle ſondaeren hen bekeeren om u oprechteljck te beminnen / upt reden dat ſulcks ſtreckt tot uwer meerder glorie ende eere. Onepndelijcke goedthepdt / ick beminne u boven alle creaturen / ende al moght ick ghenieten alle het goedt ende contentement des werelats / nochtans ſoo beminne ende eſtimere ick u boven alle om uwe onepndelijcke weerdighepdt / ende alle het ghene dat u goedthepdt miſ-haeght dat ben ick verſaeckende / ende alle het ghene dat u behaeght ben ick berepdt te doen. Ick begheere naer mijn upterſte vermoghen met uwe gratie mijn ziele te ſupveren van alle ſonden / verſterven van alle quade paſſien / verrieren met de deughden / ende u dienen met een puere / ſtercke / ende vol-herdende liefde. Byſonderljck maecke ick nu een vooz-nemen / dat ick alle mijne wercken ſal upt-wercken met een rechte mepninghe om u alleen te behaeghen. Hier toe / o Heere / verſoecke ick u gratie / ende dat u believe dooz de verdienſten van Chriſtus Ieſus my in te ſtozten ſulck een liefde / &c.

Viſiterende de H. Maghet vooz eenen Autaer oft Beeldt / ſult eerſt die kieſen vooz een byſondere Patronerſſe ende gheeſtelijcke

Moe-

Moeder / leſende een Ghebedt daer toe ghemaeckt / het welck in veel gheeſtelijcke boecken te vinden is; verſoeckende oock inſtantelijck met een goedt betrouwen / dat sy u believe te nemen onder haer beſcherminghe ende Moederlijcke ſorghe/ principael dien dagh ende nacht/ ende inde ure des doodts; leſende daer toe een Litanie; boven dien/ alle daghen een Rooſen-hoepken van vijf thienkens/ tot eeren ende met ghedenckeniſſe van vijf myſterien/ naer advenant den tijdt/ſomtijdts vande vijf blijde/ ſomtijdts vande vijf droeve/ oft glorieuſe / voeghende daer by een gheeſtelijck Ghebedt / haer jonnende met een blijdſchap alle haere gratien / privilegien / ende glorie. Veele voeghen hier by ſeer loffelijck een korte devotie ter eeren vanden H. Felix, inſghelijcks aen hem jonnende ſijn gratien ende glorie/ ende hem ver-eerende met eenigh mondt-ghebedt.

Ten leſten / ſult ghy op de gheſetter ure gaen ſlaepen / u intentie rechtende / ende de gratie Godts aen-roepende/ ende de protectie vande H. Maghet Maria, ende de bewaerniſſe van uwen goeden Enghel / ende andere Patroonen/ ghelijck ghy ghewent zijt te doen in u aboudt-ghebedt.

Ick bekenne / dat het inden eerſten wat ſwaer ſal vallen voor de ghene die ſich niet ghewent en heeft vanden eerſten aldus te oefenen; ghelijck oock alle Leeraers bekennen/ dat alle deught in't beghinſel ſwaer valt / maer wordt verſoet door de exercitie. Met een ghelijckeniſſe leert dit Thomas à Kempis, als hy ſeght: Cella continuata dulceſcit, parum frequentata amareſcit: Eenen menſch die verſchupt de werelat kout/ende ghewent is in ghe-

ſelſchap/

selschap/ in visiten/ te houden/ ende te hooren al datter om gaet / houdt voor seer swaer altijdt ghesloten te zijn/het silentie te onderhouden/ ende somtijdts op sijn Celle alleen te blijven: maer Religieusen die sulcks beproeft hebben/ ende die geneghen zijn om met Godt inde eenighepdt te handelen / vinden hier in soetighepdt ende vermaeck: alduys oock sal het gheschieden met dese oeffeninghen / als men hem die ghewent ghemaeckt heeft. Oversulcks sal ick die verghelijcken met de wapenen van Saul, die soo swaer vielen aen David, 1. Reg 17. als hy eerst van een schaep-herder wierdt eenen campioen teghen Goliath, dat hy met de selve ghewapent zijnde / niet en konste gaen oft hem roeren om te vechten; maer daer naer heeft hy met sulcke wapenen al dickmael gheluckelijck ghestreden / ende groote victorien bekomen. Wat is anders het gheestelijck leven als eenen swaeren strijdt teghen den duyvel/ wereldt/ ende sijn eyghen selven? De wapenen die men in desen strijdt moet ghebruycken / zijn oock seer swaer. Meynt ghy-lieden dat ick door dese wapenen verstae groote penitentien / ende lijf-kastijdinghe? Ick antwoorde/ dat ick gheen ander penitentie van u en begheere als die vander Orden / ghelijck 's morghens vroegh blijtelijck op te staen/de Vasten-daghen punctuelijck t'onderhouden/ insghelijcks de belofte van armoede/ somtijdts nemen een discrete disciplijne/principael op den Biecht-dagh / ende ten lesten/ voor de ghene die wel ghesont zijn / te vasten eenen dagh meer inde weke. Gheen andere lichaemelijcke penitentien en verepsche ick.

Maer wel ick vermaene alle Religieusen tot de gheestelijcke versterbinghe/ voor eerst/

vande

vande quade passie ende ghenckghenthepdt/die alder-meest in hun domineert/oft den meester maeckt. Wederom/tot de verstervinghe vande uptwendighe sinnen/ principael vande ooghen / ende noch meer vande tonghe / in die puncten hier voozen beschzeven/ ende in't onderhouden van het silentie. Insghelijcks tot het versterven van het eyghen goedt-dunc-ken / ende eyghen wille te buyghen onder de ghehoozsaemhepdt; boven dien sijnen even-naesten in sijn ghebzeken/ spijtighe woozden ende hunneuren te verdzaghen/ verswijghen / ende te ghemoete komen met soete woozden/ oft met sijn schuldt eerst te bekennen. Ten lesten/ de vermaeninghe/ berispinghe/oft ver-smaedthepdt die-men somtijdts onderstaet / sal-men pooghen met patientie te verdzag-ghen/ende in Godt te keeren.

Met sulcke gheestelijcke wapenen moet ghy vooz-sien zijn in desen strijdt / voeghende daer by een rechte intentie in alle de Godt-vzuchtighe oeffeninghen vande ozdinarie en-de daghelijckschе goede wercken/ der Religie/ oft vocatie/ ghelijck wy hier voozen in't kozte te kennen gheghéven hebben: met welcke oeffeninghen een devote ziele grooten voozt-gangh doen sal / ende bekomen veel verdien-sten / principael als sy daer by voeght / oft haer wel oeffent inde twee vermaerde exerci-tien/ ten minsten eens ter weke geschiedende/ te weten/ inde Biechte / ende het ontfanghen vande H. Communie. Ghemerckt dat hun kracht seer haught aen de bereydinghe/soo en kan ick niet laeten te vermaenen dat-men dese twee Sacramenten in grooter weerden houde / ende met een bysondere neerstigh-heydt altijdt sy selven bereyde om de vzuch-

ten

ten van die te ghenieten.

Voor eerst dan sal-men op den Biecht-dagh / alle devoiren doen tot een oprechte ende volkomen Biechte. Hier toe sal-men hem berepdt maecken van 's morghens / met een examen der conscientie ende een berouw upt liefde / ende stille houden ende in silentie / tot dat-men tot de Biechte gheroepen wordt oft gaet / ende als-dan noch eens wat sijn puncten vergaderende / ververschen het leedtwesen. Dien-volghende sal-men hem wachten van lichtveerdigh / ofte metter haesten / oft sonder sulcke berepdinghe inden Biecht-stoel te presenteren. Noteert dit; want voor een goede Biechte wordt ghelept het fondament van het gheestelijck leven / ende sonder die / ist al verlozen arbepdt.

Aen-gaende het Examen / dat en wil ick u niet swaer noch langh maecken; want iemandt die dickmael te Biechte gaet / bysonderlijck als-men ghewent is t'ondersoecken de conscientie op de maniere hier voozen beschreven; want in dat daghelijcksch Examen / en moeten maer onthouden worden teghen den Biecht-dagh de noodtsaecklijckste puncten / ghelijck zijn de doodt-sonden / oft daer-men af twijfelt van groote sonde / oft de profijtighe puncten vande daghelijcksche sonden / die-men weet dat-men al willens ende wetens ghedaen heeft: dese puncten kan-men lichtelijck op den Biecht-dagh vergaderen / ende als-dan een berouw daer over verweckende / is-men berepdt om wel te biechten.

Dan ick wil u seer recommanderen wel te letten / ende wat tijdt te besteden / om te verwecken een berouw upt liefde / ende om te

considereren dat het in hem begrijpt dese naer-volghende conditien:

D'eerste / dat het moet wesen een versaeckinghe ende verfoepinghe van alle sonden / als van het meeste quaedt / ende boven alle andere quaden / met een droefheydt des herten / om dat-men die ghedaen heeft / ende met een begheerte dat-men wel wilde die noyt ghedaen te hebben.

De tweede conditie vereyscht / dat dese versaeckinghe ende droefheydt over de sonde / spruyte uyt een puere liefde tot Godt dienende / oft om dat de sonde aen Godt mis-haeght / die-men boven al bemindt om sijn oneyndelijcke weerdigheydt ende goedtheydt / soo dat uyt sulck een liefde dese versaeckinghe moet spruyten.

Voor de derde conditie moet daer by wesen een hope van verghiffenisse te verkrijghen over de sonden / door de barmhertigheydt Godts ende verdiensten van Christus Jesus onsen Saligmaecker. Hier naer moet volghen een vast voor-nemen van sich in alles te beteren / sijn sonden inde Biechte te belijden / ende daer van voldoeninghe te doen aen Godt die sy mis-haeghen / door wercken der penitentien; particulier een propoost van te volbringhen de penitentie die den Biecht-vader gheven sal.

Inde Biechte sal-men eerst openlijck belijden de sonde alder-meest ontrustende oft swaer dunckende / sulcke gheensins achterlaetende oft excuserende op eyghen goedtdunckens ofte om eenighe schaemte; maer ten minsten vraghen aen den Biecht-vader / oft sulcke groote sonden zijn / oft noodtsaeckelijcke biecht-puncten? Boven dien sal-men

belij-

belijden inde Biechte eenighe puncten van daghelijckschе sonden die ghy weet dat ghy al willens ghedaen hebt/ 't zy naer oft voor u leste Biechte/met klaere ende korte woorden/ achter-lactende alle onvolmaecktheden oft onnoodighe propoosten/ historien / ende veel meer klachten ende murmuratien.

Doch ick versoecke dat alle Religieusen hunnen ordinarien Biecht-vader houden/ ende met hem handelen openlijck als met eenen gheestelijcken Medicijn / ende hem ghehoorsaem zijn/ ende eeren als hunnen gheestelijcken Vader / ende hem kiesen voor eenen gheestelijcken leydtsman / aen den welcken dat sy klaer te kennen gheven niet alleen de sonden/ maer oock alle temtatien / quade inclinatien/ passien/ in-vallen/oft occasien/door de welcke dat sy somtijdts komen in perijckel van te sondighen: over-sulcks dat sy noch en verswijghen / oft en ontschuldighen voor hem/ niet uyt vreese/ schaemte/oft ander pretexten dat de conscientie sonde beswaeren / ontstellen/ oft verachteren. Boven dien sullen sy aen hem soo ghehoorsaem wesen/ dat sy gheen oeffeninghen / ghebeden / oft penitentien aen en nemen/ dan met synen raedt ende goedt-vincken.

Boven dien sullen sy een particuliere devotie draghen tot de H. Communie/ ende devoir doen om met een behoorlijcke bereydinghe op synen tijdt die te ontfanghen.

Ende voor eerst sal-men 's morghens vroegh examineren de conscientie/ oft die nerghens in ongherust en is van grooter sonde / ende gheensins en sal-men hem verstouten met sulck een punct van doodt-sonde te communiceren. Daer by sal-men onderstaen

ofter noch eenighe bitterheydt oft gramschap op uwen naesten in u ziele te vinden is/ ende daer over versoenen/ ten minsten van binnen ende metter herten; ende over die ende alle daghelijcksche fauten/ die naer de leste Biechte ghedaen zijn/ verwecken een berouw voor de Communie.

Ten tweeden/ sal-men ghebruycken voor de Communie eenighe consideratien om de Communie t'ontfanghen/ considererende met den H Franciscus, wie dat ghy zijt/ ende wie dat Godt is/ die in't H. Sacrament teghenwoordigh is: ende bekennende uwe onweerdighheydt/ ondanckbaerheydt/ ende miserie; ende ter contrarien/ de oneyndelijcke grootheydt ende weerdighheydt Godts/ sult u verootmoedighen ende onderwerpen onder Godt/ ende onweerdigh achten tot de Communie: maer laetende u selven voor-staen dat Christus Iesus u daer toe noodt/ ende dat het aen hem seer aenghenaem is dat ghy die ontfaught/ soo sult ghy schicken het selve te doen/ om dat sulcks aen hem soo belieft/ ende ende tot sijnder meerder eere ende glorie: welcke affecten ende consideratien ghy mooght al sonnijdts ververschen/ ende u in die houden tot dat ghy de Communie ontfanght.

Ten leesten/ sult naer de Communie Christum bedancken/ ende uyt danckbaerheydt u selven op-offeren tot sijnen dienst: resignerende u in alles in sijnen Goddelijcken wille/ verthoonen aen hem alle u ghebreken ende miserien/ versoeckende sijne Goddelijcke gratie om die te verbeteren; ende heel den dagh hande Communie u stille houden/ ende in devotie/ te wercke stellende de gratie die ghy

inde H. Communie ontfanghen hebt / om uwe passien ende quade ghenegentheden wel te versterven/ ende om wel te volbringhen de deughden verepscht naer uwen staet ende vocatie / ende principael dese daghelijckschе ende wekelijcke / op de maniere hier voozen beschzeven. Dooz conclusie/aenspzeke u lieden met de woozden vanden Pzopheet Aggæus: Aggæi 1. Ponite corda vestra super vias vestras: Bekommert u herte ende verstant om te letten op uwe ganghen/ weghen / ende daghelijckschе maniere van leven; ende verwreckt een begheerte om op een volmaeckte maniere te trachten tot de perfectie / de welcke ghy / soo ick hope metter gratie Godts/ bekomen sult/ ist by aldien dat ghy met eenen yverighen ende ghewilligheu yver / midtsgaders met een puere upt-werckende liefde/ dese puncten beghint in pzactijcke te stellen / d'een voozen ende d'ander naer; t'gavoudts te voozen lesende het puncten dat ghy 's anderdaeghs sult te wercke stellen; het welck al in't beghin sal wat moeyte kosten/ maer sal daer naer dooz de ghewoonte versoet wozden / ende sulter mede verdienen veel gratie / ende hier naemaels verkrijghen een hooghe glozie/ &c.

FINIS.

Druck-fauten die den Leser sal ghelieven te corrigeren.

Fol. 34. lin. 22. in plaetse van **die-men soude konnen over-treden** / leest, **die-men niet en soude konnen over-treden.**

Fol. 51. lin. 5. in plaetse **die daer soude willen bidden ter ghesetter ure**/ leest, **buyten der ghesetter ure.**

Fol. 58. lin. 9. laet achter **by de Statuten gheset.**

Fol. 69. voor **een Religieuse** / leest, **in een Religieuse.**

Fol. 100. lin. 2. voor **Vestuarie-hoeder** / leest, **Suster.**

Fol. 113. voor **pzelieuse** / leest, **perijkeleuse sieckten.**

Fol. 119. lin. 20. leest, **hoe verdienstigh die is.**

Fol. 188. voor **H.** Felix, leest, **H.** Ioseph.

Desen boock heeft
in gebuijck suster
anna maria de
pelsmacker tot
aelst suwert suster

Desen boock heeft
in gebuijck suster
anna maria de
pelsmacker ~~[illegible]~~
sewert suster tot
aelst

BX
2904
.D8
1651
c.1

A-9 GT43C45
5SE17